

”Jotain siellä on minua varten.”

Merkityksellisten unien ja niiden tulkintojen konseptuaaliset metaforat

Eero Marila
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Uskontotiede
Helmikuu 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO	1
1.1. TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	1
1.2. TUTKIMUSONGELMA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	2
2 AIEMPI TUTKIMUS JA TUTKIMUSKÄSITTEET	4
2.1. UNET TUTKIMUKSEN KOHTEENA	4
2.2. KONSEPTUAALISEN METAFORAN TEORIA	6
2.3. KONSEPTUAALISEN METAFORAN TEORIAN PAIKANTUMINEN USKONTOTIETEeseen	7
2.4. MAAILMANKATSOMUS	12
3 AINEISTO	14
3.1. TUTKIMUSAINEISTON KOKOAMINEN	14
3.2. AINEISTON KUVAUS	15
3.3. KERTOJEN ASiantuntijuus ja tutkijan positio	16
4 METAFORINEN AJATTELU	18
4.1 METAFORISEN AJATTELUN PERUSTA	18
4.1.1 Metaforien kokemuksellinen perusta	18
4.1.2 Kulttuuriset metaforat	20
4.1.3 Ontologiset metaforat	21
4.1.4 Perustavat metaforat	22
4.2 PERUSTAVAN METAFORAN KÄSITE SUHTEESSA UNISYMBOLIEN TEORIAAN	24
4.3 KONSEPTUAALISTEN METAFORIEN SUHDE ARKKITYYPIN KÄSITTEeseen	27
4.3.1 Arkkityyppi biologisena ilmiönä	27
4.3.2 Arkkityyppi empiirisesti havaittuna	29
4.3.3 Arkkityyppi transsendentaalisena konseptina	29
4.3.4 Kognitiotieteen inspiroima arkkityyppiteoria	32
4.3.5 Arkkityyppi kulttuurisena ilmiönä	33
4.4 METAFORINEN AJATTELU UNISSA	34
4.4.1 Metaforat tunteiden välittäjinä	36
4.4.2 Perustavat metaforat unissa	38
4.5 MITEN UUSI METAFORA OMAKSUTAAN?	41
5 KOKEMUSKERRONTA JA SISÄLLÖNANALYYSI	43
5.1 KOKEMUSKERRONNAN METODOLOGIAN SOVELTAMINEN AINEISTOON	43
5.2 SISÄLLÖNANALYYSIN SOVELTAMINEN AINEISTOON	46
6 UNIEN TEEMAT JA METAFORAT	48
6.1 VASTAAJIEN LUOKITTELU	48
6.2 UNIKERTOMUSTEN LUOKAT	48
6.2.1 Ennenunet, ilmoitusunet ja kohtaaminen kuolleen läheisen kanssa	49
6.2.2 Yliluonnolliset olennot, yliluonnolliset ominaisuudet, väkivaltaisuus ja symbolit	50
6.2.3 Selkounet, unihalvaukset ja muu-kategoria	51
6.3 TEEMOJEN ESITTELY JA UNIEN METAFORIEN ANALYYSI	52
6.3.1 Onnen tunne ja itsetuntemuksen kasvu	52
6.3.2 Maailmankatsomuksen vahvistuminen	57
6.3.3 Maailmankatsomuksen muuttuminen	60
6.3.4 Unet elämäntapaneuvojina	71
6.3.5 Anteeksiannon ja rauhan tunteet	74
6.3.6 Surun ja ahdistuksen tema sekä muu-tema	75
6.4 KERTOMUSTEN TYYPILLISET METAFORAT	76
7 LOPUKSI	80
LÄHTEET	83
LIITTEET	

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/Humanistinen tiedekunta

MARILA, EERO: ”Jotain siellä on minua varten.” – Merkityksellisten unien ja niiden tulkintojen konseptuaaliset metaforat

Pro gradu -tutkielma, 88s., 6 liites.

Uskontotiede

Helmikuu 2018

Analysoin tutkielmassani unikertomuksia ja niiden tulkintoja George Lakoffin ja Mark Johnsonin kehittämän konseptuaalisen metaforan teorian avulla. Tutkimusongelmani on, miten konseptuaalisten metaforien analyysi soveltuu unien tulkintaan ja unien koettujen merkitysten ymmärtämiseen.

Tutkimuskysymyksissäni tarkastelen, millaisia metaforia unissa esiintyy, miten ne ovat yhteydessä unien tulkittuun merkitykseen sekä miten merkitykselliset unet ovat vaikuttaneet kokijoidensa maailmankatsomukseen. Lisäksi paikannan unien keskeisimmän metaforan Kelly Bulkeleyyn kehittämän perustavan metaforan teorian mukaisesti. Pohdin perustavan metaforan käsitteen hyödyllisyyttä unien tulkintaan perustuvana terapeuttisena välineenä.

Keräsin tutkimusaineistoni kirjoituspyynnöllä, jonka välitin unista kiinnostuneille internetin keskustelupalstoille ja facebook-ryhmille sekä Turun yliopiston historian, kulttuurin ja taiteiden opiskelijoiden sähköpostiryhmässä. Kirjoituspyyntöni keräsi 29 unikertomusta ja kertomuksen yhteydessä unesta tehtyä tulkintaa. Kertomusten pituus vaihtelee muutamasta virkkeestä useaan liuskaan. Aineistoni on arkistoitu Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkiston TKU-kokoelmaan.

Kirjoituspyyntöni sisältää apukysymyksiä, joiden muotoilussa pyrin tuomaan esiin kokemuskertomusten ajallista ja asenteellista monisyisyyttä. Luokittelen aineistoni kertomusluokkiin sekä teemoittelen kertomukset unien tulkitun merkityksen perusteella. Keskeiset teemat ovat onnen tunne, itsetuntemus, maailmankatsomuksen vahvistuminen, maailmankatsomuksen muuttuminen, elämäntapaneuvot, anteeksianto, rauhan tunne, suru ja ahdistus.

Unikertomuksissa esiintyy samoja konseptuaalisia metaforia, joita on löydetty aiemman tutkimuksen perusteella muista aineistoista. Unissa esiintyvien metaforien ja unien tunnesällöissä on yhteys, joka osoittaa samojen mekanismien toiminnan sekä valve-elämässä että unissa. Unien tapahtumat eivät ole irrationaalisia tai sattumanvaraisia. Jaotellussa unista erotettuja metaforia tyyppikertomuksiksi on huomattavissa metaforien yhteys ja linkittyminen toisiinsa narratiivin etenemisen mukaisesti. Eri alakulttuureihin identifioituvat henkilöt vaikuttavat suosivan erilaisia metaforisia konsepteja.

Asiasanat: uskontotiede, metafora, konseptit, unet, unien tulkinta, kokemuskerronta, sisällönanalyysi, kertomukset, maailmankatsomus

1 Johdanto

1.1. Tutkimuksen lähtökohdat

Kun silmät sulkeutuvat, tosi näkeminen alkaa. Tai tiedottomassa tilassa kangastuksia luullaan todeksi. Unien tarkoitukseen on liitetty kuluneiden vuosituhansien aikana lukuisia merkityksiä. Unet ovat olleet ennusmerkkejä, lahjoja jumalilta, lievää psykoosia, uhkatilannesimulaatioita tai aivojen itsekorjaamismekanismi. Voidaan myös sanoa, ettei unilla ole tarkoitusta lainkaan. Unien tarkoituksen tai sen puutteen pohdinta ei ole hälvettänyt toista uniin lähtemättömästi liittyvää kysymystä: Mikä on niiden merkitys? Jopa tarkoituksettomiksi koettuna unet herättävät uteliaisuuden. Erityisesti silloin, kun ne jäävät mieleen, joskus jopa ilman havaittavaa syytä.

Unien kiehtovuus piilee niiden sisältämässä vastakkainasettelussa. Yhtäältä ne ovat merkityksellisiä, toisaalta niiden tarkoitusta ei tiedetä. Unet ovat arkisia, yleinen puheenaihe aamiaispöydässä, koska kaikki näkevät niitä. Kuitenkin samaan aikaan ne ovat yksityisiä ja luovat henkilökohtaisia merkityksiä, mikäli sellaisia halutaan löytää. Yleisyyden rinnalla elää mystinen ulottuvuus, joka kumpuaa risteyskohdista, joissa unen satunnaisuus ja elämänläheisyys ovat tulkinnalle suotuisessa suhteessa. Unien merkityksiä on valjastettu moniin tarkoituksiin ja motiiveihin. Ne ovat toimineet yhteisöjen ohjenuorina, uskonnollisina myytteinä ja henkisinä oppaina sekä yksittäisille ihmisille että joukoille. Unien yksityisyys on suojellut niitä yhteisöjen merkitysjärjestelmien murroksessa. Yhteisöllisten myyttien ja rituaalien muuttuessa unien toiseus säilyy. Ne ovat ikuinen inspiraation lähde.

Tämän tutkielman pääosassa on unien henkilökohtainen merkitys. Olen kerännyt kirjoituspyynnöllä aineiston suomalaisille merkityksellisistä unikokemuksista ja niiden tulkinnoista. Unikertomuksissa unen merkitys saa pohtimaan niiden tarkoituksellisuutta, monissa tapauksissa myös oman elämän tarkoituksellisuutta. Kirjoituspyynnössäni olen toivonut vastaajilta vapaamuotoisia tekstejä, jotka käsittelevät heidän elämänsä historiaansa,

nykyisyyttään, maailmankatsomuksellisia näkemyksiään sekä ennen kaikkea merkitykselliseksi kokemansa unen suhdetta edellä mainittuihin. Merkitykselliset unet ovat muokanneet kokijoidensa tapaa tulkita maailmaa.

Unien tutkimus ei ole tärkeää vain yksittäisen ihmisen tasolla, vaan ne kertovat tavastamme luoda merkityksiä yhteisössä. Suomalaisten unien tutkimus on erityisen mielenkiintoista siksi, että olemme yhteiskuntana monien traditioiden yhteenliittymä. Valtauskonnollisuus kohtaa modernin sekulaarisuuden sekä uudet uskonnolliset ja hengelliset liikkeet. Unien näkökulmasta moniäänisyydestä seuraa moniäänisyyttä myös unien tulkinnoissa. Unien merkityksiä ja tarkoitusta voidaan lähestyä uusista tulokulmista ilman tarvetta liialliselle auktoriteetille tai kaavamaisuudelle. Unien asiantuntijuus on usein niiden kokijan itsensä käsissä, mutta annetut merkitykset kumpuavat kokijan kulttuuriympäristöstä.

1.2. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa unet ovat yksityisiä, mutta merkityksenannon mekanismit yleisinhiemillisiä. Tutkimukseni lähtöoletus on, että kieli on muotoutunut välittämään ajatuksellisia konsepteja ja mielikuvia, joiden perusta on kaikille ihmisille sama. Tutkimukseni teoreettinen pohja on konseptuaalisen metaforan teoriassa, jonka esittelen myöhemmin yksityiskohtaisesti. Konseptuaalisen metaforan teorian lähtökohdista esimerkiksi kielikuvat eivät ole vain kielellisiä koristeita, vaan keskeisiä ihmisajattelun rakenneosia, jotka välittävät keskeisiä kulttuurisia konsepteja. Tutkimusongelmani on, miten konseptuaalisten metaforien analyysi soveltuu unien tulkintaan ja unien koettujen merkitysten ymmärtämiseen.

Käsittelen keräämäni aineistoa kokemuskertomuksina, joita luokittelen ja teemoittelen sisällönanalyysin metodin avulla. Sisällönanalyysi toimii alustuksena tutkielmani varsinaiselle fokukselle, joka on kirjoittajien käyttämien metaforien analyysi. Analysoin kirjoittajien käyttämiä metaforia konseptuaalisen metaforan teorian avulla. Kertomusten metaforien analysoinnilla tarkoitukseni on selvittää, mikä on unen tapahtumien yhteys niiden koettuun merkityksellisyyteen. Lisäksi tutkin, millaisin metaforin merkityksellisiä

kokemuksia kuvataan, ja miten käytetyt metaforat ovat yhteydessä kertomuksen kokonaisuuteen eli kertomuksen teemaan sekä muihin kertomuksessa esiintyviin metaforiin. Unikertomusten metaforia analysoidessani pohdin, mikä käytetyistä metaforista on kertomuksen sanoman ja mieleen painumisen kannalta merkittävin. Nimitän kertomusten keskeisintä metaforaa perustavaksi metaforaksi.

Keskeiset tutkimuskysymykseni ovat:

1. a) Millaisia ovat merkitykselliseksi tulkittujen unien konseptuaaliset metaforat?
1. b) Mikä on unien perustava metafora?
2. Miten merkitykselliset unet ovat vaikuttaneet kokijoidensa maailmankatsomukseen?

Keskeiset kysymykset tiivistävät monet yksittäiset kysymykset, jotka ovat tutkimukseni kiinnostuksen kohteena, kuten: Millaisia teemoja unikertomuksissa esiintyy? Miten metaforat välittävät näitä teemoja? Millaisin metaforin kertojat kuvaavat itseään ja elämäänsä? Miten unien metaforat ovat suhteessa kokemukseen unen merkityksellisyydestä? Onko kertojan uskonnollisella taustalla vaikutusta käytettyihin metaforiin? Ovatko unet saaneet kertojat muuttamaan maailmankatsomuksellisia näkemyksiään? Ovatko unet vahvistaneet kertojien maailmankatsomusta? Ovatko kertojat muuttaneet jotakin elämäänsä unikokemuksen myötä?

2 Aiempi tutkimus ja tutkimuskäsitteet

2.1. Unet tutkimuksen kohteena

Olen tutkimustani varten kerännyt lähteitä ja taustatietoja uskontotieteen, kulttuurintutkimuksen ja psykologian unitutkimuksesta. Kulttuurintutkimuksen alueista merkittävimpiä vaikuttajia omaan tutkimukseeni ovat olleet antropologinen unitutkimus sekä unien kerontaperinnettä ja ylikuonnollisia kokemuksia käsittelevä folkloristinen tutkimus. Psykologian saralla merkittävimpiä ovat olleet unien sisällönanalyttiset tutkimukset sekä psykiatriset tutkimukset unien merkityssisällöistä.

Uskontotieteen ja antropologian perinteessä unia on tutkinut muun muassa Barbara Tedlock, jonka toimittama teos *Dreaming: anthropological and psychological interpretations* (CUP, 1989) on taustoittanut tutkimukseni lähtökohtia unien merkitykseen. Tedlock on lisäksi kirjoittanut artikkelin “The new anthropology of dreaming”, joka on osa Kelly Bulkeleyyn toimittamaa teosta *Dreams: a reader on religious, cultural and psychological dimensions of dreaming* (Palgrave, 2001). Tedlockin lisäksi Amira Mittermaierin teos *Dreams that Matter: Egyptian Landscapes of the Imagination* (UCP, 2011) on tarjonnut kiinnostavia näkökulmia unien tulkinnan ja unista kertomisen politiikkaan ja etiikkaan. Tutkimukset ovat tarjonneet omalle työlleni lähtökohdan unista kokemusmaailmana, kertomusperinteenä sekä psykologisena ja sosiaalisena ilmiönä.

Unien psykologisia аспекteja on edellä mainittujen artikkelikokoelmien lisäksi käsitelty Deirdre Barrettin ja Patrick Mcnamaran toimittamassa teoksessa *The New Science of Dreaming: cultural and theoretical perspectives*. Psykologiatieteessä on lukuisia koulukuntia, jotka lähestyvät unien analyysia eri tavoin. Calvin S. Hall ja Robert Van de Castle kehittivät unien kvantitatiivisen koodamisen menetelmän, jonka perinteitä Adam Schneider ja G. William Domhoff ovat jatkaneet (Dreamresearch 2017). Allan Hobson on tutkinut uneksimisen suhdetta aivoihin, tietoisuuteen ja mieleen muun muassa teoksessaan *Dreaming: an introduction to the science of sleep* (OUP, 2002).

Psykologisessa tutkimuksessa voidaan vielä erikseen puhua psykiatrisesta tutkimuksesta, jossa unien tulkintaa on käytetty osana psykiatrista prosessia. Unia on tulkittu esimerkiksi jonkin merkitysyksikön mukaan, kuten Sigmund Freudin ja seuraajiensa käyttämä käsite symboli, sekä Carl Jungin ja seuraajiensa käyttämä käsite arkkityyppi. Pohdin tässä tutkielmassa symbolin ja arkkityypin käsitteitä suhteessa käyttämäni perustavan metaforan käsitteeseen. Myös muita unien tulkinnan metodeja on kehitetty psykiatriseen tarkoitukseen, kuten Montague Ullmanin uniryhmämetodi, jossa ryhmän muodostaman kollektiivisen tajunnan on tarkoitus ratkaista unen kätkeyty merkitys. Ullman kirjoittaa metodistaan esimerkiksi teoksessaan *Appreciating Dreams: a group approach* (Sage, 1996). Suomessa Ullmanin metodeista on kirjoittanut esimerkiksi Markku Siivola teoksessaan *Unien opissa: unet itseymmärryksen palveluksessa* (Kirjapaja, 2008).

Suomalaisessa folkloristiikassa unien kerrontaperinteeseen on perehtynyt Annikki Kaivola-Bregenhøj, joka on kerännyt runsaasti aineistoa suomalaisten unikertomuksista. Kaivola-Bregenhøj on perehtynyt unien kerrontaperinteeseen, sodanaikaisiin uniin sekä unikirjojen sisältöihin ja käyttöön Suomessa. Havaintoja on koottu artikkelien lisäksi teoksiin *Suomalaisten unet* (Karisto, 2013) sekä *Kerrotut ja tulkitut unet: kulttuurinen näkökulma uniin* (SKS, 2010). Anna Gradistanac on käsitellyt unien henkisyyttä artikkelissaan ”Opasunet – oivalluksia ja henkisyyttä”. Silja Heikkilä on tutkinut unien tulkintaa artikkelissaan ”Unien tulkinta ja jakaminen tutkimuksen kohteena”. Molemmat artikkelit ovat osa Pasi Engesin, Kirsi Hännisen ja Tuomas Hovin toimittamaa teosta *Kansanuskosta nykypäivän henkisyteen* (Turun yliopisto, 2015). Lisäksi tätä tutkielmaa kirjoittaessani Silja Heikkilä valmistelee väitöskirjaansa unien kulttuuriperinnöstä Turun yliopistoon.

Tutkimukseni kannalta olennaista on myös suomalaisen folkloristiikan yliluonnollisten tai kummien kokemusten tutkimus. Esimerkiksi vainajien kohtaaminen ja enteet ovat ilmiöitä, joita raportoidaan sekä unissa että valve-elämässä. Leea Virtasen vuonna 1974 valmistunut teos *Kun kello pysähtyi: tavallisen suomalaisen yliluonnolliset kokemukset* esittelee suomalaisten kertomuksia selittämättömistä ilmiöistä ja merkillisistä kokemuksista sekä tulkitsee kertomuksia parapsykologian lähtökohdista. Kummien kokemusten

uskomusperinteen tutkimusta on sittemmin jatkettu painottaen kokemusten kuvausta niiden selittämisen sijaan. Vuonna 2017 julkaistu Marja-Liisa Honkasalon ja Kaarina Kosken toimittama teos *Mielen rajoilla: arjen kummat kokemukset* pohtii muun muassa kummien kokemusten aiheuttamaa ennakkoluuloa ja häpeää.

2.2. Konseptuaalisen metaforan teoria

Tutkimukseni teoreettisena perustana oleva konseptuaalisen metaforan teoria on kerännyt runsaasti uutta tutkimustietoa sitten 1980-luvun alkuhetkensä. Tutkimuksen tavoitteena on pyrkiä kielellisesti koodaamaan abstrakteja konsepteja ja herättää kiinnostusta kielellisten rakenteiden ja konseptuaalisten rakenteiden väliseen suhteeseen (McGlone 2007, 122). Kielen rakenteiden ja konseptien suhdetta on lähestytty tutkimalla monimutkaisia konsepteja, kuten vihaa, rakkautta, aikaa ja kausaalisuutta.

Keskeisin lähteeni konseptuaalisen metaforan teoriaan on ollut George Lakoffin ja Mark Johnsonin¹ teos *Metaphors We Live By* (UCP, 1980), jonka katsotaan yleisesti olevan ensimmäinen tutkimushaaraa käsittelevä teos. Olen täydentänyt näkemystä metaforista viimeaikaisella tutkimuskirjallisuudella. Toinen keskeinen lähde on Zoltán Kövecsesin teos *Metaphor: A practical introduction* (OUP, 2002), joka esittelee metaforien kartoittamiseen käytettyjä metodeja. Kövecses on lisäksi liittänyt teokseensa luettelon tutkimuksissa löydetyistä konseptuaalisista metaforista ja metonymioista, mikä on osoittautunut hyödylliseksi unikertomusten metaforien kartoittamisessa.

---

¹ Lingvistiikan professori George Lakoffin tunnettuja teoksia ovat muun muassa *Women, Fire and Dangerous Things: What Categories Reveal About the Mind* (1987) sekä *Moral Politics: What Conservatives Know that Liberals Don't* (1996). Akateemisessa työssään Lakoff on soveltanut kognitiivisten metaforien teoriaansa kieleen, sosiaalipolitiikkaan, runouteen ja matematiikkaan. Mark Johnsonin tunnettuja teoksia ovat muun muassa *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination and Reason* (1987) sekä *Moral Imagination: Implications of Cognitive Science for Ethics* (1993). Akateemisessa työssään Johnson on tutkinut, miten sensomotoriset kokemukset vaikuttavat ihmisen tapaan ajatella ja kommunikoida. *Metaphors We Live By* (1980) herätti runsaasti kiinnostusta kognitiivisen lingvistiikan kentällä synnyttäen uuden konseptuaalisen metaforan tutkimuskentän (engl. *conceptual metaphor theory*). Lakoff ja Johnson ovat lisäksi kirjoittaneet yhdessä teoksen *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and Its Challenges to Western Thought* (1999), jossa he arvioivat klassisia filosofisia käsitteitä kognitiotieteen ja modernin analyttisen filosofian keinoin.

Konseptuaalisen metaforan teoria pyrkii osoittamaan, ettei metafora ole vain kielellinen kiertoilmaus, koriste tai leikki, vaan skeemoja, korrelaatioita ja kulttuuriarvostelmia välittävä kokonaisuus. Metaforisen ilmaisun suhteesta ajattelun rakenteisiin ovat kirjoittaneet edellisten lisäksi Raymond W. Gibbs, Jr. teoksessaan *The Poetics of Mind: Figurative thought, language and understanding* (1994) sekä George Lakoff ja Mark Turner teoksessaan *More Than Cool Reason: A field guide to poetic metaphor* (1989).

Unien metaforiin keskittyvää tutkimuskirjallisuutta on ainakin toistaiseksi vähän. George Lakoff on analysoinut muutamia unikertomuksia artikkelissaan ”How Metaphor Structures Dreams: The Theory of Conceptual Metaphor Applied to Dream Analysis”, jonka kaksi eri versiota (1993 & 2001), ovat toimineet taustoittavana tietona omalle analyysilleni. Lakoffin kertomusanalyysit eroavat oman tutkimukseni lähtökohdista siten, että Lakoff tuntee kertojansa henkilökohtaisesti, minkä vuoksi hänellä on melko yksityiskohtaisia tietoja heidän elämäntilanteistaan. Toisaalta Lakoffin analyysin kohteena on vain unikertomus, eivätkä hänen kertojansa puhu elämästään omalla äänellään. Olen omassa aineistossani analysoinut kertojien suhtautumista uneen osana omaa elämäntarinaansa, kun kertomus ja sitä taustoittavat tiedot ovat sen sallineet.

2.3. Konseptuaalisen metaforan teorian paikantuminen uskontotieteeseen

Edward Slingerland² on muutamissa tieteellisissä artikkeleissaan hahmotellut konseptuaalisen metaforan teorian käyttöä uskontotieteen metodologiana. Slingerland näkee konseptuaalisen metaforan teorian vaihtoehtona tyypillisille kulttuureja vertaileville metodeille, jotka tapahtuvat sana- ja teoriatasoilla. Sanaston vertailun Slingerland palauttaa lingvistiseen determinismiin, jonka mukaan ajattelu on kielen ohjaamaa. Jotta kulttuuri voi siis sisältää jonkin konseptin, on sillä oltava konseptia vastaava sana tai sanaston osa (Slingerland 2004aa, 5). Eri kulttuurien näkemyksiä konsepteista on vertailtu esimerkiksi valitsemalla käsite lähdekielestä ja vertaamalla tätä käsitettä kohdekielen sanastoon. Mikäli kohdekielestä löytyy lähdekielen käsitettä vastaava sana, voidaan ajatella kulttuurien

---

² Edward Slingerland on Aasian tutkimuksen professori Brittiläisen Kolumbian yliopistossa. Hänen erikoisalaansa ovat kiinan kieli ja kulttuuri, kiinalainen filosofia, kognitiivinen lingvistiikka sekä moraalipsykologia. Uskontotieteen tohtoriksi Slingerland on valmistunut Stanfordin yliopistosta.

konseptien olevan yhteneväisiä. Kielen tason vastaavuudet eivät kuitenkaan sovi malliksi ihmisen kognitiosta, ja lukuisat tutkimukset ovat osoittaneet, että yhtäläisiä konsepteja on olemassa sanaston puutteesta huolimatta. Slingerlandin mukaan esimerkiksi klassisen kiinan kielestä ei ole löydettävissä sanoja, jotka vastaavat englannin kielen sanoja talous (*economy*) ja totuus (*truth*). Kuitenkin voidaan historiallisesti todistaa talouselämän ja filosofisen totuuden etsinnän kukoistaneen Kiinassa (Slingerland 2004aa, 6).

Teoriatason vertailussa sanojen vertailu lähdekielestä kohdekieleen korvataan filosofisten teorioiden vertailulla. Teorioiden yhteensopivuus kielii siis kulttuuristen konseptien yhteensopivuudesta. Esimerkiksi länsimaisia käsityksiä yksilön itsemääräämisoikeudesta, sananvapaudesta ja demokratiasta on vertailtu kiinalaiseen filosofiaan (Slingerland 2004a, 6). Joissain tutkimuksissa kiinalaisesta filosofiasta on löydetty alkeellisiksi tulkittuja muotoiluja ihmisarvosta ja tasa-arvosta. Näiden löydösten valossa on tulkittu, että poliittiset tai taloudelliset tekijät ovat jarruttaneet kiinalaisen filosofian teleologista kehitystä kohti liberaalia länsimaista teoriaa yksilöstä ja yhteiskunnasta. Toisaalta samaan aikaan muissa tutkimuksissa on tultu päinvastaiseen tulokseen, jonka mukaan orastavaa liberalismia ei ole havaittavissa. Päinvastaisiin tuloksiin päässeet tutkimukset ovat tulkinneet orastavaa liberalismia etsineet tutkimukset intellektuaalisena imperialismina, mutta samaan aikaan korostaneet näkemystä länsimaisesta filosofiasta ennen kaikkea modernina filosofiana. (Slingerland 2007, 7.)

Ongelmallista kulttuurien vertailussa sanojen ja teorioiden tasolla on erottaa vertailtavat yksiköt ympäristöstään tarkoituksenmukaisesti. Kulttuurinen rajaaminen on haastavaa, kun jo yksilöiden filosofisista näkemyksistä voidaan löytää sisäisiä ristiriitaisuuksia ja tilanteesta riippuvaista vaihtelua. Slingerland esittää teoreettisen tason vertailun korvauksena konseptuaalisen metaforan teorian määrittämää analyysia (Slingerland 2004a, 8). Konseptuaaliset metaforat ovat kognitiivisen lingvistiikan mukaan kielessä yksittäisiä sanoja yleisempiä rakenteita. Samaan aikaan ne ovat teoriatason vertailua yksinkertaisempia, jolloin metaforien analysointi kykenee selittämään ihmisajattelun ristiriitaisuuksia ja poikkeamia teoriaa tehokkaammin. Esimerkiksi väittelyä yksittäisenä ilmiönä kuvataan useiden metaforien avulla: väittely on sotaa, väittely on matka, väittely on astia. Lukuisat metaforat luovat yhdessä koherentin kokonaisuuden väittelystä ilmiönä, johon yksittäinen

metafora ei kykenisi (Lakoff & Johnson 1980, 87–105). Ilmiön eri nyanssit ovat toivottavia, koska ne kuvaavat yksityiskohtaisemmin ihmisten tapaa havainnoida maailmaa. On mahdollista jopa väittää, että kulttuurien välisten filosofisten teorioiden yhtäläisyydet kumpuavat arkikielen konseptuaalisista metaforista, jotka taas kumpuavat kehollisista kokemuksista (Slingerland 2004a, 16). Käsittelen konseptuaalisen metaforan teoriaa yksityiskohtaisesti tutkielman neljännessä luvussa.

Slingerland on soveltanut konseptuaalisen metaforan teoriaa uskontotieteeseen teoksessaan *Effortless Action: Wu-wei as Conceptual Metaphor and Spiritual Ideal in Early China* (Oxford University Press, 2003). Teoksessaan Slingerland pyrkii selventämään wu-wein käsitteeseen liitettyjä metaforia sekä wu-weita osana kiinalaisen ajattelun kehitystä (Slingerland 2003, 265). Analyysin vahvuutena on hahmottaa wu-wein vaikutus kiinalaisissa metaforissa silloinkin, kun käsitettä itseään ei suoraan mainita. Lisäksi Slingerland on analysoinut kiinalaisen kertomuskokoelma *Zhuangzin* esittämiä näkemyksiä minuudesta artikkelissaan ”Conceptions of the Self in the Zhuangzi: Conceptual Metaphor Analysis and Comparative Thought” (*Philosophy East and West*, 54:3, 2004). Artikkelissaan Slingerland hahmottelee amerikan englannin ja kiinan kielen metaforisten kuvausten yhteneväisyyksien avulla niin sanottuja syviä metaforia minuudesta, jotka ovat ihmiskokemukselle yhteisiä lähtökohtia ja ajattelun rakenteita (Slingerland 2004b, 336). Toisaalta metaforien kulttuuristen variaatioiden huomioon ottaminen välttää tarttumista liian tiukkaan universalismiin, johon palaan myöskin tutkielman neljännessä luvussa.

Slingerlandin lisäksi konseptuaalisen metaforan sovellutuksia uskontotieteeseen ovat tehneet Jens Schlieter, Eliecer Crespo-Fernández ja Hami Inan Gümüs. Jens Schlieterin artikkeli ”Checking the heavenly ’bank account of karma’: cognitive metaphors for karma in Western perception and early Theravāda Buddhism” (*Religion* 43:4, 2013) tutkii länsimaisen ajattelun vaikutusta buddhalaiseen karman laista kertovaan kirjallisuuteen. Schlieter huomaa, että länsimaiset kirjoitukset käsittelevät karmaa usein pankkitilin metaforan kautta. Varhaisissa theravāda-teksteissä tällaista meriittikarman tai vaihdantakarman käsitettä ei kuitenkaan ole, eikä hyvän ja huonon karman ole käsitetty olevan niin sanotusti samaa valuuttaa. (Schlieter 2013, 464.) Schlieterin analyysin mukaan länsimainen vaikutus on tuonut karman lain kielellistämiseen pankkitiliin ja velkaan liittyviä metaforia. Länsimainen käsitys moraalista, joka korostaa teismiä ja ulkopuolista arvioijaa,

on ulkoistanut karman arvioimisen yksilön ulkopuolelle. Lisäksi pankkitilimetafora hämärtää karman alkuperäistä vaikutusta yksilön elämänhistoriassa korostaen lähinnä tulevaisuutta. Varhaisissa teksteissä karmaa kuvataan agraarikulttuurista tutuin metaforin, esimerkiksi siemenenä tai hedelmänä. Länsimainen pankkitilimetafora vihjaa, että paha karma olisi mitätöitävissä hyvän karman avulla, mitä ei myöskään ole löydettävissä varhaisista teksteistä. (Schlieter 2013, 482.) Kaiken kaikkiaan metaforien muutokset havainnollistavat konseptin omaksumista kulttuurista ja aikakaudesta toiseen: luonnontilan kuvauksesta ihmisen luomaan instituutioon.

Eliecer Crespo-Fernández vertailee artikkelissaan “Euphemistic Metaphors in English and Spanish Epitaphs: A Comparative Study” (*Journal of the Spanish Association of Anglo-American Studies* 35:2, 2013) espanjalaisissa ja englantilaisissa hautakirjoituksissa esiintyviä metaforia. Vaikka hautakirjoitukset hyödynsivät samoja kuolemaan liittyviä metaforia, kuten ”kuolema on lepoa” tai ”kuolema on matkan loppu”, eroja korostuksissa oli löydettävissä. Kaiken kaikkiaan espanjalaiset kirjoitukset sisälsivät enemmän kristillistä sanastoa. Esimerkiksi lepoa kuvattiin useammin lepona Jumalassa tai Jumalan luona. Samoin matkan loppua korostettiin määränpään saavuttamisena, joka kuvattiin usein Herran huoneena taivaassa. Englantilaisissa hautakirjoituksissa metafora ”kuolema on matkan loppu” ei ollut yhtä yksiselitteinen, sillä kirjoitukset korostivat usein uuden matkan alkua vanhan loppumisen sijaan. (Crespo-Fernández 2013, 116.) Kaiken kaikkiaan englantilaisissa hautakirjoituksissa välittyi eräänlainen tulevaisuusoptimismi, kun taas espanjalaiset tekstit korostivat kuolemanjälkeisen elämän pyhyyttä.

Hami Inan Gümüs analysoi teoksessaan *American Missionaries in the Ottoman Empire: A Conceptual Metaphor Analysis of Missionary Narrative 1820–1898* (2017) amerikkalaisen lähetystyöseuran diskursseja kahden tapaustutkimuksen avulla. Gümüs analysoi American Board of Commissioners for Foreign Missions (ABCFM) -järjestön lähetystyökertomuksissaan käyttämiä metaforia. Gümüs vertailee käytettyjen metaforien alkuperää Raamattuun sekä lähetysnarratiivin toimivuutta lähetystyössä Osmanien valtakunnassa, nykyisen Turkin alueella. Gümüs arvioi epäonnistuneen lähetystyön Turkkiin johtuneen lähetystyöntekijöiden kyvyttömyydestä tulkita poliittista ilmastoa ja kohderyhmää, minkä vuoksi kaikkia lähetysnarratiivin konsepteja ei ehditty ottaa käyttöön. Alkuunsa

tyssännyt lähetys ei siis kyennyt välittämään lähetystyöntekijöiden näkemystä tulevaisuudesta, eskatologiasta tarkoituksellisesta toiminnasta. (Gümüs 2017, 243.) Toisaalta armenialaisten kansanmurha laukaisi alkuhämmennyksen jälkeen lähetystyöntekijöiden konseptuaaliset työkalut tapahtumien arvioimiseksi. Erityisesti lähetystyössä käytetty tulevan valtakunnan konsepti muokkasi lähetystyöntekijöiden teleologisia näkemyksiä työnsä tarkoituksesta. Samalla se legitimoit suunnitelmat uudelle lähetystyölle.

Konseptuaaliset metaforat toimivat kulttuurisella ja yksilöllisellä tasolla. Perusteellisen tutkimuksen myötä on mahdollista kartoittaa yksittäisten kulttuurien soveltamia metaforia sekä verrata näitä metaforia toisten kulttuurien käyttämiin metaforiin. Samaan aikaan voidaan myös analysoida, miten yksilöt soveltavat kulttuurinsa metaforia omassa elämässään. Konseptuaalisen metaforan teorian soveltaminen uskontotieteeseen auttaa hahmottamaan yleisinhimillisiä tapoja kielellistää sekä arkisia että mystisiä kokemuksia. Käytetyillä metaforilla on yhteys kulttuuriin näkemyksiin elämästä, ihmisestä ja maailmasta, jotka näkyvät kulttuurin tuotoksissa, kuten myyteissä ja rituaaleissa.

Tiivistetysti konseptuaalisen metaforan teoria on kognitiotieteen panos metaforatutkimukseen, joka korostaa esikäsitteellisten kognitiivisten rakenteiden vaikutusta käsitteiden muodostumiseen. Esikäsitteelliset kognitiiviset rakenteet sen sijaan perustuvat kehollisuuden kokemukseen, minkä vuoksi ne ovat kaikille ihmisille yhteisiä. Kehollisuus kokemuksen lähteenä on myös uskontotieteen kannalta merkittävä kannanotto. Kehollisuudesta syntyvät peruskokemukset vaikuttavat lopulta inhimilliseen tapaan luoda merkityksiä, kuten uskomuksia, arvoja ja totuuksia. Kehollisuutta tiettyyn kokemisen tapaan palauttavana teoriana voidaan verrata uskontotieteen perinteessä esimerkiksi Émile Durkheimin näkemukseen yhteisöstä pyhän, profaanin ja rituaalien synnyttäjänä ja kohteena, omana symbolinaan (ks. Pals 2006, 107).

Toisaalta konseptuaalisia metaforia voidaan ilmiönä verrata Mircea Eliaden hahmottamiin symbolien ja myyttien muodostamiin systeemeihin. Eliaden mukaan symbolit ja myytit eivät ole olemassa eristyksissä toisistaan, vaan ne yhdistyvät toisiin symboleihin ja myytteihin muodostaen systeemejä ja kaavoja, jotka yhdistävät ihmiselämän eri osa-

alueita (Pals 2006, 210). Symbolien yhteydet muodostavat assosiaatioita ja toistuvia teemoja, jotka laajentavat ymmärrystä pyhän luonteesta kaikkiin elämänalueisiin. Esimerkiksi alkuperäisessä hierofaniassa jumaluus yhdistyy aurinkoon, jolloin auringosta tulee pyhyyden symboli. Auringon symbolia käytetään pyhittämään ihmisiä, paikkoja ja esineitä. Uusien systeemien myötä aurinko saatetaan personifoida, ja tarinat auringosta muuttuvat myyteiksi. (Pals 2006, 211.) Samoin konseptuaaliset metaforat muodostavat systeemejä, jotka määrittävät ihmisajattelua ja näyttäytyvät kielessä eri muodoissa. Ne ovat käytettyjen symboliemme rakennusaineita.

2.4 Maailmankatsomus

Maailmankatsomuksen käsite on määritelty uudelleen lukuisia kertoja riippuen tutkimuksen alan painotuksesta ja historiasta. Maailmankatsomuksen käsite on pilkkoutunut osiin tai vaihtunut uuteen termistöön aloilla, joissa maailmankatsomusta on täytynyt lähestyä erityisen analyyttisesti. Esimerkiksi antropologiassa käsitteen käyttö on jakautunutta tutkimusalojen välillä. Kognitiivisessa, lingvistiksessä ja psykologisessa antropologiassa maailmankatsomus toimii edelleen teoreettisen pohdinnan kehyksenä (ks. Geertz 2003, 309–314). Maailmankatsomuksen käsitteen käyttäjien keskuudessa vaikuttaa vallitsevan käsitys, jonka mukaan kulttuurissa tai kulttuurisuudessa on keskeisiä konsepteja, ideoita tai teemoja, jotka ohjaavat ja järjestävät lukuisia asioita materiaalisesta kulttuurista poliittiseen käyttäytymiseen.

Maailmankatsomuksen käsitettä käytettäessä on hyvä tiedostaa sen rajallisuus sekä vaihtoehtoiset analyyttiset välineet jäsenellä postmodernia maailmaa. Oman tutkielmani lähtökohdista katson maailmankatsomuksen käsitteen sopivan kattokäsitteeksi niille kokemuksille ja muutoksille, joita tutkielmani unikertomuksissa käsittelem. Tutkielmani puitteissa minulla ei ole resursseja eritellä aineistoni kertojien maailmankatsomuksen osalualueita kovin yksityiskohtaisesti. Maailmankatsomuksen rakentumisen pohdintaan sisältyy esimerkiksi yksilön persoonallisuuden, sosiaalisaation, kulttuurin, sukupuolen, iän ja ajankuvan vaikutuksen arviointia (Björkqvist & Holm 1996, 113–115). Mahdollisuuteni arvioida aineistoni kertojien näkemysten muutosta on riippuvainen kokemuskertomuksen sisällöstä. Toiset tarinat avaavat kertojansa näkemyksiä itsestään ja maailmasta toisia

enemmän. Maailmankatsomuksen käsite yhdistää ja kuvaa tutkielmani kertomuksia, ja konseptuaalisen metaforan teoria analysoi, miten näitä maailmankatsomuksellisia näkemyksiä tulkitaan ja jaetaan.

Määrittelen maailmankatsomuksen tavaksi kuvata maailmankaikkeutta ja sen elämää. Maailmankatsomus on uskomusjärjestelmä, joka sisältää näkemyksiä ja oletuksia, jotka määrittelevät mitä on ja ei ole olemassa, sekä mitä tulisi tai ei tulisi olla. Maailmankatsomus määrittelee, mitä maailmasta voidaan tietää ja miten tietoa voidaan saada. (Koltko-Rivera 2004, 4.) Maailmankatsomuksella on henkilökohtaisen tason lisäksi kielen ja kulttuurin taso, joka luo sisäisiä merkityksen maailmoja (Allison 2011, 1257). Olemassaoloon liittyvien kysymysten lisäksi maailmankatsomus määrittelee yksilön tai ryhmän käsitteitä tavoiteltavuudesta: minkälaiset kokemukset ovat hyviä tai huonoja, minkälaiset tavoitteet, käyttäytyminen ja suhteet ovat tavoiteltavia tai vältettäviä (Koltko-Rivera 2004, 11). Maailmankatsomuksen oletukset ovat merkittäviä, sillä ne luovat pohjan arkisille uskomuksille ja tietämisen tavoille.

Liitteitä tutkiessaan lukija huomaa, että olen kirjoituspyyntöni apukysymyksissä käyttänyt elämäkatsomuksen käsitettä maailmankatsomuksen sijaan. Termistön muuttuminen tutkimuksen edetessä on seurausta aineistoon tutustumisesta. Kirjoituspyyntöä laadittaessa elämäkatsomus oli alustava osa tutkimukseni käsitteistöä, mutta aineiston kertomusten perusteella maailmankatsomuksen käsite nousi keskeisemmäksi. Aineiston painotuksen vuoksi tulin tulokseen, ettei kahden rinnakkaisen käsitteen tasapainottelu ole tutkielmani lähtökohdista mielekästä, mikä johti elämäkatsomuksen käsitteen sulkemiseen tämän tutkielman ulkopuolelle. Lopullinen merkityksen määrittely on kuitenkin konseptuaalisten metaforien analyysin varassa. Maailmankatsomus toimii kokonaisvaltaisena käsitteenä kuvaamaan sitä tulkintaa maailmasta, jonka kokijat esittävät käyttämiensä metaforien ja erityisesti merkityksellistämiensä perustavien metaforien avulla.

3 Aineisto

3.1. Tutkimusaineiston kokoaminen

Keräsin aineistoni liitteenä olevalla kirjoituspyynnöllä, jota levitin internetin keskustelufoorumeilla, yhteisöpalvelu Facebookin ryhmissä sekä sähköpostin välityksellä. Keräsin vastauksia kahden viikon ajan maaliskuussa 2017. Kirjoituspyynnön levitysmahdollisuuksia kartoittaessani en pyrkinyt keräämään mahdollisimman satunnaista otantaa, vaan keskustelufoorumit ja ryhmät valikoituivat sen mukaan, miten niiden nimissä tai kuvauksissa sana ”uni” esiintyi. Uskon valintani olleen kelvollinen ottaen huomioon kirjoituspyyntöni aiheen. Uniin erikoistuneiden henkilöiden lähestyminen tuottaa aineistooni tiettyjä piirteitä, joita käsittelen alaluvussa 3.3. Kertojien asiantuntijuus ja tutkijan positio.

Levitin kirjoituspyyntöni viidelle keskustelufoorumille. Loin jokaiselle keskustelufoorumille käyttäjätilin omalla nimelläni, jolla aloitin keskustelun, joka sisälsi kirjoituspyyntöni. En ole keskustelunavaukseni jälkeen kirjautunut käyttäjätileilleni, enkä ollut yhteydessä foorumien käyttäjäkuntaan. En ole myöskään ennen tutkimustani ollut käyttäjänä kyseisillä foorumeilla. Lähetin kirjoituspyyntöni seuraaville keskustelualueille:

1. Paranormaaliblogi-sivuston keskustelualue (<http://paranormaaliblogi.net/foorumi/index.php>). Keskustelu aloitettu aihealueeseen Henkiset asiat, jonka alaotsikko on: Jooga, meditaatio, hypnoosi, transsi, unet, gurut, mystiikka ym. henkisyteen liittyvä (luettu 14.3.2017). Kirjoituspyyntö luettu 275 kertaa (luettu 10.7.2017).
2. Unientulkinta.net -sivuston unifoorumi (<http://unientulkinta.net/unifoorumi/index.php>). Keskustelu aloitettu aihealueeseen Unien merkitys, jonka alaotsikko on: Keskustelua unien merkityksestä ihmisen elämässä (luettu 14.3.2017). Kirjoituspyyntö luettu 151 kertaa (luettu 10.7.2017).
3. Sinikivi.com –sivuston keskustelualue (<http://www.sinikivi.com/keskustelu-sinikivi-com/kategoriat>). Keskustelu aloitettu aihealueeseen Sekalaista (luettu 14.3.2017). Kirjoituspyyntö luettu 196 kertaa (luettu 10.7.2017).

4. Astro.fi –sivuston keskustelualue (<https://www.astro.fi/forum/index.php>). Keskustelu aloitettu aihealueeseen Unet, jonka alaotsikko on: Keskustelua unista ja niiden merkityksistä (luettu 14.3.2017). Kirjoituspyyntö luettu 2136 kertaa (luettu 10.7.2017).

5. Anna-lehden keskustelualue (<https://keskustelu.anna.fi/forums/unien-tulkinta.44/>). Keskustelu aloitettu aihealueeseen Unien tulkinta, jonka alaotsikko on: Täällä paneudutaan unien ja muiden enteiden tulkintaan (luettu 14.3.2017). Kirjoituspyyntö luettu 97 kertaa (luettu 10.7.2017).

Yhteisöpalvelu Facebookissa liityin henkilökohtaisella käyttäjälläni julkiseen ryhmään Unien tulkintaa, jonka kuvaus on: Unien tulkintaa ja pohdintaa hyvässä hengessä. Ryhmässä on 59 jäsentä (luettu 10.7.2017). Lisäksi antamani määräaikaan mennessä minut hyväksyttiin suljettuun ryhmään Paranormaalialueen keskustelua, jonka kuvaus on: Vapaata keskustelua paranormaaleista ilmiöistä ja muista yliluonnollisuuksista. Ryhmässä on 763 jäsentä (luettu 10.7.2017).

Keskustelualueiden lisäksi lähetin kirjoituspyyntöni Turun yliopiston historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen opiskelijoiden sähköpostiryhmään, jonka jäsenmäärästä minulla ei ole tarkkaa tietoa. Kaikki julkaisufoorumit yhteen laskettuna arvioisin kirjoituspyyntöni tavoittaneen ainakin 4000 henkilöä. Aineistoni on arkistoitu Turun Yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkiston TKU-kokoelmaan. Aineiston arkistointitunnukset ovat löydettävissä lähdeluettelosta.

3.2. Aineiston kuvaus

Aineistoni käsittää 29 unikertomusta ja kertomuksen yhteydessä unesta tehtyä tulkintaa. Kertomukset sisältävät tapahtumakuvausten vähintään yhdestä unesta, jonka kertoja on kokenut olevan itselleen merkityksellinen. Joissain tapauksissa kertojat käsittelevät useampaa unta. Unen tapahtumien kuvaamisen jälkeen kertojat tulkitsevat unensa merkitystä ja vaikutusta heidän elämäänsä ja persoonaansa. Unikokemukset ovat tapahtuneet keskimäärin muutamaa vuotta ennen kirjoitushetkeä, mutta hajonta on suuri aina lähimenneisyydestä kymmeneen vuosiin.

Suurin osa vastaajista, n. 65 %, sijoittuu iältään vuosien 20 ja 39 väliin. Eniten vastaajia oli ikäluokassa 30–39. Kirjoituspyyntö keräsi myös muutamia yli 40-vuotiaita vastaajia aina ikävuoteen 70 saakka. Vastaajien ikäjakaumaan vaikuttanee eniten Turun yliopiston sähköpostilistalle lähetetty kirjoituspyyntö, jonka vastaanottajamäärä on huomattavasti muita medioita suurempi. Myös päätös levittää kirjoituspyyntöä vain internetin palveluissa on varmasti osaltaan karsinut pois vanhempaa väestöä. Iäkkäämpien vastaajien kertomukset ovat usein muita lyhyempiä, mutta yksittäisiä poikkeuksiakin löytyy. Kaiken kaikkiaan kertomusten pituus vaihtelee muutamasta virkkeestä useaan liuskaan.

3.3. Kertojien asiantuntijuus ja tutkijan positio

Monia vastaajista voisi kutsua asiantuntijoiksi uniin liittyvissä asioissa. Kukaan vastaajista ei kerro tulkitsevänsä muiden ihmisten unia, mutta unet ovat merkittävä osa monien henkilökohtaista elämää. Monet vastaajat ovat omien uniensa asiantuntijoita, mutta samaan aikaan he voivat olla asiantuntijoita unien tulkinnan perinteissä, symboliikassa sekä omassa maailmankatsomuksessaan. Osalle kirjoittajista unien näkeminen on henkilökohtaista kehitystä, ihmisenä kasvamista. Toisille unet ovat vastauksia kysymyksiin heidän menneisyydestään tai tapa olla yhteydessä sukupolvet ylittävään viisauteen. Moni vastaaja kokee unilla olevan todistusarvoa ja suora yhteys valve-elämän tapahtumiin ja tunteuksiin.

Tutkijana minun on tiedostettava aineistoni lähtökohdat ja tehtävä uskottavaa analyysia omista teoreettisista lähtökohdistani käsin. Kertomusanalyysini lähtökohta on kertojien tuottamissa tunnekokemuksissa ja tulkinnoissa, jotka ovat välttämättömiä yrityksessäni ymmärtää unta sen kontekstissa. Analysoidessani unien metaforia minun on kertojien tulkintojen lisäksi ymmärrettävä myös konseptuaalisen metaforan analyysin perinteitä. Minun tulee omassa analyysissäni hyödyntää edellä mainittuja tietoja siten, että metaforien analyysi ja unen koettu sanoma muodostavat merkityksellisiä kokonaisuuksia, mikäli sellaisia on löydettävissä. On tärkeää tiedostaa rajanveto unikokemuksen, kokijan tulkinnan sekä kosenptuaalisten metaforien tulkinnan välillä.

Unien metaforien analysoinnilla voi parhaimmillaan olla unen kokijalle emansipatorinen vaikutus. Samoin kuin unien tulkinnan perinteessä yleensä, voidaan myös metaforia analysoimalla löytää uusia yhteyksiä unen tapahtumien ja sen herättämien tunnereaktioiden välillä. Saadulla uudella tiedolla on potentiaali ratkaista ristiriitoja kokijan elämässä, tukea hänen henkilökohtaista kasvuaan ja oikaista haitallisia kognitioita. Tulkinta unesta on samaan aikaan tulkinta sen kokijasta, mutta tutkijana minulla on vain rajallinen pääsy kokijoiden persoonaan sekä heidän elämäänsä ja kulttuuriinsa. Analyysissa tulee siis välttää tilanteita, joissa unen oletettu merkitys tai sanoma vaikuttaa analysoitavaksi valittuihin metaforiin. Olennaista on selvittää, miten käytetyt metaforat välittävät unessa koettuja merkityksellisiä tilanteita.

Pyrin analyysissani säilyttämään aineiston ja konseptuaalisen metaforan teorian välisen vuorovaikutuksen läpinäkyvänä tuomalla kertojien tulkinnat esiin sellaisenaan. Analyysini jakautuu kertojien tulkintojen luokitteluun sekä teoriaohjaavaan metafora-analyysiin. Lisäksi teoriaohjaavassa analyysissani olen halunnut sisällyttää omaan tekstiini runsaasti viitteitä aineistoon. Analyysini etenemisen ja käyttämäni metodit esittelen luvussa 5 Kokemuskerronta ja sisällönanalyysi.

4 Metaforinen ajattelu

Ihminen ymmärtää unien näyttäytyvän hänelle itselleen. Unen tapahtumat ovat voineet olla sekavia, mutta ihminen kykenee yhdistämään unien tapahtumat ja henkilöt valve-elämäänsä. Muuttuvista olosuhteista ja tietoisuuden tasosta huolimatta ihminen ei koe käsityksensä minuudestaan ja elämästään katkeavan unien ajaksi. Jatkuvuus antaa ymmärtää, että jonkinlainen ajattelun perustava rakenne on läsnä sekä unennäön että valveillaolon aikana. Eräs filosofinen esitys on metaforinen ajattelu, joka on tämän tutkielman kiinnostuksen kohteena. Unitulkintojen ymmärtäminen vaatii tietoa siitä, mitä metaforinen ajattelu on, miten se syntyy ja miten sitä voidaan soveltaa uniin.

4.1 Metaforisen ajattelun perusta

4.1.1 Metaforien kokemuksellinen perusta

George Lakoff ja Mark Johnson aloittavat teoksensa *Metaphors We Live By* määrittelemällä metaforan perusolemuksen seuraavasti: Metafora on asian ymmärtämistä ja kokemista toisen asian kautta. Sana kokeminen on määritelmässä keskeisessä osassa, sillä metafora ei Lakoffin ja Johnsonin mukaan ole vain sanojen tasolla oleva kielellinen merkitysyhteys. Sen sijaan metaforat määrittävät kielenkäyttöä muovaamalla ajattelun rakenteita. (Lakoff & Johnson 1980, 5–6.) Metaforinen ajattelu on osittain tiedostamatonta ajattelua, joka vertailee intuitiivisesti kokemusta todellisuuden ilmiöistä toisiin todellisuuden ilmiöihin (Avis 2013, 85). Metaforassa abstrakti ilmiö selitetään konkreettisemmän ilmiön avulla (Kövecses 2002, 6). Metafora toimii yksisuuntaisesti: yksinkertaisempi selittää monimutkaisempaa, kuten esimerkiksi metaforassa ”aika on rahaa”.

Toinen tärkeä seikka on, ettei kahden asian metaforinen yhteys ole koskaan täydellinen. Jos jokin asia olisi täydellinen metafora toisesta, ne jakaisivat täysin samat ominaisuudet, ja olisivat siten sama asia. Metafora esittää asian toisen kautta, mutta vain osittaisesti korostaen joitakin ominaisuuksia jättäen muut huomiotta (Ricoeur 1978, 7). Lakoff ja

Johnson havainnollistavat yhteyttä metaforalla ”aika on rahaa”. Aikaa voi tuhлата ja antaa, se toimii arvokkaana resurssina kuten raha, mutta yhteydestä huolimatta aika ei todellisuudessa ole rahaa (Lakoff & Johnson 1980 8–9). Aikaa voidaan ajatella myös muiden metaforien kautta, jolloin ajan luonteesta korostuvat toisenlaiset piirteet. Esimerkiksi metafora ”aika on pyörä” ei korosta aikaa resurssina samoin kuin ”aika on rahaa”.

Metaforan käyttö ajattelun rakenteena tarkoittaa, ettei metaforaa voi ymmärtää tai esittää ilman siihen liittyvää kokemuksellista pohjaa (ibid. 19). Esimerkissä ”aika on rahaa” on välttämätöntä, että meillä on kokemus rahan käytöstä voidaksemme luoda ymmärrettävän metaforan sen yhteydestä aikaan. Sanaa ”on” metaforassa ”aika on rahaa” tulee tulkita lyhenteenä joukolle kokemuksia, joihin metafora perustuu, ja joiden vuoksi se on meille ymmärrettävä (ibid. 20). Myös yhteys kahden tai useamman metaforan välillä tarvitsee kokemuksen samankaltaisuudesta. Yleisiä samankaltaisuuksia ovat esimerkiksi yhteys metaforien edustamassa kokemuksessa tai kokemus metaforien rakenteellisesta yhtenäisyydestä. Koettu rakenteellinen yhteneväisyys saattaa johtua kahdelle metaforalle yhteisestä, yksinkertaisemmasta metaforasta. (Kövecses 2002, 76.) Annamme esimerkiksi ajatuksen hautua yön yli, mikäli meidän on vaikea niellä sitä heti. Ruoanlaiton käsitteistön käyttöä ajatuksiin selittää metafora ”ajatuksset ovat objekteja”, tässä tapauksessa ruokaa (Ibid. 74).

Ymmärtääkseen metaforia ihmisellä on oltava peruskokemuksia, jotka hän ymmärtää suoraan ilman metaforaa. Lakoffin ja Johnsonin mukaan suora kokemus syntyy ruumiillisuudesta eli siitä, että ihmisellä on keho, joka on kosketuksissa ulkomaailmaan. Ruumiin liikkeistä syntyy spatiaalisia konsepteja, kuten ”ylhäällä”, ”alhaalla”, ”edessä” ja ”takana”. Ruumiinsa kautta ihminen luo suhteita ulkopuolellaan oleviin objekteihin suhtautuen niihin kuin omaan ruumiiseensa, joka on ainetta, ja jolla on sisä- ja ulkopuoli. Ruumiinkokemuksemme korreloivat systemaattisesti tuntemustemme kanssa, jolloin korrelaatiosta syntyvät ensimmäiset yksinkertaiset metaforiset konseptimme. Esimerkiksi pysyasennossa ihminen on ylhäällä ja liikkumiskykyinen, kun taas makuuasennossa hän on alhaalla ja liikkumaton. (Lakoff & Johnson 1980, 57–58.) Makuuasentoomme yhdistyvä negatiivinen tuntemus synnyttää metaforisen konseptin sairaudesta, joka saa meidät vuoteen omaksi.

Ihminen ei havaitse mitään objektia itsessään, vaan vuorovaikutuksessa syntyneitä ominaisuuksia, jotka ymmärrämme vain oman toimintamme kautta (Lakoff & Johnson 1980, 164). Kokemuksellinen kokonaisuus eli ruumiinkokemukset yhdessä ympäristön kanssa käymisen kanssa synnyttävät metaforat (Gibbs 1994, 203). Suoraan kokemuksesta syntyneet metaforat ovat varhaisempia ja siksi myös yksinkertaisempia kuin kulttuuriset metaforat, jotka vaativat toimiakseen jalostuneempia metaforia (Lakoff & Johnson 1980, 59). Metaforien rakentuminen toistensa varaan selittää, miksi ihmisille yhteisistä peruskokemuksista syntyy täysin erilaisia metaforia esimerkiksi eri kulttuurien välille.

4.1.2 Kulttuuriset metaforat

Metaforat tarvitsevat toimiakseen siis yhteisen kokemuserustan. Lisäksi metaforat tarvitsevat sopivan kulttuuriympäristön tullakseen ymmärretyiksi. Lakoffin ja Johnsonin mukaan esimerkiksi länsimaisessa kulttuurissa toimii metaforia, jotka ovat erottamattomia länsimaisesta arvomaailmasta. Esimerkiksi metaforat ”enemmän on parempi”, ”isompi on parempi” ja ”tulevaisuus on parempi” pätevät yleisesti länsimaisessa kulttuurissa määrittäen ajatuksia menestyksestä ja hyvinvoinnista, oli kyse sitten materiasta tai uskonnollisesta kilvoittelusta (Lakoff & Johnson 1980, 22–23). Edellä mainitut metaforat ovat kulttuurisen ymmärryksen lähtökohtia, ja niiden varaan rakentuu joukko yksityiskohtaisempia metaforia.

Länsimaisessa kulttuurissa vaikuttavista metaforisista systeemeistä huolimatta kykenemme ymmärtämään eri kulttuurien metaforia. Esimerkiksi Länsi-Meksikon alueella puhutussa chalcatongo mixtecin kielessä sijaintia hahmotetaan kuvaamalla objektien osia ihmisruumiin osilla. Jos esimerkiksi halutaan sanoa kiven olevan pöydän alla, kääntyy chalcatongo mixtecin kielen ilmaisu suoraan ”kivi on vatsa-pöytä”. Samoin puun oksat ovat puun käsiä, ja matolla makaavan henkilön sanotaan makaavan maton kasvoilla. Mixtecin kielen ilmaisussa sijainti on suhteessa ruumiinprojektioihin, koska kielessä ei ole samanlaista prepositio-systeemiä kuin esimerkiksi indo-eurooppalaisissa kielissä. (Gibbs 1994, 193.) Mixtecin kielen ilmaisut on kuitenkin mahdollista ymmärtää, koska ihmisillä on samanlainen potentiaali luoda konseptuaalisia systeemejä metaforien avulla.

Kulttuuri rakentuu useista alakulttuureista, jotka toteuttavat erilaisia yhteiskunnallisia arvoja. Erilaisista arvokorostuksistaan huolimatta alakulttuurit liittyvät valtakulttuuriinsa yhteisten metaforien avulla. Metafora ”enemmän on parempi” on kaikille sama, mutta sitä sovelletaan erilaisissa yhteyksissä. Kaksi asiaa linkittyvät metaforan avulla toisiinsa siksi, että niillä on joitakin yhteisiä piirteitä. Kolmas asia saattaa linkittyä ensimmäiseen jonkin muun yhteisen piirteen kautta, joka korostuu syntyneessä uudessa metaforassa. Näin metaforat linkittyvät toisiinsa moniulotteiseksi kokonaisuudeksi, eräänlaiseksi verkoksi, joka käsittää merkittävän osan ajattelun perusrakenteistamme.

4.1.3 Ontologiset metaforat

Arkisessa kielenkäytössämme metaforat ovat usein pitkälle jalostuneita, eivätkä ne vaikuta syntyneen suoraan kokemuksesta. Sen sijaan jo valmiiksi metaforisesti tulkittuja käsitteitä käytetään selittämään toisia metaforisia käsitteitä. ”Aika on rahaa” -esimerkin osapuolet ”aika” ja ”raha” ovat molemmat monimuotoisen kokemuksen ja kulttuurin synnyttämiä käsitteitä. Vastaavanlaisia metaforia on kielessä runsaasti, ja Lakoff ja Johnson käyttävät niistä termiä ontologiset metaforat (Lakoff & Johnson 1980, 25). Ontologisten metaforien tehtävä on kategorisoida asioita, jotka eivät ole tarkkaan rajattuja. Inhimillinen merkityksellistämisen tarve pakottaa usein luomaan keinotekoisia rajoja asioille ja ilmiöille, joissa niitä ei ole. Ontologiset metaforat tekevät näkymättömän näkyväksi tarkastelemalla sitä entiteettinä (Lakoff & Johnson 1980, 26). ”Aika on rahaa” -esimerkissä näkymättömän ilmiö aika tulee tarkasteltavaksi rahan käsitteistön kautta. Ajan luonnetta rahana voidaan havainnollistaa kielellisesti käyttämällä erilaisia rahankäyttöön liittyviä sanoja. Se on tuhlettavaa, säästettävää ja vaihdettavaa. Ontologinen metafora mahdollistaa käsitteellistetyn ilmiön havainnollistamisen kielenkäytön avulla (Kövecses 2002, 35).

Eräs yleinen ontologisen metaforan muoto on personifikaatio. Personifikaatiossa asia tai ilmiö esitetään henkilönä, joka mahdollistaa ymmärtämään kokemuksen ilmiöstä inhimillisten halujen, piirteiden ja motiivien kautta (Lakoff & Johnson 1980, 33). Personifikaatio on yleinen kategoria sisältäen monia metaforia, jotka korostavat ihmisyyden eri puolia.

Abstraktien ilmiöiden tarkasteleminen inhimillisin termein auttaa ihmisyhteisöä jakamaan monimutkaisen ilmiön osiin ja jakamaan kokemuksen siitä. (Ibid. 34.) Ympäristön inhimillistämistä voidaan tarkastella myös antropomorfismin käsitteen avulla. Antropomorfismi on havaintojen tekemisen strategia, jonka luomat abstraktiot ovat monen ihmisajattelun toiminnon perustana. Inhimillisiä piirteitä voidaan nähdä tilanteissa, joissa varsinaisia ihmisiä tai jälkiä ihmisistä ei ole havaittavissa. Esimerkiksi luonnon organismeissa voidaan nähdä suunnittelun jälkiä tai tautiepidemia voidaan kokea rangaistuksena. Antropomorfismin tarkoitus ei ole tehdä maailmasta ihmisen kaltaista, vaan auttaa epävarmassa maailmassa elävää ihmistä havainnoimaan ja arvioimaan tilanteita itselleen turvallisella tavalla. (Guthrie 2013, 112.)

4.1.4 Perustavat metaforat

Tässä tutkielmassa kerätään tulkintoja unikokemuksista siksi, että ne ovat muuttaneet kokijansa maailmankatsomusta merkittäväällä tavalla. Hypoteesi on, että maailmankatsomuksen muutos vaatii muutosta suhtautumisessa elämän peruskysymyksiin. Elämän peruskysymykset ovat ihmiselle haastavia, koska ne sisältävät runsaasti abstrakteja käsitteitä, kuten totuus, hyvyys, onnellisuus, rakkaus ja vapaus. Abstraktit käsitteet ovat lopulta kuvattavissa ja koettavissa muiden, havainnollistavien ilmiöiden kautta. Vastaaminen kysymyksiin hyvästä elämästä tai olemassaolon tarkoituksesta vaatii mieleltä runsasta ontologisten metaforien käyttöä.

Kelly Bulkeley määrittelee perustavan metaforan (engl. *root metaphor*) selkeäksi kuvaksi, joka metaforisesti ilmaisee olemassaolon peruskysymyksiä. Perustavat metaforat ovat voimakkaita, tunteellisesti haastavia ja niillä on syvä muutosvaikutus elämään. (Bulkeley 1992, 199.) Perustavat metaforat ovat ontologisia metaforia, jotka vastaavat elämän peruskysymyksiin kokijan näkökulmasta. Perustava metafora voi olla samaan aikaan yleinen ja tunnettu, kuten ”aika on rahaa”. Yksilölle tai mikrokulttuureille merkitykselliset perustavat metaforat voivat siis sisältää myös yleisempiä konseptuaalisia metaforia. Metaforan peruskysymyksiä selittävä merkitys syntyy, kun kokija liittää metaforan osaksi omaa kokemusmaailmaansa. Elämän peruskysymyksiin vastaavat ontologiset metaforat määrittävät maailmankatsomuksen perustan.

Ajattelun metaforinen rakenne johtaa vaikeaan tilanteeseen, jossa maailmankatsomuksellisia kysymyksiä sekä esitetään että niihin pyritään vastaamaan metaforisesti. Esimerkiksi kysymys elämän tarkoituksesta esittää oletuksen, että elämäntapahtumat ovat yhdistyneet toisiinsa kohti jotakin päämäärää. Kysymys olettaa ajallisen järjestyksen ja kausaalisen yhteyden elämäntapahtumien välille, joka ei ole satunnainen, vaan tarkoituksellinen (Czikszenmihalyi 1991, 216).

Esimerkki perustavan metaforan kokemuksesta on ghanalaisen Moses Armahin kertomus näkemistään unista. Vuonna 1908 syntynyt Armah eli aikana, jolloin Ghana oli monimuotoisten kulttuuristen vaikutusten alaisena. Länsimainen talous ja kristillisyys yhdistyivät hinduprofeettojen julistukseen sekä afrikkalaisiin heimouskontoihin. Armahin elin-aikana Ghanaan syntyi lukuisia uusia synkretistisiä uskonnollisia liikkeitä. Armah oli alkujaan metodisti, mutta seuraavat unet vaikuttivat hänen elämäänsä pysyvästi. Armah kertoo:

Eräänä yönä näin unta Jeesuksesta. Hän käveli jonkinlaisella sillalla, jonka lähellä oli iso talo. Seisoin niin, että talo oli minun edessäni, ja silta sivullani. Näin Jeesuksen ja hän käveli kuin ihminen. Hän oli ihmisen hahmossa, ja hänen yllään oli sininen vaate. Tuuli puhalsi hänen hiuksensa taakse hänen kävellessään. Katsoin häntä, ja hän alkoi kääntyä hitaasti minua kohti. Kun hän katsoi minuun, kaaduin maahan. Nousin ylös ja huomasin, että hän oli mennyt. ”Hän on Jeesus. Hän on lähdössä”, ajattelin. Sitten Jeesus ilmestyi uudelleen. Kun katseemme kohtasivat, kaaduin jälleen maahan. Näin kävi kolme kertaa. Kolmannen kerran jälkeen en nähnyt häntä enää, ja heräsin. Siihen aikaan en ollut vielä ajatellut uuden kirkon perustamista. Tämä oli ensimmäinen uni, jonka näin.

Toisessa unessa hiuksistani alkoi kasvaa banaaniterttu. Se kasvoi suuremmaksi, ja hedelmät kypsyivät. Sitten näin jonkun leikkaavan sen irti. Tertun banaanit olivat ”pitkät kädet” –banaaneja (Ghanassa kasvaa kahdenlaisia banaaneja). Olin matkalla poimimaan ja syömään niitä, mutta banaanit leikannut henkilö tuli luokseni ja sanoi ”Älä syö niitä!”. Sitten hän toi minulle toisenlaisen, lyhyen banaanin, jonka minä söin. Hän sanoi minulle: ”Älä syö pitkää banaania, syö tämä.” Sitten heräsin unestani. Olin hämmentynyt. Aina siitä lähtien, kun näin unta pitkistä banaaneista, oksensin haistaessani niitä. En koskenut niihin ollenkaan. Aluksi on ymmärtänyt banaanitertun merkitystä, mutta nyt ymmärrän. Minun tuli perustaa tämä kirkko. Banaaniterttu oli uuden kirkon symboli. Lyhyen banaanin syöminen tarkoittaa uuden kirkon perustamista. (Bulkeley 1994, 155–156.)

Näkemiensä unien tapahtumat johtivat metodisti Armahin perustamaan uuden kristillisen Action Church -kirkon vuonna 1948. Unet tekivät Armahiin vaikutuksen, koska hän tunnusti niissä esiintyvien banaanien metaforisen luonteen. Banaanit ovat merkittävä osa Ghanan asukkaiden hyvinvointia sekä elintarvikkeena että vientituotteena. Armahin unessa banaanit edustavat hänen uskonnollista hyvinvointiaan ja osallisuuttaan henkiseen traditioon. Unessa tehty valinta lyhyen banaanin syömisestä merkitsee Armahille vanhan kirkon jättämistä ja uuden perustamista. Armahin kertomus on kääntymyskokemus, joka on uuden kirkon perustamisen myötä vaikuttanut lukuisten ihmisten elämään. Henkisen uudistumisen aikaansaajaksi muodostui unien perustava metafora. (Bulkeley 1994, 156.) Lisäesimerkkejä perustavista metaforista käsitellään alaluvussa 4.4.2 Perustavat metaforat unissa.

Metaforien voidaan sanoa korvaavan alkuperäisen kokemuksen elämän peruskysymyksistä, koska abstrakti kokemus on mahdotonta tavoittaa sellaisenaan (Yamane 2000, 181). Metaforisen ajattelun tapauksessa tulkitsem kuitenkkin, että kokemus elämän peruskysymyksestä, kuten pahuuden olemassaolosta, ja metafora elämän peruskysymyksestä ovat sama asia, koska ne ovat syntyneet ajattelussa samaan aikaan. Kokemus pahuuden olemassaolosta ei siis edellä siitä syntynyttä metaforaa, koska metaforinen ajattelu on sisäänrakennettu ihmiskokemukseen. Pahuutta ei myöskään voi kokea suoraan ruumiillisesti, koska ilmiö ei ole tarpeeksi yksinkertainen, toisin kuin kokemus esimerkiksi pysty- ja makuuasennosta. Pahuuden vaikutuksen voi toki kokea ruumiillisena pahana olona, mutta tällainen ilmiösuhte synnyttää vasta ”hyvä on ylhäällä; huono on alhaalla” -tyyppisiä metaforia, jotka yhdistyvät pahuuden abstraktiin käsitteeseen vasta jalostuneemman kokemus- ja kulttuurivaikutusketjun myötä.

4.2 Perustavan metaforan käsite suhteessa unisymbolien teoriaan

Länsimaissa unien tulkintaa ovat viime vuosisadan aikana hallinneet erityisesti psykoanalyttikot ja heidän seuraajansa (Bulkeley 1994, 29–32). Psykologisen unitulkinnan myötä uniin liitettyistä merkityksistä on käytetty monia termejä, kuten symboli ja arkki-

tyyppi (Bulkeley 1994, 147). On siis perusteltava, miksi konseptuaalisten metaforien näkökulma unien tulkintaan on käyttökelpoisempi kuin symboli tai arkkityyppi. Lisäksi on pohdittava perustavan metaforan käsitteen luonnetta unen merkityksen ilmentäjänä.

Freudilaisella symbolilla on psykoanalyysissa esitetty olevan kahtalainen luonne. Toisaalta symbolit ikään kuin salakuljettavat torjuttua psyykkistä materiaalia tiedostamattomasta tiedostettuun. Symbolit muuttavat torjuttujen mielenliikkeiden muotoa niin, että tietoisuus voi havainnoida niitä. Esimerkiksi masturbointi saattaa esiintyä unikuvastossa puuhun kiipeämisenä. Toisaalta symbolit luovat edustuksia abstrakteille mentaalille konsepteille, kuten tunteille, asenteille ja impulsseille. Symbolit muuttavat konseptit havaittavaan muotoon, kuten kuviksi, jotka ovat mielen ymmärrettävissä. Esimerkiksi tulen liekki voi olla symboli seksuaalisille haluilla. Unien kuvat ovat siis mielentilojen symboleja, jotka ovat joskus torjuttuja. (Hall 1953, 172.)

Freudilaisten symbolien roolissa mentaalisten konseptien salakuljettajina tai valeasuina piilee joitakin ongelmia. Ensimmäinen ongelma on salaamisen tarkoituksellisuus. Pohdittaessa unien sisältöjä voidaan todeta, että torjutuiksi miellettyjä teemoja saattaa esiintyä unissa symbolien välittämänä, mutta toisaalta myös suoraan. Esimerkiksi seksuaalisia unia nähdään yleisesti myös sellaisenaan, ilman peittelyjä. (Hall 1953, 171.) Miksi on siis tarpeellista peittää mentaalisia konsepteja joissakin unissa, vaikka ne ovat suoraan havaittavissa toisissa?

Toinen ongelma on, kuinka tarpeellinen freudilainen symboliikka on unien tulkinnalle. Calvin S. Hall tutki jo 1950-luvulla ihmisten kykyjä ja taipumuksia tulkita omia uniaan. Hall huomasi ihmisten yleensä olevan varsin kyvykkäitä tulkitsemaan uniensa tapahtumia omista lähtökohdistaan. Hallin mukaan syy ihmisten kyvyille löytää merkitysyhteyksiä unistaan oli arkikielestä löydettävä tietoinen symbolien käyttö (Hall 1953, 172). Hall löysi freudilaisten unisymbolien ja vuosisatoja vanhojen englannin kielen slangisanojen välillä runsaasti yhteyksiä. Kysymykseksi nousi, miten kielen käyttäjien tiedostamat, kielessä jo käytetyt slangisanat voivat toimia unissa valeasuina torjutuille haluilla? Hallin mukaan slangisanat ovat sanontoja, joiden tarkoitus on välittää mielikuvia tai konsepteja

jostakin asiasta (Hall 1953, 173). Samoin voisi siis ajatella, että unien symbolit ennemmin paljastavat kuin peittävät jotakin itsestään.

Perustavan metaforan käsite hylkää ajatuksen kattavasta symbolijärjestelmästä, jonka omaksuminen antaisi mahdollisuuden unien tulkintaan. Metafora muistuttaa siitä, että unikuvasto on ainakin osittain oma luomuksemme, joka on suhteessa omaan kokemukseemme ja kulttuuriimme. Kelly Bulkeleyyn mukaan symboli-käsitteen käyttö implikoi itsenäisen entiteetin, joka leijuu platonistisessa ideamaailmassa (Bulkeley 1994, 148). Ongelma syntyy, kun kulttuurispesifejä merkityksiä yritetään liittää tällaisiin universaaleiksi tulkittuihin symboleihin. Metaforan merkitys sen sijaan on riippuvaista yksilön ja kulttuurin kontekstista.

Freudilainen symboliteoria ei selitä, miksi esimerkiksi sukupuolielimille ja yhdynnälle on kehittynyt niin lukuisia määriä symboleja, mutta mikäli esittää unien symbolien olevan konseptien ruumiillistumia, kysymys saa vastauksen. Ihmisillä on lukuisia konsepteja eri ilmiöistä, minkä vuoksi sanonnat, puhetapa ja metaforat ovat kehittyneet välittämään eri näkemyksiä. Perustavan metaforan vahvuutena on osittaisen ymmärryksen korostaminen. Metafora tuo esiin jonkin asian tai ilmiön osan jättäen muut huomiotta. Esimerkiksi metaforassa ”Jumala on isä” Jumalan isyys korostaa maskuliinisuutta jättäen huomiotta muut mahdolliset metaforat esimerkiksi Jumalasta äitinä tai ystävänä (Bulkeley 1994, 148). Metaforien osittaisuus antaa tilaa unien tapahtumien yksilölliselle tulkinnalle. Unen merkitys paljastuu lopulta vain unennäkijälle itselleen hänen oman tulkintansa kautta. Sama unikuvasto ei voi tuottaa samaa merkitystä useammalle henkilölle, mutta yhtäläisyyksiä ja samaistumispintaa voidaan löytää, mikäli henkilöt jakavat samoja metaforisia konsepteja.

Kuitenkin kulttuurit sisältävät lukuisia symboleja, ja ne esiintyvät myös unissa. Symboli saattaa olla syntynyt kulttuuriin juurtuneista metaforista (Kövecses 2002, 59). Saman symbolin merkityksellä voi olla useita eri vivahteita, joita unen tulkitsija käyttää omasta kulttuurisesta lähtökohdastaan käsin. Tulkittaessa symbolin merkitystä unissa on otettava huomioon symbolin suhtautuminen unen narratiiviin. Symboli saattaa sisältää uskonnollista kuvastoa tai se voi muuten olla kokijalleen uskonnollisesti merkittävä. Esimerkiksi

kristilliset symbolit voidaan tulkita pelastaviksi tai tuomitseviksi riippuen siitä, millaisessa asiayhteydessä ne tulevat unessa ilmi. Perustavan metaforan käsite ei kuitenkaan rajaa ulkopuolelleen ei-uskonnolliseksi tulkittuja merkkejä tai kokemuksia. Metaforinen ajattelu on yleisinhimillistä ajattelua, ja sen prosessit eivät tee eroa uskonnollisen tai ei-uskonnollisen ajattelun välillä (Bulkeley 1992, 204). Unikokemuksen tulkinta on koki- jansa synnyttämä, ja hänen tehtävänä on liittää kokemus koherentiksi osaksi maailman- katsomustaan itselleen sopivalla tavalla.

4.3 Konseptuaalisten metaforien suhde arkkityypin käsitteeseen

Jungilaisten arkkityyppien ja konseptuaalisten metaforien taustat ovat hyvin erilaiset, mutta aika vaikuttaa tuoneen teorioita lähemmäksi toisiaan. Seuraavaksi vertailen konseptuaalisen metaforan sekä perustavan metaforan suhdetta Carl Gustav Jungin määritel- miin arkkityypistä. Lisäksi esittelen nykyaikaisen kognitiotieteen inspiroiman arkkityyp- piteorian, jonka suhde konseptuaalisiin metaforiin on läheisempi. Tarkastelen teorioiden perusteluita käsitteistönsä alkuperällä. Mistä käsitteet ovat peräisin ja miten ne ovat ih- misen saatavilla? Lisäksi pohdin perusteluja käsitteiden universaaliudelle sekä muuntau- tumiskyvylle. Pohdintaa hankaloittavat Jungin vaihtelevat esitykset arkkityypistä. Tar- kasteltaessa Jungin kuvaamia arkkityyppien ominaisuuksia huomataan niiden olevan ajoittain keskenään ristiriitaisia (Roesler 2012, 228). Vertailussani tarkastelen neljää Jun- gin esille tuomaa arkkityypin ominaisuutta, jotka ovat biologisuus, empiirisuus, transsen- dentaalisuus ja kulttuurisuus.

4.3.1 Arkkityyppi biologisena ilmiönä

Ensimmäinen arkkityypin osa-alue on arkkityyppi biologisena ilmiönä. Jung rinnastaa arkkityypin vaistoon, joka on synnynnäinen intuition muoto. Jung korostaa tämän arkki- tyyppin muodon olevan puhtaasti biologinen ja periytyvä käyttäytymismalli (Jung 1977, 518). Biologinen arkkityyppi määrittelee ihmisen toimintatapoja samoin kuin eläinten. Esimerkiksi linnut rakentavat pesänsä tietynlaisiksi ja kalat löytävät tiensä onnistuneesti kutupaikalleen. Esitys arkkityypin toiminnasta ihmisessä kuin eläimellisenä vaistona on

vaikeasti tuettavissa. Vaistomaisten reaktioiden ja kompleksien symbolisten rakennelmien välillä on nähtävissä vähän yhtäläisyyksiä. Esimerkiksi suhtautuminen jälkikasvuun sisältää lukuisia merkityksen tasoja. Eläimelliset vaistot ovat käyttäytymiskaava, joka aktivoi tietynlaista toimintaa, kun eläin tunnistaa jälkeläisensä ulkonäön perusteella. Lapsen symboli kulttuurissa sisältää sen sijaan lukuisia symbolitasolla olevia merkitysyhteyksiä. Jung vaikuttaa yhdistävän asioita, jotka ovat epistemologisesti eri tasoilla. (Roesler 2012, 230.)

Jungille geenit ovat kuin ihmiselämän käsikirjoitus, joka sisältää suunnitelman ihmisyyksilön tulevaisuudesta. Ihmisen autonomia yksilönä on olemassa itsenäisenä potentiaalina syntymästä lähtien. Tämän ajatuksen perusteella hänen oli mielekästä olettaa myös arkkityyppien potentiaalinen välittyvän perimässä. Arkkityyppien käsittely on ratkaiseva osa ihmisen individuaatioprosessia, joka johtaa kohti autonomista minuutta (Jung 1969, 35). Ajatus ennalta määrätystä yksilön kehityksestä, joka realisoituu elämässä askel askeleelta ulkoisista vaikutuksista riippumattomana ei kuitenkaan ole nykyaikaisen geenitutkimuksen valossa oikein (Roesler 2012, 231). On vaikea osoittaa, miten ihmisen yksilöllisyys olisi olemassa ennen perimän ja ympäristön vuorovaikutuksen monimutkaista ketjua, ja miten tämä tosi luonto selviäisi elämäntapahtumien muutosten alaisuudessa.

Konseptuaalisen metaforan teorian perusta on ihmisten ruumiillisessa samankaltaisuudessa (Gibbs 1994, 203). Ruumiillinen kanssakäyminen ympäristön kanssa muodostaa ensimmäiset kokemukset, joita Lakoff ja Johnson kutsuvat peruskokemuksiksi. Ruumiinkokemukset synnyttävät ensimmäiset yksinkertaiset metaforat, kuten esimerkiksi spatioaaliset metaforat ”hyvä on ylhäällä” ja ”huono on alhaalla” (Lakoff & Johnson 1980, 57–58). Taipumusta ruumiinkokemusten tulkittamiseen tietynlaisiksi voitaisiin kuvailla vaistomaisiksi samoin kuin arkkityyppinä edellä. Toisaalta konseptuaalisilla metaforilla ei ole taakkaa selittää symbolisia merkitysyhteyksiä, jotka tulisi palauttaa rajalliseen määrään arkkityyppinä, koska konseptuaaliset metaforat syntyvät kumulatiivisesti yksinkertaisten metaforien yhdistelmästä. Lisäksi metaforien vaikutusta ihmisen kehitykseen ei tarvitse tulkita yhtä päämäärätietoisesti kuin arkkityyppien. Konseptuaaliset metaforat ovat ajattelun ominaisuus, joka ei määrittele yksilöllistä luontoa.

4.3.2 Arkkityyppi empiirisesti havaittuna

Toinen arkkityypin osa-alue on arkkityyppi empiirisenä ja tilastollisena ilmiönä. Jung löysi assosiaatiotutkimuksissaan lukuisia psykologisia komplekseja, jotka olivat samankaltaisia eri yksilöiden välillä. Jung epäili yliyksilöllisillä samankaltaisuuksilla olevan yhteinen ydin. (Roesler 2012, 227.) Mytologisten narratiivien yhteneväisyydestä on olemassa runsaasti empiirisiä todisteita. Etnografisen työn myötä kertyneet myyttikertomukset paljastavat maapallon eri kolkissa elävien kansojen tarinoissa toistuvan samoja motiiveja. 1960-luvun LSD-tutkimukset toivat ilmi koehenkilöiden näkyjen sisältävän samankaltaista yliluonnollista kuvastoa. Arkkityyppien perustaa on etsitty myös ihmiselle tyyppillisimmin muodostuvista fobioista sekä ihmislapsen vanhempaansa muodostavasta kiintymyssuhteesta. (Roesler 2012, 234–235.)

Empiiristen kokeiden tulokset ovat edelleen kiinnostava todiste ihmismielen samankaltaisuudesta. Mytologiset narratiivit voivat toimia todisteena sekä arkkityypeille että konseptuaalisille metaforille. Empiiriset todisteet ovat ihmisten samankaltaisuuden ilmene-mismuoto, eivätkä sinänsä pysty kommentoimaan niitä selittävien teorioiden vahvuuksia tai heikkouksia. Kiinnostavaa ja haasteellista kaikille ihmismieltä selittäville teorioille on vastata kysymykseen, kuinka kulttuurissa vaikuttavat tavat ja normit ovat syntyneet niinkin samanlaisiksi. Esimerkiksi eräässä tieteellisessä kokeessa satunnaisotannalla valitusta 50 myytistä 39 sisälsi inestien motiivin (Roesler 2012, 234). Arkkityyppiteorian haasteena on todistaa yhtäläisyyden syyt muuksi kuin geneeissä periytyviksi.

4.3.3 Arkkityyppi transsendentaalisena konseptina

Kolmas arkkityypin osa-alue on arkkityyppi transsendentaalisena konseptina. Jungin mukaan arkkityypit eivät ole sijoittuneet mihinkään tavanomaisesti olemassa olevaan paikkaan, vaan transsendentaaliseen sfääriin. Arkkityyppi on yliluonnollista perua, eikä ole itsessään tietoisien mielen tavoitettavissa. (Roesler 2012, 227.) Arkkityypeillä on jopa *a priori* tietoa omista tavoitteistaan, jotka muistuttavat yliluonnollisia voimia (Jung 1970,

201). Jung vertaa arkkityypin käsitettään teologisiin ja alkemisiin konsepteihin arkkityypistä, jolla viitataan muun muassa ihmisessä olevaan Jumalan kuvaan *Imago Dei*, jumalalliseen valoon ja itseensä kätkeytyvään salaisuuteen. Nämä vailla muotoa olevat voimat ovat Jungin mukaan alkukantaisia ja universaaleja kuvia, jotka ovat olleet olemassa ammoisista ajoista lähtien. (Jung 1969, 4–5).

Transsendentaaliin sfääriin sijoittunut konsepti ei voi samaan aikaan olla geneettisesti periytyvä, ellei oleteta periytyvän arkkityypin olevan jonkinlainen potentiaali tai kyky olla yhteydessä transsendentaaliin arkkityyppiin itsessään. Jungin muotoilema arkkityyppi itsessään on kuitenkin käsitteenä ongelmallinen, sillä Jung määritteli sen olevan sisällöstä vapaa. Arkkityypin sisältö ilmenee siis vasta sen saadessaan muodon tietoisessa mielessä. On kuitenkin vaikeaa kuvitella mitään mentaalista konseptia, esimerkiksi sankarin arkkityyppiä, ilman sisältöä. Vaikka arkkityyppi esitettäisiin mallina tai ajattelua määrittelevänä struktuurina, on sitä mahdotonta ajatella ilman jonkinlaista representatiivista sisältöä. Minkälainen olisi transsendentaali sankarin arkkityyppi ilman sisältöä? Miten merkitysyhteys ihmisen tietoisuuteen muodostettaisiin? Jungin esittelemät arkkityypit ovat hyvin jalostuneita ja sisältävät symbolisia merkityksiä, jolloin niillä on oltava mielellistä sisältöä. (Knox 2003, 33.)

Transsendentaalisten arkkityyppien tapauksessa kohdataan sama ongelma kuin freudilaisten symbolien kanssa. Jung itse kuvailee arkkityypin selittävän Platonin todellista muotoa tarkoittavaa *εἶδος*-käsitettä (Jung 1969, 4). Kollektiivinen alitajunta sisältää siis arkkityyppejä, jotka ovat olleet olemassa maailman alusta lähtien. Arkkityyppien, samoin kuin symbolien, tapauksessa tuntuu ongelmalliselta palauttaa ihmiskokemuksen nyanssit osaksi jonkinlaista arkaaista alkuperäisyyttä, joka kuitenkin arkaaisuudessaankin sisältää symbolisia merkityksiä. Konseptuaalisten metaforien tapauksessa ihmiskokemuksen universaalius on yksinkertaisissa lähtökohdissa ja merkitysyhteyksissä. Esimerkiksi metaforat ”viha on kuumaa nestettä astiassa” tai ”ideat ovat rakennuksia” sisältävät ihmistunteen tai kognition suhteen objektiin. Sen sijaan arkkityypit vaativat toimiakseen myös narratiivista sisältöä, jotta niiden avulla voidaan määritellä esimerkiksi yksilön elämän kriisikohtia.

Arkkityypin määrittelyn haasteet ovat johtaneet analyttisessä psykologiassa lukuisten asioiden ja konseptien tulkitsemisen arkkityyppiseksi, kuten olennot (käärme), sosiaaliset konstruktiot (avioliitto), narratiivit (sankarimyytti), rituaalit (initiaatio) ja uskonnolliset ideat (uhraus) (Roesler 2012, 228). Yleinen käytäntö terapiassa on verrata asiakkaan unessa esiintyvää kuvaa tai symbolia vastaavaan satuun tai myyttiseen tarinaan, minkä perusteella määritellään terapian seuraavat vaiheet. Ajatuksena on, että asiakkaan tiedostamaton on yhteydessä laajempaan arkkityyppiseen malliin, joka esiintyy myyttisessä tarinassa symbolisessa muodossa. Myyttinen tarina sisältää terapeutille prosessille hyödyllistä ylimääräistä tietoa, jota asiakkaan ja terapeutin tietoisuuksissa ei ole. (Roesler 2012, 229.) Arkkityypit siis välittävät transsendentaalista tietoa, joka ei ole ennen ollut asiakkaan tietoisuudessa. Ongelmaksi muodostuu selvittää, mistä tieto tulee, mikäli se ei ole ollut asiakkaan aiemmin kokema? Jungilainen terapia perustuu uskomukseen, jonka mukaan arkkityyppinen tieto on potentiaalisesti saatavilla kollektiivisesta alitajunnasta, ja on sieltä aktivoitavissa oikeanlaisissa olosuhteissa.

Perustavat metaforat ovat omaksuttavissa ilman transsendentaalista tietoa, sillä niiden rakennuspalikat voidaan havaita metaforisessa kielenkäytössä. Metaforat eivät ole läsnä vain potentiaaleina, vaan ne toteuttavat lukuisia ihmisajattelun periaatteita. Myös arkkityyppien kuvataan toteuttavan ihmisajattelua, koska arkkityypit ovat kaikkien ihmismielten perusta. Arkkityyppien edustuksia esiintyy myyteissä ja saduissa, joissa ne ovat saaneet formaalin muodon. Myytit ovat Jungin mukaan ihmistä edeltävän tiedostamattoman draaman symbolisia muotoiluja (Jung 1969, 6). Tiedostamattoman draaman merkityksen etsimisen sijaan katse voidaan kääntää lähemmäs ihmiskokemukseen, jonka edustuksia syntyy kielessä. Konseptuaalisia metaforia tutkimalla on voitu löytää kulttuurienvälisiä yhtäläisyyksiä metaforisessa kielessä. Tutkimalla ja vertailemalla metaforista kieltä on mahdollista löytää yleisinhimillinen tapa luoda merkityksiä, joka ei sisällä tarvetta ylikuonnollisesti saavutettavalle tiedolle.

Mikäli halutaan samaan aikaan sekä selittää empiriset löydökset universaaleiksi arkkityypeiksi että välttää biologinen periytyvyys arkkityyppien universaaliuden selittäjänä, on turvauduttava yliluonnolliseen selitykseen. Mikäli ajatellaan toistaiseksi tuntematto-

mien tai yliluonnollisten voimien toimivan arkkityyppien universaaliuden takana, ei pe-
riytyvyyden todistamisen taakkaa ole. Tällöin esimerkiksi jungilainen terapia voitaisiin
luokitella henkisyudeksi tai uskonnonharjoitukseksi (Roesler 2012, 236).

4.3.4 Kognitiotieteen inspiroima arkkityyppiteoria

Ihmismielessä satunnaisesti manifestoituvan itsessään sisällöttömän arkkityypin on haas-
tava välittää ihmismielelle symbolisia merkityksiä. Nykyaikaisessa arkkityyppiteoriassa
haasteeseen on vastattu muotoilemalla arkkityyppi prosessiksi, joka tuottaa samankaltai-
sia käyttäytymistapoja. Unissa ja myyteissä havaitsemamme psykologiset arkkityypit
ovat siis aivojen itsejärjestelyn aikaansaannos. Kognitiiviseen psykologiaan sovelletun
systeemitieteen mukaan aivojen havainnointi- ja tulkintamallit kumuloituvat siten, että
omaksuttuaan tietynlaisen tulkintamallin aivot käsittelevät tulevaa informaatiota omak-
sumansa uuden mallin perusteella (Anderson 1983, 255).

Kognitiotieteen inspiroima arkkityyppiteoria soveltaa dynaamisen systeemin teoriaa ja
esittää arkkityypit emergentteinä prosesseina. Emergenssillä tarkoitetaan uusia ominai-
suuksia, jotka voivat esiintyä, kun erilliset osat muodostuvat koherentiksi kokonaisu-
deksi. Emergentit ominaisuudet ovat uusia ominaisuuksia, joita ei voida palauttaa koko-
naisuuden osien ominaisuuksiksi. Muodostunut kokonaisuus voi olla laadullisesti hyvin
erilainen ja noudattaa erilaisia lakeja. (Roesler 2012, 237.) Esimerkiksi vesi on vedyn ja
hapen muodostama kemiallinen yhdiste, mutta yhdisteenä sillä on ominaisuuksia, joita
sen muodostamilla alkuaineilla ei ole, kuten jäätyminen aiheuttama kristallisoituminen.
Arkkityypit syntyvät siis aivojen dynaamisen systeemin, ympäristön ja narratiivin vuoro-
vaikutuksen emergentteinä ominaisuuksina. Biologiaan perustuvat mekanismit aktivoitu-
vat edellä mainitussa kanssakäymisessä ja synnyttävät ensimmäiset spatiaaliset ja kon-
septuaaliset representaatiot. Psykoterapeutti Jean M. Knox muotoilee prosessin seuraavasti:

Sisäiset mekanismit keskittävät pikkulapsen tarkkaavaisuuden ympäristön piirtei-
siin, jotka ovat elintärkeitä lapsen selviytymisen kannalta. Näillä mekanismeilla
on biologinen perusta, ja ne ovat kehittyneet luonnonvalinnan seurauksena, koska

ne parantavat selviytymismahdollisuuksia. Sisäiset mekanismit aktivoituvat ympäristön vihjeistä. Sisäiset mekanismit ovat vuorovaikutuksessa ja järjestävät ympäristön vihjeitä, mikä johtaa ensimmäisten primitiivisten spatiaalisten ja konseptuaalisten representaatioiden muodostumiseen (image schema tai arkkityypit). Nämä muodostavat perustan, jolle monimutkaisemmat representaatiot voivat myöhemmin rakentua. (Knox 2001, 631.)

Arkkityyppien universaalius syntyy varhaisten kehitysvaiheiden samankaltaisuudesta. Kehittyneemmät skeemat vaativat oppimista, ja lasten samankaltainen kiinnostuksen kohde ympäristöön johtaa samankaltaisten skeemojen syntymiseen. (Roesler 2012, 238.) Kuten edellä mainittiin, Lakoff ja Johnson puhuisivat yhtenevästä ruumiinkokemuksista, jotka luovat ensimmäiset konseptit ympäristöstä (Lakoff & Johnson 1980, 57–58).

Teoria emergenteistä arkkityypeistä saa kritiikkiä siitä, että pikkulasten varhaisista skeemoista on tavattoman pitkä matka esimerkiksi sankarin arkkityyppiin (Roesler 2012, 238). Myös konseptuaalisten metaforien tapauksessa lienee mahdollista pohtia, olisivatko metaforiset konseptit palautettavissa rajattuun määrään arkkityyppiä. Toisaalta metaforisilla konsepteilla ei ole taakkaa etsiä todellista merkitystään ihmisajattelun ulkopuolelta, mutta mikäli arkkityyppi käsitetään Jean M. Knoxin muotoilemalla tavalla, olisi tämänkin tutkielman aineisto varmasti käsiteltävissä arkkityypin metodologian keinoin. Knoxin emergenttiä kuvausta voidaan kuitenkin kritisoida kysymällä: Onko sen kuvailema arkkityyppi enää ollenkaan sama, jonka Jung on kuvaillut? Voidaanko tässä tapauksessa käsitettä oikeutetusti käyttää?

4.3.5 Arkkityyppi kulttuurisena ilmiönä

Neljäs arkkityypin osa-alue on kulttuurin vaikutus. Jung erottaa arkkityypin itsessään arkkityyppisestä kuvasta, joka on kulttuuristen vaikutusten alainen. Psykologi Christian Roeslerin mukaan linkki pikkulasten varhaisten kokemusten ja symbolisia merkityksiä välittävien arkkityyppien välillä olisi löydettävissä narratiivista. Narratiivi luo kielellisen ja symbolisen muodon varhaisille kokemuksille. Varhaisista kokemuksista syntyneet skeemat toimivat eräänlaisena narratiivin esikielellisenä asteena. Esimerkiksi lapsen varhainen kokemus hylätyksi tulemisesta synnyttää representaation, jolla ei vielä ole samais-

tumispintaa ulkomaailmassa. Myöhemmin lapsen tutustuessa esimerkiksi Hannun ja Ker-
tun satuun hänen on mahdollista tunnistaa ja samaistua tarinaan tiedostamattomalla ta-
solla omien aikaisempien kokemusien perusteella. (Roesler 2012, 240.)

Ihmiskokemuksen, ihmissuhteiden ja vuorovaikutuksen malleja välitetään narratiiveissa
symbolisessa muodossa. Ne muodostavat kulttuurisen kaanonin esimerkiksi myyttien, sa-
tujen ja uskonnollisten tarinoiden muodossa. Tarinoita jaetaan kulttuurisesti, koska ne
ovat tyypillisyydessään muodostuneet kaikille merkityksellisiksi. Tarinat ovat osa kult-
tuurin perinteitä ja rituaaleja sekä niitä jakavien ihmisten identiteettiä. Kuvaus pätee var-
masti myös konseptuaalisiin metaforiin. Kulttuurin metaforiset konseptit ovat olemassa
esimerkiksi ennen yksittäisen ihmisyksilön syntymää. Elämänsä aikana yksilö omaksuu
kulttuurissaan vallalla olevat metaforiset konseptit. Metaforisten konseptien kielellisten
edustusten avulla hän oppii myös jäsentämään omaa kokemustaan tietyllä tavalla. Esi-
merkiksi fyysinen lämmön tunne ja läheisyys saavat lisämerkityksiä oppimisen myötä,
kun lämpöön ja läheisyyteen liitetään merkityksiä rakkaudesta ja huolenpidosta. Merki-
tyksellisiä tarinoita jaetaan, koska niiden sisältämät metaforiset konseptit jaetaan.

4.4 Metaforinen ajattelu unissa

Vertaamalla konseptuaalisia metaforia symboleihin ja arkkityyppeihin huomataan,
kuinka läheistä sukua käsitteet ovat toisilleen. Kaikkien kiinnostuksen kohteina ovat ne
ihmismielen osat, joiden toiminta on automaattista ja ainakin osittain tiedostamatonta.
Tiedostamattomien osien toiminnasta on havaittavissa todisteita kulttuurissa. Myös Sig-
mund Freudin mukaan symbolismi ei ollut yksin unille ominainen ilmaisutapa, vaan sa-
maa tiedostamatonta havainnollistamista tapahtuu myös folkloressa, myyteissä, legen-
doissa, sanonnoissa ja vitseissä (Freud 1965, 386). Freudin mukaan symbolista ilmaisua
esiintyy, kun kielenkäyttö ei ole kirjaimellista.

Merkittävin ero arkkityypin, symbolin ja konseptuaalisen metaforan välillä on ajatus
edellä mainitun ihmismielen osan alkuperästä. Freud oli kiinnostunut torjutusta tiedosta-

mattomasta, joka koostuu muun muassa yhteisöllisistä tabuista. Jung oli kiinnostunut universaaleista arkkityypeistä, jotka tulevat spontaanisti yksilön tietoisuuteen. Konseptuaalisen metaforan teorian mukaan metaforinen ajattelu syntyy ruumiintuntemusten muodostamista peruskokemuksista. Kaikki kolme vaihtoehtoa jakavat käsityksen syvälle ihmiskokemuksen historiaan ulottuvasta merkittävästä tiedonkäsittelyn mekaniismista, jonka tietoinen tarkastelu on vaativaa. Samoin symboleilla, arkkityypeillä ja perustavilla metaforilla on yhteistä ajatus oikeanlaisen tietoisuuden tarkastelun emansipatorisesta vaikutuksesta. Symbolit paljastavat kätkeytyjä merkityksiä, arkkityyppien tiedostaminen edistää individuaatioprosessia ja perustavat metaforat korjaavat vääriä kognitioita.

Metaforinen ajattelu ei vaadi yhteyttä torjuttuun tai yliluonnolliseen tietoon, mutta ajattelun kumulatiivinen rakenne tekee metaforisen ajattelun mekaniismien tarkastelusta haastavaa. Esimerkiksi kieltä ei ole mahdollista tarkastella tietoisesti niin, että kielenkäytön lainalaisuuksia voitaisiin jotenkin muuttaa tai manipuloida. Metaforisessa ajattelussa tiedostamattomuus ei tarkoita torjuttua, vaan ajattelua, joka ei ole tietoisuutta. (Lakoff 2001, 271–272.) Tiedostamattoman ajattelun suhdetta konseptuaalisiin metaforiin voidaan verrata puhumisen suhteena kielioppiin. Kielioppi ja fonologia määrittävät, mitä puhuttu lause voi sisältää ja tarkoittaa. Samoin metaforinen ajattelu on eräänlainen tiedostamattoman ajattelun kielioppi, joka mahdollistaa yhden asian ymmärtämisen toisen kautta. Metaforista ajattelua sovelletaan tietoisessa muodossa, kun puhuja etsii aktiivisesti metaforaa kuvatakseen jotakin asiointilaa, kuten tunne-elämäänsä.

George Lakoffin mukaan uneksminen on yksi tiedostamattoman ajattelun muoto (Lakoff 2001, 274). Voimakkaat unet ovat ajatuksia, jotka esittävät voimakastunteista sisältöä. Uneksijan metaforinen ajattelu eli omaksutut ajattelun rakenteet, kulttuuri ja henkilöhistoria vaikuttavat syntyvien unien sisältöön (Bolognesi & Bichisecchi 2014, 5). Unien kuvasto ei siis ole täysin sattumanvaraista. Unien tulkinta tarkoittaa, että unen tapahtumat ja niissä esiintyvät konseptuaaliset metaforat ovat avain unen merkitykseen, mikäli tulkitsijalla on riittävästi tietoa uneksijan elämänhistoriasta.

Lakoff jaottelee unen tulkinnan mahdollisuudet heikkoon ja vahvaan tulkintaan. Heikko tulkinta on yksinkertaisesti tulkitsijan tietoisesti unelle antama merkitys. Unen metaforinen kuvasto välittää tulkitsijalleen tiettyjä mielikuvia, joita voi vapaasti soveltaa tulkintaa tehdessä. Vahva tulkinta on, että unen tulkinta paljastaa unen piilotetun merkityksen uneksijalle. Vahvaa tulkintaa on hankala todistaa, mutta se on mielenkiintoinen, koska metaforinen ajattelu toimii merkitysten välittäjänä uneksijan ja unen välillä. Metaforinen ajattelu luo kuvaston unen merkityksille muuttaen ne havaittavaan muotoon kuviksi ja mahdollisesti muiksi aistikokemuksiksi. Metaforat kartoittavat unen merkityksen ja unen suhdetta antaen tietoa uneksijan elämästä (Bolognesi & Bichisecchi 2014, 6). Metaforinen ajattelu on läsnä sekä uni- että valvemaailmassa, jolloin kahden tilan välinen merkitysyhteys olisi mahdollinen, vaikka uneksija ei herätessään olisikaan välittömästi tietoinen unensa merkityksestä (Lakoff 2001, 273). Unet ovat siis tulkittavissa siinä missä muutkin mielestämme ponnistavat yllättävät tunteet tai ajatukset, mutta niiden viestit tulevat merkityksellisiksi vain ajatusten ja tunteiden luomissa otollisissa olosuhteissa.

4.4.1 Metaforat tunteiden välittäjinä

Metaforien käyttö on kirjaimellista kielenkäyttöä yleisempää tunteista puhuttaessa. Metafora vaikuttaa erityisen hyödylliseltä tilanteissa, joissa ajatuksen tai tunteen ilmaiseminen kirjaimellisella kielellä on haastavaa. Itseilmaisun haastavuudesta kertoo myös, että voimakkaita tunteita kuvataan metaforisesti enemmän kuin heikkoja tunteita. Positiivisia tunteita voidaan kuvata esimerkiksi kirkkaan loistavana valona, ja negatiivisia tunteita esimerkiksi kokijansa niskaan putoavina pommeina. Metaforien käyttö tunnerikkaassa kerronnassa paljastaa, ettei metafora ole vain kielellinen ornamentti, vaan merkittävä vuorovaikutuksen väline. (Gibbs 1994, 126.)

Viimeaikaisen neuropsykologisen tutkimuksen mukaan suurin osa unennäöstä tapahtuu REM-unen aikana (Lloyd 2007, 249). REM-unen tehtäviin kuuluu muun muassa tunnerikkaiden muistojen säätely ja vahvistaminen (Lloyd 2007, 252–255). Tunnesisältöjen on katsottu vaikuttavan myös unissa esiintyviin metaforiin. Marianna Bolognesi ja Roberto Bichisecchi väittävät, että unien metaforat ovat uneksijan elämäntilanteen manifestaatioita. Unet ovat kommunikaation muoto, joka välittää uneksijalle merkityksiä muuttamalla

tunnetilat havaittavaan muotoon. Yksilön on mahdollista tulkita unen välittämiä tunnetiloja, kun ne muotoillaan metaforisen ajattelun ymmärtämiksi konsepteiksi. (Bolognesi & Bichisecchi 2014, 7.) Unessa esiintyviin entiteetteihin, esimerkiksi puuhun voidaan kontekstualisoida erilaisia merkityksiä voimakkaan tunnetilan vaikutuksesta (Kunzendorf 2007, 159). Onnellisuuden tunne voi johtaa puun repimään juurensa irti maasta ja alkavan tanssia, kun taas vihan tunne voi johtaa puun lehtien mustumiseen ja kaarnan irtoamiseen. Yhteistä voimakkaiden tunnetilojen aikana nähdyllä unikuville on, että kontekstualisoinnin aste korreloi kuvan koetun symbolisyyden kanssa. (Kunzendorf 2007, 160.) Unien aikana koetut tunteet ovat siis tiedostamattomia voimia, jotka vaikuttavat tiettyjen metaforien esiintyvyyteen unissa (Bolognesi & Bichisecchi 2014, 6).

Tunteet tulevat kielellisesti havaittaviksi objekteiksi toistuvien ruumiinkokemusten kautta. Esimerkiksi toistuva kokemus fyysisestä lämmöstä, joka syntyy kahden kehon läheisyydestä johtaa metaforaan ”läheisyys on lämpöä”. Tällöin läheisyys tulee kielellisesti havaittaviksi, ja sitä ymmärretään ainakin osittain fyysisen lämmön tunteen kautta. ”Läheisyys on lämpöä” -metaforaa sovelletaan kielellisesti esimerkiksi kuvaillessamme ihmisten persoonia lämpimiksi tai kylmäkiskoiksi. Tärkeää on kuitenkin huomata, etteivät metaforat selitä tunnetiloja, vaan ne syntyvät samanaikaisesti tunnekokemuksen kautta. (Bolognesi & Bichisecchi 2014, 8.) Unissa metaforiset konseptit näyttäytyvät konkreettisina kuvina, joita tulkitaan kielen avulla.

Kyetäkseen tulkitsemaan yksilön unta on ymmärrettävä hänen kokemusperustansa, kuten henkilöhistoria. Unet ovat yksilön mielen maailman representaatioita, jotka tulevat havaittaviksi tunteiden ohjaamina. Unissa esiintyvien metaforien kautta tietoisien mielen on mahdollista käsitellä tiedostamattomia ajatuksia. Tiedostamattomien ajatusten ymmärtäminen unien välityksellä on mahdollista vain, kun ne ovat olennainen osa yksilön mielen maailmaa. Unikuville on siis mahdotonta antaa merkityksiä, mikäli niiden välittämien tunteiden konteksti on uneksijalle vieras. Kuitenkin unikokemukset tulkitaan merkitykselliseksi yksilön elämän kannalta. (Bolognesi & Bichisecchi 2014, 9.) Unien kuvasto syntyy spontaanisti ja luonnollisesti, mutta ei sattumanvaraisesti (Lakoff 1993, 87).

Aikaisemmin tässä tutkielmassa metaforista ajattelua havainnollistettiin metaforalla ”aika on rahaa”. Länsimaisen kulttuurin elämäntapa ja rytmi on synnyttänyt ”aika on rahaa” -metaforan keskeiseksi ajankäytön konseptiksi. Aikaa voidaan käyttää, tuhjata, hukata ja säästää samoin kuin rahaa. ”Aika on rahaa” -metafora välittää myös tunteita, jotka sisältyvät metaforasta syntyneisiin kielellisiin ilmauksiin. Kiireellisyyden ja rajallisuuden tunteet määrittävät ansaitsemisen ja kuluttamisen päämääriä. Aika on olennainen ihmiselämän mittari, jolloin sen metaforinen määrittelemisen rahan kautta määrittelee tietyt reunaehdot ja tavoitteet ihmisen selviytymisen kannalta. Kiireellisyys ja rajallisuus assosioituvat aikaan ja rahaan. (Bolognesi & Bichisecchi 2014, 10.)

4.4.2 Perustavat metaforat unissa

Metaforisen ajattelun automaattiset ja tiedostamattomat mekanismit toimivat samoin sekä valve- että unielämässä. Myös unissa esiintyvillä metaforilla on potentiaali tehdä vaikutus kokijansa merkitysjärjestelmään. Seuraavaksi esittelen Kelly Bulkeleyyn perusteluja ja esimerkkejä unien synnyttämistä merkityksellisistä metaforista, joita hän kutsuu perustaviksi metaforiksi. Bulkeley aloittaa lisäyksensä unista perustavan metaforan teoriaan seuraavasti:

Unissa on uskonnollisen merkityksen ulottuvuus, joka nousee unissa esiintyvistä perustavista metaforista. Ymmärtääkseen täysin unien perustavia metaforia, on monitieteellisesti yhdistettävä unitutkimuksen laaja kenttä uskonnollisen metaforan teorian ja tulkinnan tutkimukseen. (Bulkeley 1994, 134.)

Bulkeleyn mukaan unissa on merkityksellinen ulottuvuus, joka on mahdollista havaita tutkimalla unien tapahtumia ja niiden herättämiä tuntemuksia. Unien merkitykset ovat perustavissa metaforissa, jotka ilmentävät maailmankatsomuksellisia pohdintojamme konkreettisella tavalla (Bulkeley 1992, 198). Metaforinen ajattelu muodostaa konsepteja, jotka yhdistävät abstraktit ideat ja ruumiillisesti koetun maailman toisiinsa. Unet toteut-

tavat samaa metaforista ajattelua, vaikka ajattelun jäsentely vaikuttaakin niissä sattumanvaraiselta. Perustavia metaforia on löydettävissä unista, jotka koetaan voimakkaan tunteellisina, ja joiden tapahtumat jäävät pitkäaikaisesti muistiin. Kokemuksen voimakkuus mahdollistaa muutoksen kokijan harjoittamassa henkisyudessa tai uskonnollisuudessa, vaikei merkityksellisiksi koetuissa unissa ole vakiintunutta henkistä sisältöä tai kuvastoa (Bulkeley 2007, 90).

Bulkeley havainnollistaa perustavia metaforia uskonnollisilla ja ei-uskonnollisilla unikerromuksilla. Juutalais-kristillisen uskonnollisuuden mukaan motivoitunut uni on esimerkiksi Vanhan testamentin Jaakobin uni, jossa Jaakob näkee maasta taivaaseen kulkevat portaot, joita pitkin enkelit kulkevat (1. Moos 28:12, 1992). Näkyä seuraa ilmestys, jossa Jumala siunaa Jaakobin ja hänen jälkeläisensä luvaten heille runsaan suvun (1. Moos 28:13, 1992). Unen portaot ovat perustava metafora, joka paljastaa, kuinka jumalallinen maailma ja ihmisen maailma yhdistyvät toisiinsa. Portaot konkreettisenä kuvana selittää metaforisesti abstraktin kysymyksen Jumalan yhteydestä ihmisen maailmaan ja elämään. Unella on Jaakobiin suuri vaikutus, sillä Jumala vakuuttaa pysyvänsä hänen luonaan vastoin käymisistä huolimatta. Uni muuttaa Jaakobin elämää ja saa hänet suorittamaan kiittolisuuden rituaaleja, joissa hän vannoo uskollisuutta Jumalalle. (Bulkeley 1992, 198–199.)

Bulkeleyn esimerkki ei-uskonnollisesta unesta on Mary-nimisen naisen toistuva uni kuplivasta maalista. Unessaan Mary näkee yksittäisen, staattisen lähikuvan valkoiseksi maalatusta puupinnasta. Valkoinen maali on juuri alkanut hilseillä ja kuplia. Kuplivan maalin näkeminen aiheuttaa Maryssa välittömästi ahdistuksen ja kauhun tunteita, jotka ovat voimakkaampia kuin vastaavat tunteet valve-elämässä. Uni säpsäyttää Maryn hereille, eivätkä tuskalliset tunteet jätä häntä rauhaan valveillakaan. Mary on nähnyt unen samassa muodossaan niin kauan kuin voi muistaa. Hän kuvailee unen olevan elämänsä kirous. (Bulkeley 1992, 202.)

Mary jakaa unen unitaariuniversalistipastori Jeremy Taylorin järjestämässä uniryhmässä, jossa osallistujat jakavat uniaan ja analysoivat niitä ryhmän kesken. Ryhmän keskustellessa unesta Mary tajuaa yllättäen unensa kertovan lapsuuden traumaista: fyysisestä vä-

kivallasta ja sen jättämästä henkisestä arvesta, jota hän ei ole pystynyt tietoisesti ajattelemaan ennen uniryhmän tapaamista. Kupliva valkoinen maali osoittautuu osuvaksi metaforaksi, koska Mary on torjunut ja peitellyt (engl. *whitewashed*) kipeitä muistoja koko elämänsä ajan. Mary on saanut elämänsä vaikuttamaan helpolta ja kivuttomalta, mutta torjunnasta huolimatta väkivallan muistot kuplivat esiin valkoisen maalin alta. Jälleen unen kuva näyttää konkreettisella tavalla Maryn monisyiset kokemukset lapsuuden hyväksikäytöstä. Mary kokee lapsuuden kokemusten vaikuttaneen hänen valintoihinsa elämänsä aikana. Herkkyys häpeän ja syyllisyyden tunteille ovat muokanneet hänen elämäntapahtumiaan ja aiheuttaneet elinikäisiä ongelmia, kuten pakottavan sosiaalisen hyväksynnän tarpeen, hylkäämisen pelon ja vaikeuden muodostaa läheisiä ihmissuhteita. (Bulkeley 1992, 203.)

Unilla vaikuttaa olevan yhteys valve-elämäämmä, joka selittyy kahden seikan avulla. Ensimmäinen on aiemmin tässä tutkielmassa esitelty metaforinen ajattelu. Kykeneminen tulkitsemaan omaa unikokemusta tarkoittaa kokemusta minuuden jatkuvuudesta läpi uni- ja valvemaailman. Emme siis koe unien tapahtuneen kenellekään toiselle. Minuuden ajattelumista eheästi voidaan pitää todisteena inhimillisestä ajattelusta, jolloin myös metaforat toimivat ajattelun rakenteena. Tällöin sekä unen että valveen voidaan katsoa tapahtuvan samalle, metaforisesti ajattelevalle yksilölle. Unilla on potentiaali muokata identiteettiä ja ohjata toimimaan tulevaisuudessa tietyllä tavalla (Bulkeley 1992, 199).

Toinen unien merkityksellisyyteen nojaava seikka tässä tutkimuksessa on, että unia voidaan käsitellä vain valve-elämän lähtökohdista. Unista tulee unenomaisia valve-elämän ajattelun kautta, joka pyrkii asettamaan tapahtumat merkitykselliseen järjestykseen. (States 2001, 105.) Unista voidaan luoda merkityksellisiä, koska ne ovat lähtöisin samasta ajattelun järjestelmästä kuin valve-elämämme ajattelu. Unet voivat esimerkiksi synnyttää uusia assosiaatioita satunnaisten kuvien yhteentörmäyksellä. Valve-elämän ajattelumme saattaa löytää yhteyden kahden kuvan välillä tai kokonaan uuden kokonaisuuden niiden yhdistetyistä mahdollisuuksista (Ibid.). Unilla on mahdollisuus realisoida uusia metaforien yhdistelmiä (Kövecses 2002, 61). Metaforien yhdistyminen odottamattomalla tavalla saattaa laukaista uusia ajattelun assosiaatioketjuja, jotka saavat yksilön tarkastelemaan jotakin ilmiötä uudesta näkökulmasta. Uusi näkökulma yhdistettynä voimakkaaseen tunnekokemukseen saattaa johtaa metaforan muutokseen.

4.5 Miten uusi metafora omaksutaan?

Metaforisen ajattelun teorian mukaan merkittävä muutos ajattelussa tarkoittaa muutosta ajattelua ohjaavissa metaforissa. Metaforat muokkaavat käsitystä todellisuudesta, koska suurin osa sosiaalisesta todellisuudesta ymmärretään metaforisin käsittein, ja käsitys ympäröivästä todellisuudesta on osittain metaforinen (Lakoff & Johnson 1980, 146). Esimerkiksi unikokemuksen synnyttämä muutos näkemyksessä elämän peruskysymyksistä tarkoittaa, että jokin perustavista metaforista on saanut uutta sisältöä tai mahdollisesti muuttunut kokonaan toisenlaiseksi (ks. Kristo 1982, 27). Metaforisen ajattelun periaate ei muutu, mutta metaforat muuttuvat. Lakoffin ja Johnsonin mukaan totutun konseptuaalisen systeemin ulkopuolella syntyneet metaforat saavat ymmärtämään kokemusta uudella tavalla (Lakoff & Johnson 1980, 139). Ne antavat uuden merkityksen yksilön menneisyydelle, nykyisyydelle sekä sille, mitä hän tietää ja mihin uskoo.

Peruskokemuksista syntyneiden universaalien metaforien lisäksi on syytä olettaa, että erityisesti jalostuneemmissa metaforissa on kulttuurista variaatiota. Kulttuurisilla variaatioilla voi olla useita syitä, jotka liittyvät metaforien käyttöön tai niille annettuihin merkityksiin. Tiettyä kohdeilmiötä selittävien metaforien valikoima voi vaihdella eri kulttuureissa. Samoin kohdeilmiötä selittävästä metaforista tehtävät tulkinnat voivat olla vaihtelevia. Kulttuuriset erot näkyvät esimerkiksi tavassa ilmaista tunteita metaforisesti. Tutkimusten mukaan englannin ja zulun kielet jakavat metaforan ”viha on kuumaa nestettä astiassa”. Englannin kielessä metaforaa on elävöitetty niin, että kuuma neste tuottaa höyryä, jota on mahdollisuus päästää ulos (esim. ”Let off some steam, Bennett”³). Zulun kielessä vastaavaa ilmaisua ei ole. (Kövecses 2002, 183–184.)

---

³ Repliikki elokuvasta: Silver, Joel (tuottaja) & Lester, Mark L. (ohjaaja). (1985) *Commando* [elokuva]. Yhdysvallat: 20th Century Fox.

Variaatiot metaforien käytössä ja merkityksessä voivat olla kulttuurien välisiä tai kulttuurin sisäisiä. Uuden metaforan omaksumisen edellytys on, että se tulee koherentiksi käyttäjänsä kokemusten ja kulttuurin kanssa (Lakoff & Johnson 1980, 140). Kulttuurit voivat käyttää samoja metaforia eri korostuksin, tai kulttuuri voi käyttää omia metaforiaan, joita ei välttämättä löydy muista kulttuureista (Kövecses 2002, 186–189). Yksilö voi olla tietoinen metaforan eriävästä kulttuurisesta korostuksesta, mutta eron tiedostaminen ei kuitenkaan vielä tarkoita uuden metaforan omaksumista. Ihmisen on esimerkiksi mahdollista ymmärtää samanaikaisesti, mitä metaforat ”aika on rahaa” ja ”aika on pyörä” sekä niihin perustuvat kielelliset ilmaukset tarkoittavat, mutta kulttuurin tasolla toiset metaforat ovat toisia hallitsevampia. Ajattelun sadat samanaikaiset tietoiset ja tiedostamattomat toiminnot voivat käsitellä ajatuksia ajasta esimerkiksi ”aika on rahaa” -metaforan kautta. Näiden ajatusten tietoinen muuttaminen vastaamaan ”aika on pyörä” -metaforaa vaikuttaa tarvitsevan merkittävän, yksilön kulttuuria muokkaavan kokemuksen. Metaforisen järjestelmän muutoksesta Lakoff ja Johnson antavat esimerkiksi länsimaistumisen, jossa ”aika on rahaa” -metafora vaikuttaa osaltaan maailman kulttuurien muutokseen (Lakoff & Johnson 1980, 145). Uuden metaforan omaksuminen muokkaa merkityksellistämisen järjestelmää muuttaen ajatuksia ja toimintoja.

Uuden metaforan omaksuminen on mahdollista useista syistä. Uudella metaforalla voi olla osittain samanlainen kokemuspohja tai rakenne jo olemassa olevien metaforien kanssa. Yhtäläisyys rakenteessa tai kokemuksessa auttaa ymmärtämään, miten metaforat liittyvät toisiinsa (Lakoff & Johnson 1980, 150). Rakenteella tarkoitetaan tässä sitä, miten kahteen ilmiöön liittyvä tietämys yhdistää ne toisiinsa. Esimerkiksi tietämys metaforasta ”aika on rahaa” sisältää tiedon ajasta resurssina, joka on rajallinen. Tietämys ajan rajallisuudesta auttaa ymmärtämään muita metaforia, kuten ”aika on hiekkaa tiimalasissa”. Sen sijaan metaforilla ”aika on rahaa” ja ”aika on pyörä” –metaforien yhtäläisyys on kaukaisempi, mahdollisesti metaforassa ”aika on liikettä”, joka mahdollistaa ajan käsitteellistämisen objektina, sen sijaintina ja liikkeenä (Kövecses 2002, 33). Metafora luo uudenlaisia samankaltaisuuksia kahden ilmiön välille (Lakoff & Johnson 1980, 151). Sovinnaiset metaforat ovat yleisiä tunnetuissa ilmiöissä, kuten esimerkiksi rakkaudessa, mutta uusien merkitysyhteyksien syntyminen on aina mahdollista (Kövecses 2002, 193). Myös jo olemassa olevat metaforat voivat saada uusia tulkintoja ja merkitysyhteyksiä.

5 Kokemuskerronta ja sisällönanalyysi

5.1 Kokemuskerronnan metodologian soveltaminen aineistoon

Taina Ukkonen käyttää käsitettä kokemuskerronta kuvaamaan muistelijan elämänvaiheisiin ja henkilökohtaisiin kokemuksiin perustuvaa kerrontaa. Kokemuskerronta on Ukkosen mukaan menneisyyden tapahtumien tulkintaa sekä kertojan puhetta itsestään muille. Kokemuskertomus on kertaamista ja tulkintaa tapahtumasta, joka on ollut kertojan kannalta tärkeä. Kertojan elämän lisäksi kokemuskertomukset voivat käsitellä historiallisia tapahtumia tai ajanjaksoja kertojan näkökulmasta. (Ukkonen 2000, 39–40.)

Kokemuskertomuksissa menneisyyttä tarkastellaan nykyisyyden lähtökohdista. Kokemuskertomus pyrkii jakamaan kokemuksen ja esittämään kertojan esittämät tulkinnat tapahtuneesta (Ukkonen 2000, 130). Kertomuksessa ovat mukana nykyisen kertojan tunteukset ja intressit, jotka muovaavat kertomusta menneisyydestä tiettyyn suuntaan (Ochs & Capps 1996, 25–26). Esimerkiksi olennaisiksi koettuihin tapahtumiin ja niiden herättämiin tunteuksiin saatetaan palata toistuvasti kertomuksen eri kohdissa. Kertomuksen ajallinen ulottuvuus ei siis ole välttämättä aina kronologinen, vaan kertoja voi liikkua tarinan ajassa tunteuksiensa mukaan (Ochs & Capps 1996, 23–24).

Puhutussa kertomustilanteessa tulkintojen tekeminen voi olla myös yhteistä kertomuksen kuulijoiden kanssa, mutta tässä tutkielmassa fyysinen vuoropuhelu jää kirjallisen aineiston vuoksi käymättä. Kirjoittajien tulkintoja analysoidessani tarkoitukseni on säilyttää alkuperäinen tulkinta kertomuksen tapahtumista, mutta samaan aikaan analysoida, minkälainen perusta tehdyille tulkinnoille luodaan. Haasteena on kokemuskertomuksen tapahtumien monitulkintaisuus. Tapahtumia voi tulkita monin eri tavoin varsinkin silloin, kun kertoja ei esitä omaa arviotaan suoraan. Analysoidessani kertojan tulkinnan perustaa on mahdollista löytää merkityksiä, joita kertoja ei ole tietoisesti ajatellut (Ukkonen 2000, 134).

Kertomukset rakentavat kertojansa minuutta ja identiteettiä (Kaivola-Bregenhøj 1988, 25–27; Ochs & Capps 1996, 21; De Fina 2015, 351–353). Kokemuskertomusten aiheina voivat olla monenlaiset elämäntapahtumat ja –vaiheet, kuten henkilökohtaiset kriisit tai elämän käännekohdat (Ukkonen 2000, 208). Kertoja käsittelee oman elämänsä kannalta merkityksellistä tapahtumaa, jonka merkityksellisyys syntyy tarinan tulkinnan myötä. Kertoessaan tarinaa kertojat rakentavat samaan aikaan tapahtumien ja toiminnan maailmaa sekä tietoisuuden maailmaa, jossa ovat heidän tunteensa ja uskomuksensa tarinan tapahtumia kohtaan (Ochs & Capps 1996, 25–26). Kertomuksessa korostetaan tarinan tiettyjä puolia jättäen muut varjoon, mikä omalla tavallaan manipuloi todellisia tapahtumia. Unikertomusten tapauksessa tulkinta on erityisen merkittävä kertomusta ohjaava tekijä, koska unien tapahtumaketjut eivät rakennu tyypillisten syy–seurausketjujen mukaan. Uni tulee merkitykselliseksi, kun unen tapahtumat liitetään yhteen yhteisen tulkinnan alle.

Taina Ukkonen käyttää muokattua William Labovin kertomuksen rakennemallia saadakseen selvemmin esiin kertomuksen tapahtumien rekonstruoinnin ja tulkinnan välisen eron sekä menneisyyden ja nykyisyyden vuorottelun. Ukkosen rakennemallin seitsemän osaa ovat:

1. Aloitussignaali tai (pitempi) johdatus tapahtumiin eli kertomusmaailmaan.
2. Tapahtumaa kehystävät olosuhteiden ja/tai kertomusten henkilöiden kuvaukset (vastaa orienraatiota kertomuksen alkuun sijoituessaan).
3. Kertomuksen aiheena olevan kokemuksen, tapahtuman, toiminnan ja tapahtumasarjan rekonstruointi (vastaa komplikaatiota ja ratkaisua).
4. Kuulijoille suunnatut selventävät huomautukset.
5. Kertojan (suoraan esitetty) tulkinta tapahtumasta (vastaa arviota).
6. Tapahtuman (myöhemmät) seuraukset.
7. Lopetus.

(Ukkonen 2000, 132.)

Ukkosen mukaan edellä esitetty tapa kuvata kertomuksen rakennetta on raskas, mutta hyödyllinen hahmottamaan menneisyyden ja nykyisyyden limittäisyyttä. Rakennepiirteiden konstruoinnin avulla on mahdollista saada esiin, mitä kertoja haluaa sanoa itsestään

ja kokemuksistaan. (Ukkonen 2000, 134.) Kertomus ja kertomuksesta esitetyt tulkinnat ja arvostelmat ovat limittäisiä, jolloin tulkinta vaikuttaa kerrontatapaan, ja tapahtumia tulkitaan eri elämäntilanteista käsin.

Kertomuksen tapahtumien ja tapahtumista tehtyjen tulkintojen yhteys on avainasemassa, kun analysoidaan unikokemusta. Unikertomuksen lisäksi kertojan tulkinta tai miellelyhtymä unesta auttaa taustoittamaan metaforien analyysia. Olen tutkimuksessani pyrkinyt tuomaan yhteyttä esiin kirjoituspyyntöni muotoilun avulla. Liitteenä oleva kirjoituspyyntö sisältää apukysymyksiä, joiden tarkoitus on ohjata kirjoittaja kolmeen aihealueeseen. Apukysymykset ovat seuraavat:

- Mitä unessa tapahtui?
- Millä tavoin uni on vaikuttanut elämääsi? Voitko erottaa elämässäsi ajan ennen unikokemusta ja sen jälkeen?
- Opettiko uni sinulle jotakin uutta itsestäsi tai maailmasta? Onko se vaikuttanut tapaasi toimia elämässäsi?
- Vahvistiko uni jo olemassa olevia elämäkatsomuksellisia näkemyksiäsi?
- Miten sovellat unessa oppimaasi elämässäsi?
- Harjoitatko jotakin uskontoa tai koetko itsesi hengelliseksi? Onko uni vaikuttanut harjoitukseesi?

Ensimmäinen aihealue on unen tapahtumat, jonka tarkoitus on kerätä mahdollisimman yksityiskohtainen kertomus unesta. Toinen aihealue on kertojan elämän koettu menneisyys. Millaisessa tilanteessa uni on nähty? Millaisia näkemyksiä kertojalla oli elämästään ja itsestään unen näkemisen hetkellä? Kertojan menneisyyttä kartoitetaan kysymyksillä: ”Voitko erottaa elämässäsi ajan ennen unikokemusta ja sen jälkeen?” sekä ”Vahvistiko uni jo olemassa olevia elämäkatsomuksellisia näkemyksiäsi?” Kolmas aihealue on kertojan nykyisyys, jota kartoitetaan kysymyksillä ”Millä tavoin uni on vaikuttanut elämääsi?”, ”Opettiko uni sinulle jotakin uutta itsestäsi tai maailmasta” sekä ”Miten sovellat unessa oppimaasi elämääsi?” Kertojan nykyisyys on kertomuksen merkittävin osa metaforien analyysin kannalta. Metaforisesti rikkaasta kuvastosta selvitän, nouseeko jokin konkreettinen kuva ylitse muiden niin, että se voitaisiin tulkita unen perustavaksi metaforaksi. Perustavan metaforan vaikutus näyttäytyy sen aiheuttamassa muutoksessa yksilön identiteetissä ja toimintatavoissa.

5.2 Sisällönanalyysin soveltaminen aineistoon

Analysoin kirjoituspyynnöllä keräämääni aineistoa sisällönanalyysin metodilla. Ensimmäiseksi luokittelen vastaajat iän ja sukupuolen mukaan perustuen heidän antamiinsa tietoihin. Tietojen antaminen oli vapaaehtoista, jolloin erityisesti sukupuolen tapauksessa epäselviä tapauksia on runsaasti. Lisäksi arviot sukupuolesta on tehty vastaajan nimen perusteella, joten on muistettava niiden olevan vain oletuksia.

Unikertomusten analyysini jakautuu neljään osaan, joista ensimmäisessä luokittelen aineiston unen tapahtumien perusteella. Etsin analyysissäni lauseita tai lausekokonaisuuksia, jotka vastaavat kirjoituspyynnön kysymykseen ”Mitä unessa tapahtui?”. Luokittelun tarkoituksena on etsiä aineistosta toistuvia aihepiirejä ja ryhmitellä aineisto uudelleen havaittujen luokkien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2012, 93). Mikäli vähintään kahdessa unikertomuksessa toistuvat samankaltaiset tapahtumat, erotetaan ne omaksi luokakseen. Yksi kertomus voi sisältää useita luokkia, mikäli yhtäläisyyksiä muihin kertomuksiin löytyy. Luokkien etsimiseen ja nimeämiseen olen hyödyntänyt tutkimuskirjallisuudesta saamaani tietämystä uni-ilmiöiden ja kummien kokemusten yleispiirteistä ja nimeämistä vasta. Minkäänlaista suoraa taksonomiaa en ole kuitenkaan soveltanut aineistoon. Olen käyttänyt luokkaa muu niissä tapauksissa, kun en ole löytänyt teksteistä yhteisiä aihepiirejä (ks. Nelson & Woods 2011, 112).

Analyysini toisessa vaiheessa analysoin unen koettuja vaikutuksia. Teemoittelen aineistoa kertomuksissa esiintyvien tunnekokemusten perusteella. Koettujen tunnekokemusten pohjalta etsin lauseita tai lausekokonaisuuksia, jotka kuvailevat kirjoittajien maailmankatsomuksen ja elämäntapojen muutosta suhteessa aikaan ennen unikokemusta. Analyysissä oletuksena on, että unen aiheuttamalla tunnekokemuksella ja unta seuranneella muutoksella on merkisyhteys. Unen aiheuttamat tunteet ovat siis ohjanneet kirjoittajien suhtautumista kokemukseensa. Tuon lisäksi kertomusten teemoittelussa esille, mikäli teema on esiintynyt erityisen paljon jossakin määrittelemässäni ilmiöluokassa.

Analyysini kolmas vaihe on teoriaohjaava analyysi, jossa aineiston vapaa tulkinta palautetaan konseptuaalisen metaforan teorian ja perustavan metaforan teorian määritelmiin (ks. Tuomi & Sarajärvi 2012, 96–97). Valitsen erittelemistäni teemoista kertomuksia, jotka edustavat teemojen sisäisten näkemysten yhteisiä ominaisuuksia (ks. Tuomi & Sarajärvi 2012, 93). Valitut kertomukset ovat teemaansa edustavia esimerkkikertomuksia. Analysoin valittujen kertomusten metaforia konseptuaalisen metaforan teorian sekä perustavan metaforan teorian perusteella. Konseptuaalisen metaforan teorian mukaisen analyysin tavoitteena on selvittää, mikä suhde käytetyillä metaforilla on kertomuksen kulkuun ja koettuun merkityksellisyyteen. Lisäksi pohdin, miten kertomuksen metaforat edustavat teemaa, johon kertomus on valikoitu. Perustavan metaforan analyysissä tuon esiin kertomusten keskeisimmän sanoman metaforan muodossa.

Käsittelen aineiston teemoittelua ja esimerkkikertomusten metaforien analyysia rinnakkain. Esittelen ensin yleisimmän teeman, jonka jälkeen seuraa teemaa kuvaavan esimerkkikertomuksen analyysi. Esimerkkikertomuksen analyysin jälkeen etenen seuraavaan teemaan, jonka jälkeen jatkan taas esimerkkikertomukseen ja niin edelleen. Tutkielman miinan rajallisuuden vuoksi analysoin esimerkkikertomukset neljästä yleisimmästä teemasta. Valitut kertomukset luovat kuvan teemojen päällekkäisyyksistä sekä kertojien tekemien tulkintojen yhteydestä heidän käyttämiinsä metaforiin.

Analyysini neljännessä vaiheessa tarkastelen koko aineistoa konseptuaalisen metaforan teorian valossa. Neljännessä vaiheessa palaan vielä kerran aineistoon kokonaisuutena, ja etsin kertomuksissa esiintyviä konseptuaalisia metaforia. Kartoitan kertomuksissa esiintyvien metaforien suhdetta toisiinsa, ja esittelen kertojien yleisimmin käyttämät metaforat tyyppikertomuksina. Tyyppikertomuksissa en esittele enää yksittäisiä unikertomuksia, vaan toisiinsa linkittyneiden metaforien kokonaisuuksia, jotka havainnollistavat tyyppillisen kertomuksen rakennetta ja draaman kaarta. Lisäksi pohdin käytettyjen metaforien yhteyttä kertomusten teemoihin sekä kertojien taustoihin.

6 Unien teemat ja metaforat

6.1 Vastaajien luokittelu

Kirjoituspyyntöni käsittelee hyvin henkilökohtaisia kokemuksia, minkä vuoksi uskon vastaamiskynnyksen olleen korkea. Vastaukseksi ei riittänyt kertomus unesta sellaisenaan, vaan myös sen vaikutuksia omaan elämään tuli pohtia. Unesta ja sen vaikutuksista kirjoittaminen on pakottanut kirjoittajan käsittelemään uudelleen muistojaan ja arvioimaan omaa elämäntulkuaan suhteessa niihin. Välttääkseni kertomuksen henkilökohtaisuuden kasvamista liialliseksi päätin kerätä aineistoni anonymisti. Vastaajilla oli vapaaehtoinen mahdollisuus lisätä kertomukseensa etunimensä ja ikänsä. Luokittelen aineiston esittelemällä vastaajien ikäjakauman sekä nimistä tehdyt oletukset sukupuolesta.

Vastaajien ikäjakauma kattaa vähintään yhden vastauksen ikävuodesta 20 ikävuoteen 70⁴. Eniten vastauksia kertyi 20-29 –vuotiailta sekä 30-39 –vuotiailta, yhteensä 19 vastausta. Kirjoituspyynnön jakaminen internetissä sekä yliopiston sähköpostikanavilla vaikutti varmasti ikäjakauman painottumiseen. Kolmen vastaajan ikä ei tullut ilmi.

29:stä vastaajasta 13 oli naisia ja neljä miehiä. Ei tiedossa-kategoriaan luokiteltiin runsaat 12 vastaajaa. Vastaaja on jättänyt huomattavasti useammin mainitsematta nimensä kuin ikänsä. Kolmen vastaajan ikä on jäänyt mainitsematta, kun taas 12 vastaajan nimitiedot puuttuvat. Nimitiedoissa tulee toisaalta ottaa huomioon myös, että jotkut vastaajista ovat käyttäneet nimimerkkiä tai lempinimeä. Nimimerkit ja lempinimet on sijoitettu nimettömien kanssa ei tiedossa-kategoriaan.

6.2 Unikertomusten luokat

---

⁴ Vastaajien ikä- ja sukupuolijakaumat grafiikkana ks. Liite 2.

6.2.1 Ennenunet, ilmoitusunet ja kohtaaminen kuolleen läheisen kanssa

Aineiston yleisin luokka ovat enneunet, joiksi luokiteltiin kahdeksan kertomusta⁵. Enneuniksi luokittelen unet, joissa kertojat ovat kokeneet unensa paljastaneen valve-elämän tapahtuman enneaikaisesti. Enneunia on nähty esimerkiksi tulevista avioliitoista, kuolemista ja oppilaitoksista (TKU/O/17/14; TKU/O/17/29; TKU/O/17/17). Enneunistaan kertovien suhtautuminen enteisiin ei usein käynyt ilmi. Enteiden todettiin käyneen jälkeenpäin toteen, mutta varsinaisia selityksiä enteiden syyksi tai alkuperäksi kerrottiin harvoin. Ennenunien vaikutus kertojiensa maailmankatsomukseen jäi siis usein mysteeriksi. Neljässä kertomuksessa enteitä kuitenkin tulkittiin myös voimakkaasti maailmankatsomuksesta käsin, jolloin uni luokiteltiin erikseen ilmoitusunen teemaan. Ilmoitusuneksi luokittelen unen, jonka kertoja tulkitsi olevan peräisin yliluonnollisesta lähteestä, ja jonka sanoman kertoja tulkitsi olleen hänelle omistettu. Neljästä ilmoitusunesta ensimmäisessä kertoja on kokenut, että Jumala on ilmoittanut lapsen syntymästä toistuvassa unessa (TKU/O/17/21). Toisessa unessa kertoja kokee lapsuuden toistuvien painajaisten olevan avain hänen mielessään olevaan salaisuuteen (TKU/O/17/25) Kolmannessa unessa valolento on paljastanut kertojalle materian, tietoisuuden ja jumalan yhteyden (TKU/O/17/13). Neljännessä tuntemattomaksi jääneet äänet kertovat kuvasymboliikan avustamana kertojalle, missä ja miten maailmanloppu saa alkunsa (TKU/O/17/28).

Kahdessa kertomuksessa ennenunien luokka oli samanaikainen toiseksi yleisimmän, kuolleiden läheisten teeman kanssa. Ensimmäinen kertoja kokee kohdanneensa äitinsä unessaan ennen tämän kuolemaa (TKU/O/17/29). Toinen kertoja kokee nähneensä unia vieraita henkilöistä, joiden on myöhemmin tulkittu liittyvän unen näkemisen aikaan kuolleen läheiseen (TKU/O/17/11). Muutoin kohtaamiset ovat tapahtuneet jo kuolleiden läheisten kanssa. Kuolleiden kanssa on useimmiten keskusteltu, jonka jälkeen on jätetty jäähyväiset. Yhdessä kertomuksessa uni kuolleen isän kohtaamisesta oli toistuva, kunnes kertojan aloitteesta jätettiin viimeiset jäähyväiset (TKU/O/17/23).

---

⁵ Aineiston luokittelu grafiikkana ks. Liite 3.

6.2.2 Yliluonnolliset olennot, yliluonnolliset ominaisuudet, väkivaltaisuus ja symbolit

Luokkien yleisyydessä väkivallan kanssa jaetulla kolmannella sijalla ovat yliluonnolliset olennot ja yliluonnolliset ominaisuudet. Yliluonnollisiksi ominaisuuksiksi luokiteltiin unet, joissa kertoja on saanut tietoja tai taitoja, jotka olisivat hänelle valve-elämässä mahdollittomia saavuttaa. Kertoja on esimerkiksi saanut haltuunsa salaista tietoa kaikkitietävän kirjan avulla (TKU/O/17/19). Joskus tietotaitoa on kuvattu tarkemmin erittelemättä vain voimaksi, joka esimerkiksi eräässä kertomuksessa on karhun antama lahja (TKU/O/17/24). Yliluonnolliset ominaisuudet ovat muutamassa kertomuksessa peräisin yliluonnollisilta olennoilta, kuten edellä mainitussa ilmoitusunessa (TKU/O/17/13). Yliluonnollinen olento on myös antanut eräälle kertojalle uuden meditaatiotekniikan (TKU/O/17/8). Muissa tapauksissa yliluonnolliset olennot ovat esiintyneet passiivisemmassa roolissa, mutta moninaisissa muodoissa. Kertojat ovat unissaan kohdanneet esimerkiksi lohikäärmeen (TKU/O/17/19), keijuja (TKU/O/17/3), varjo-olentoja (TKU/O/17/4) sekä mytologisia sotureita (TKU/O/17/6).

Väkivaltaisiksi uniksi luokittelin unet, joiden aikana tapahtuneet väkivallanteot tekivät kertojaansa vaikutuksen. Kahdessa unessa kertojat ovat kokeneet kuolleensa väkivaltaisella tavalla (TKU/O/17/2; TKU/O/17/6). Kolmannessa kertoja kokee joutuneensa seuraamaan sivusta, kun pommikonelaihue tuhoaa hänen lähiympäristönsä tyystin (TKU/O/17/18). Samoin kuin yliluonnollisten olentojen ja ominaisuuksien, myös väkivallan ja traumaattisen menneisyyden luokat olivat muutamissa kertomuksissa päällekkäisiä. Kaksi kertojaa on käyttäytynyt väkivaltaisesti menneisyytensä maisemissa. Ensimmäinen kertoo pahoinpidelleensä koulukiusaajiaan unissaan satoja kertoja, kun taas toinen osallistuu hirmutekoihin johtaneeseen vallankumoukseen mielisairaalassa, jossa hän kertoo olleensa potilaana (TKU/O/17/3; TKU/O/17/19). Väkivallan muisto on myös unessa, jossa kertoja käsittelee menneisyytensä traumaa kohtaamalla hänelle fyysistä väkivaltaa tehneen ihmisen (TKU/O/17/20).

Symbolin luokan kriteerinä oli, että unessa esiintyvä symboli on vaikuttanut merkittävästi kertojaan, mutta sen kanssa ei olla oltu suorassa kontaktissa. Symboli on siis ollut nähtävissä tai muuten havaittavissa, mutta se ei ole ollut aktiivinen toimija. Symbolin teemaan

on luokiteltu esimerkiksi uni, jossa huoneen seinällä on taulu vastasyntyneestä lapsesta, jota ylhäältä tuleva valo valaisee. Symbolin näkeminen on saanut unen kertojan kiinnostumaan kristinuskosta (TKU/O/17/30). Muissa kertomuksissa selkounessa nähty spiraalisymboli on otettu käyttöön valve-elämän maadoitusrituaaleissa⁶ (TKU/O/17/10), kuu-hun kirjoitetut kirjaimet CCCP on tulkittu symboliksi Neuvostoliiton hajoamisesta (TKU/O/17/28) ja numeroista koostuvan symbolin on myöhemmin uskottu antaneen voimaa (TKU/O/17/6).

6.2.3 Selkounet, unihalvaukset ja muu-kategoria

Viimeiset luokat ovat selkounen⁷, unihalvauksen⁸ ja muu-kategoriaan kuuluvat unikertomukset. Aineistooni sisältyy kaksi selkounta, joissa tekniikkaa pitempään harjoitelleet ovat onnistuneet tulemaan tietoisiksi uneksimisestaan. Ensimmäisen unen kertoja kokee merkitykselliseksi, koska se on muisto hänen ensimmäisestä selkounikokemuksestaan (TKU/O/17/15). Toisessa unikertomuksessa kertoja seikkailee asuinympäristönsä lähellä puhuvan kissan kanssa (TKU/O/17/10). Kertojat kokevat voivansa selkounien avulla parantaa elämänlaatuaan ja terveyttään. Lisäksi he ovat kokeneet saaneensa uutta tietoa esimerkiksi maailmassa vaikuttavista energioista. Unihalvauksen teeman kertomukset sisältävät myös tyypillisiä unihalvauksen piirteitä (ks. Adler 2011, 4–5). Kertoja on havahtunut omassa sängyssään tilanteeseen, jossa hän ei kykene liikkumaan tai pitämään ääntä. Samanaikaisesti halvauksen kanssa kertoja kokee hirviömäisen olennon lähestyvän tai tuijottavan häntä (TKU/O/17/26). Kertoja kokee olleen selvää, että olento haluaa hänelle

---

⁶ Maadoittumisella tarkoitetaan kehon sähköä johtavaa kosketusta maan pinnan kanssa. Maadoittumiseen liitetään uskomuksia kehon ja mielen hyvinvoinnin kasvusta. Tieteellistä näyttöä maadoittumisen vaikutuksista on toistaiseksi melko vähän. Tutkimuksista ks. esim. Chevalier et al. (2012). Earthing: health implications of reconnecting the human body to the Earth's surface electrons. *Journal of Environmental and Public Health*, 2012.

⁷ Selkounet tunnetaan myös nimellä lucid-unet. Selkouneksi määritellään uni, jonka aikana uneksija tiedostaa näkevänsä unta. Selkounitilan saavuttamiseksi on kirjoitettu lukuisia oppaita. Oppaista ks. esim. LaBerge, Stephen 1992. *Exploring the World of Lucid Dreaming*. New York: Ballantine Books.

⁸ Unihalvauksista on kirjoitettu runsaasti tutkimuskirjallisuutta. Tässä tutkielmassa käytetyn Chelsey R. Adlerin teoksen lisäksi (ks. lähdeluettelo) ks. esim. Wilson, Sue 2008. *Sleep Disorders*. Oxford: Oxford University Press sekä Silvestri, Rosalia 2012. *Sleep Disorders in Neurology*. New York: Nova Science Publishing.

pahaa. Tietämys unihalvauksista on kuitenkin auttanut suhtautumaan tapahtumiin kärsivällisesti kauhun tunteesta huolimatta.

Kertomukset luokiteltiin kategoriaan muu silloin, kun unen keskeisistä tapahtumista ei löytynyt yhtäläisyyksiä minkään muun kertomuksen kanssa. Muu-kategoriaan päätyi esimerkiksi kertomus, joka on eräänlainen lyhyt tilannekuvaus unessa nähdystä maisemasta (TKU/O/17/22). Muiston yksityiskohtaisuus on tehnyt kertojaan vaikutuksen. Samankaltainen lyhyt kuvaus on myös ikkunasta virtaavasta valosta (TKU/O/17/5). Muissa kertomuksissa ympäristöt ja tapahtumat ovat olleet arkisia, mutta niihin liitetyt merkitykset siitä huolimatta voimakkaita. Esimerkiksi luonnonpaikoissa on koettu yllättäen suurta ilon tunnetta (TKU/O/17/27; TKU/O/17/16).

6.3 Teemojen esittely ja unien metaforien analyysi

6.3.1 Onnen tunne ja itsetuntemuksen kasvu

Vaikka unikertomukset jakautuvat moneen luokkaan, niiden herättämät tunteet vaikuttivat verrattain yhtenäisiltä. Esimerkiksi kaksi eri luokkaan kuuluvaa unta ovat saaneet kertojansa suhtautumaan niihin samalla tavoin. Pääasiassa unien tapahtumat tulkittiin hyvin positiivisessa ja rakentavassa hengessä, vaikka ne saattoivat itsessään olla ahdistavia tai väkivaltaisia.

Unien yleisimmät teemat ovat koettu onnen tunne sekä itsetuntemuksen kasvu. Onnen tunnetta ei ilmennyt useammin jossakin tietyssä luokassa, vaan jopa dramaattiset tapahtumat ovat voineet johtaa kertojat positiiviseen mielentilaan. Esimerkiksi oman kuoleman kokeminen unessa on täyttänyt kirjoittajan täydellisellä raukeuden tunteella (TKU/O/17/2). Myös sekä ilmoitusuni lapsen syntymästä että kuolleen pojan kohtaaminen unessa ovat herättäneet suurta iloa ja kiitollisuutta (TKU/O/17/21; TKU/O/17/12). Onnen tunne on saattanut tulla myös melko yllättäen tilanteessa, jossa kertoja on juossut

tuntemattomien ihmisten kanssa kukkulan laelle (TKU/O/17/27). Muutamassa kertomuksessa onnen kanssa esiintyi tunne vapautumisesta, joka liittyi koetusta ympäristön paineesta tai odotuksista irtaantumiseen. Esimerkiksi ahdistus oman elämän suunnasta on helpottunut unen myötä (TKU/O/17/16).

Myös itsetuntemuksen kasvaminen koettiin kaikissa tapauksissa positiivisten kokemusten kautta. Kertojat eivät ole löytäneet unissaan itsestään esimerkiksi huonoja luonteenpiirteitä tai muita ominaisuuksia, jotka he kokisivat itseään rajoittavana, vaikka unet ovatkin ajoittain asettaneet heidät vaikeiden päätösten eteen. Kertoja on esimerkiksi kokenut unessaan tilanteen, jossa kaikki saatavilla oleva tieto viittaisi siihen, että hänen tulisi tappaa toinen ihminen (TKU/O/17/3). Tilanteesta huolimatta hän ei ole kyennyt surmantelemaan. Kokemus lisääntyneestä itsetuntemuksesta on johtanut muutamassa kertomuksessa voimaantumisen tunteeseen, joka on auttanut kertojia päihittämään esimerkiksi masentuneen tai ahdistuneen mielentilan (TKU/O/17/8; TKU/O/17/6). Yksi kertojista kokee selkounitekniikan harjoittamisen parantaneen itsetuntemuksen lisäksi hänen terveyttään, valve-elämän tietoisuuttaan ja kykyään haltioitua yksittäisten hetkien kauneudesta (TKU/O/17/15).

Esimerkkinä itsetuntemuksen teemaa käsittelevistä unista ovat nimimerkki Nimettömän unet. Nimettömän kertomus esittää kaksi unta, jotka refleктоivat hänen maailmankatso-
mustaan. Kertomuksen toinen uni kuvaa toista maailmaa ja sen synnyttämää täydellisen
rakkauden konseptia, mutta ensimmäinen uni toimii tärkeänä taustoittajana toiselle. Yh-
dessä unet muodostavat kokonaisuuden, joka kertoo kirjoittajansa nykyisestä maailman-
katsomuksesta. Nimetön kirjoittaa:

Unessa esiintyvä kummitustalo on myös yleinen tapahtumapaikka unissani. Tämän kyseisen unen jälkeen asiat kuitenkin muuttuivat.

Olin erään kaverini kanssa suuressa, vanhassa ja ränsistyneessä puuraken-
nuksessa. [...] talo paljastui riivatuksi [...] eikä sieltä päässyt enää ulos.
[...] Valkoinen demoni ilmestyi ja lähti ajamaan meitä takaa. Päädyimme
ansaan johonkin kapeaan rakoon seinien välissä, mistä emme enää päässeet
eteenpäin. Demonin sai kiinni kaveristani [...] Kun Demonin sai kiskottua ka-
verini kyllin lähelle, se alkoi silputa häntä palasiksi [...]

En pystynyt kääntämään katsettani sen hirvittävästä kasvoista, ja ajattelin, etten kestäisi kuunnella sitä kirkunaa enää hetkeäkään. Sitten yritin karaista itseäni. Pärjäisin kyllä tällaisille. Olinhan harjoitellut sitä. Yritin luoda ympärilleni kuplan kuten meditoidessa, pitääkseni pahat energiat ulkopuolella.

Aluksi demoni pysähtyi, mutta alkoi sitten lähes vaivatta puskea itseään suojan lävitse. Huusin kauhuissani voimakkainta ja myös läheisintä kolmesta henkioppaastani(?) apuun: ”*****, AUTA!” Ympärilleni ilmestyi riviin ristikkäin seisovia, mustia miekkoja, hänen aseitaan, muodostaen voimakkaan suojan. Demoni jäi miekkojen väliin ansaan huutamaan ja riuhtomaan. Miekkojen rinki leikkasi minut irralleen unesta. Aloin pudota pois demonin ja pimeän talon luota, jotka loittonivat vain kauemmas ja kauemmas. [...]

Nimetön, 30-vuotias. (TKU/O/17/8).

Unen tapahtumapaikkana oleva kummitustalo toistuu Nimettömän mukaan hänen unissaan usein. Kertomus ei paljasta, mitä kummitustalossa on edeltävissä unissa tapahtunut, mutta paikan nimittäminen kummitustaloksi antaa ymmärtää, etteivät unikokemukset ole yleensä miellyttäviä. Taloja on usein tulkittu metaforiksi ihmismielestä (Kövecses 2002, 126). Tässä tapauksessa uni ei keskity talon osiin tarpeeksi antaakseen tilaa analyysille. Kuitenkin Nimettömän ansaan joutumista demonin ajojahdin päätteeksi voidaan tulkita metaforisesti. Metaforat auttavat ymmärtämään tunteita spatiaalisina konsepteina, joissa objekti on suhteessa ympäristöönsä (Perez Rull 2000, 353). Objekti voi olla paikassa, matkalla paikkaan tai poistumassa paikasta. Esimerkiksi rakkaussuhde voi tulla tiensä päähän tai olla risteyksessä. Nimettömän joutuminen ansaan ahtaaseen rakoon kääntyy tunneilmallisissa ahdistuneisuudeksi. Kertomuksessaan Nimettömän joutuminen ahtauteen pakottaa hänet kohtaamaan uhkaajansa ja soveltamaan oppimiaan mielenhallinnan tekniikoita. Unessa Nimetön turvautuu henkioppaaseen kauhistuttavan tilanteen edessä. Henkioppaan tarjoama apu auttaa Nimettömän irtautumaan ahtaudesta ja ahdistuksesta. Henkioppaan apu tulee unessa näkyväksi mustina miekkoina, jotka toimivat hänen metonymianaan (ks, Kövecses 2002, 150-158).

Nimetön kertoo kirjoituksessaan olevansa eklektinen pakana. Eklektiseksi pakanaksi määritellään pakana, joka ei tunnusta mitään tiettyä traditiota tai uskontoa, vaan rakentaa eri traditioista ja uskonnoista valitsemistaan osista oman uskonnollisen maailmankatso-

muksensa (Pakanaverkko 2017). Myöhemmin kertomuksessaan Nimetön yhdistää henkioppaansa osaksi laajempaa pakanuuden kontekstia kuvatessaan henkiopastaan seuraavasti:

[...] yllätykseni oli suuri huomattessani, että hänessä oli niin paljon yhtäläisyyksiä Odiniin. Otaksun, että jumalalla ja tällä synkällä seuralaisellani on jotain tekemistä keskenään. Kenties Odin lähetti hänet. (TKU/O/17/8).

Kokemus henkioppaan avusta on saanut Nimettömän muuttamaan meditaatiotekniikkaansa. Unessa demonia vastaan pettänyt kupla on vaihtunut mustien miekkojen rinkiin. Uusi meditaatiotekniikka on Nimettömän kertomuksen mukaan saanut häntä vaivanneet painajaiset loppumaan. Mustat miekat metonymiana voimakkaasta henkiolennosta auttavat sulkeutumaan koetuilta pahoilta energioilta, joiden syytä nähdyt painajaiset ovat ilmeisesti olleet.

Henkioppaansa metonymisen avun lisäksi Nimetön kertoo toisesta unikokemuksesta, joka sai hänet ainakin väliaikaisesti epäilemään valve-elämänsä todenmukaisuutta. Nimetön kertoo nähneensä unen ollessaan vielä lapsi, mutta sen tapahtumien muisteleminen aiheuttaa hänessä yhä voimakkaita tunteita. Nimetön kirjoittaa:

Unessa en ollut ihminen, vaan jokin muu. Tapahtumapaikkana oli elämää ja kauneutta kuhiseva, värikäs maailma, missä eli kaikenlaisia ihmisiä, eläimiä ja olentoja, kaikki sulassa sovussa keskenään. En juurikaan kokenut itseäni yksilöksi, vaan olin yhtä muiden kanssa. Kaikkien aikojen parhaat ystäväni ja sielunkumppanini olivat siellä, ja olimme onnellisia. Yksi heistä oli kuitenkin ylitse muiden, ja sitä tunnetta, mitä tunsin häntä kohtaan, en voi sanoin kuvailla, jotta tekisin sille oikeutta.

Oli kuin äidinrakkaus, rakkaus omaa puolisoa, lasta, ystävää, lemmikkiä ja idolia kohtaan olisivat kaikki sekoittuneet yhteen yhdeksi pakahduttavaksi kokonaisuudeksi. Hän tunsimme läpikotaisin, ja me hänet sekä toisemme. Olin valmis uhraamaan itseni hänen ja muiden siellä olleiden puolesta. Minulla oli kaikki hyvin, enkä olisi osannut kaivatakaan mitään enempää. En muista hänen ulkonäöstään muuta, kuin että hän ei olisi ollut ihminen. Hänellä oli nimikin, jota en myöskään muista, mutta muistan kutsuneeni häntä mestariksi.

Nimetön, 30-vuotias. (TKU/O/17/8).

Kuvaus paratiisimaisesta maailmasta on muuttanut arkitodellisuuden olioiden olemusta kohti persoonatonta ykseyttä. Nimetön kertoo, ettei unen nähdessään ollut koskaan kuul-
lut termeistä sielunkumppani, ykseys ja lähde, mutta unen kerronnassa sielunkumppanit
ja yhteyden tuntu mainitaan. Unikuvaus on esimerkki tulkinnasta, joka liitetään tarinaan
sen kertomishetkellä. Kertomuksen aika ei ole eristyksissä kertojan nykyhetkestä, vaan
menneisyyttä kerrotaan nykyisyyden näkökulmasta. Kertojan nykyisyyden tuntemukset
ja intressit muovaavat kertomusta ja sitä, mihin kertomuksessa kiinnitetään huomiota
(Ochs & Capps 1996, 25–26). Lukijan huomio kiinnitetään unen tapaan toteuttaa käsit-
teitä sielunkumppani, ykseys ja lähde. Nimetön ei avaa käsitteiden sisältöä tarkemmin,
mikä vaikuttaa siltä, että käsitteet ovat yksiselitteinen osa hänen nykyistä maailmankat-
somustaan. Menneisyyden unitapahtuman tulkinta tiettyjen käsitteiden avulla on osa Ni-
mettömän nykyistä identiteettiä. Unen merkityksellinen sisältö voidaan tulkita enteenä tai
todisteena myöhemmin valitusta eklektisen pakanuuden elämänpolusta.

Perustavien metaforien näkökulmasta unessa kiinnostavaa on mestari-hahmo, johon
kaikki unen olennot kokevat suuren yhteyden ja rakkauden. Mestarin hahmo täydentyy
unen loppuosassa, jossa yllättävä käänne rikkoo paratiisin.

Sitten jotain tapahtui, ja se maailma alkoi hajota kappaleiksi. Yritimme tais-
tella sitä jotakin vastaan, mikä sen sai aikaan, mutta epäonnistuimme. Mes-
tarimme vaati meitä muita pakenemaan hänen pidätellessään vihollista. Ku-
kaan ei suostunut. Sitten hän teki jotain, mikä pakotti meidät lähtemään.
Maa alkoi halkeilla, ja ystäviäni putosi sen läpi johonkin syvyyksiin, pois
siitä maailmasta ja pois vihollisen ulottuville. Osa yritti lentää, hyppiä tai
muuten vältellä putoamista, mutta ennen pitkää kukaan ei voinut jäädä. En-
nen kuin itse putosin, ehdin nähdä mestarini haavoittuvan pahasti.

Kun heräsin, minusta tuntui pitkään kuin se uni olisi ollut oikea maailma ja
tämä pelkkää harhaa.

Nimetön, 30-vuotias. (TKU/O/17/8).

Mestarin hahmo vaikuttaa olevan paratiisin asukeille metaforinen suojelija. Hän on joh-
tohahmo, johon liitetyt tunteet saavat hänet vaikuttamaan täydellisen rakkauden ruumiil-
listumalta. Mestari on osa kaltaisiaan, sillä myös muut paratiisin asukkaat näyttäytyvät
vaihtelevissa olomuodoissa ihmisinä, eläiminä tai määrittelemättöminä olentoina. Osana
kokonaisuutta hän on kuitenkin ylitse muiden, koska hänen välittämänsä rakkauden tunne

nousee kertomuksessa esiin. Näkymättömän voiman tuhotessa paratiisimaista maailmaa mestari nousee myyttiseksi sankariksi, joka uhraa itsensä yhteisönsä puolesta (ks. Leeming 1992, 308–309).

Nimettömän kertomuksesta ei käy ilmi, miten hän lopulta suhtautui unen maailman tuhoutumiseen ja mestarin haavoittumiseen. Oliko vihollisen uhkaava voitto merkki toivotomuudesta vai oliko mestari vielä elossa? Mestarin kohtalon mysteeristä huolimatta hänen olemuksensa paratiisissa kuvallistaa Nimettömän kokemusta täydellisestä yhteydestä ja rakkaudesta. Mestariin koettu yhteys toteuttaa tunnettua metaforaa ”ihmissuhteet ovat ihmisten välisiä sidoksia”, jossa kielellisesti ilmaistu sidos katkeaa paratiisimaisen maailman tuhoutuessa (ks. Lakoff 1993, 93). Mestaria kohtaan koettujen tunteiden intensiivisyys tekee hänestä rakkauden perustavan metaforan. Sanoin kuvaamaton rakkauden tunne on mestarin läsnäolo paratiisissa. Rakkauden perustava metafora mestarina on konkreettinen kuva, joka tuo hahmottoman kokemuksen nähtäväksi (ks. Bulkeley 1992, 198). Kokemus on niin voimakas, että Nimetön alkaa epäillä näkyvän todellisuuden olevan vain harhaa.

6.3.2 Maailmankatsomuksen vahvistuminen

Kertomus määriteltiin maailmankatsomuksen vahvistumisen teemaan silloin, kun kertoja on kuvaillut maailmankatsomuksensa ennen unikokemusta, ja kokenut unensa olevan merkittävässä yhteydessä siihen. Rajaus on pitkälti kertomuksen muodon määrittämä, sillä monissa suuriakin tunteita käsittelevässä unikokemuksessa kertoja ei ole avannut näkemyksiään elämästä tai maailmasta yleensä. Maailmankatsomusta vahvistaneet unet kuuluivat useaan luokkaan. Kertomukset sisälsivät yliluonnollisia olentoja, kuolleiden läheisten kohtaamista, selkounia ja ilmoitusunia. Unet ovat esimerkiksi täydentäneet edellä esitellyn nimettömän kirjoittajan maailmankuvaa paljastamalla maailmassa vaikuttavia voimia, jotka olivat aiemmin tuntemattomia (TKU/O/17/8). Läheisen kuoleman jälkeen nähty uni on antanut vahvistuksen kertojan näkemykselle siitä, että kuolema on uuden

elämän alku (TKU/O/17/12). Unet ovat olleet aktiivinen osa maailmankatsomuksen toteuttamista kertojalla, jonka selkountekniikat toteuttavat Carlos Castanedan⁹ kirjallisuudessaan käsittelevää shamanismia (TKU/O/17/10).

Esimerkki maailmankatsomuksen vahvistumisen teemaan lukeutuvasta unesta on Ritvan uni. 65-vuotias Ritva kertoo unesta, jonka hän näki toistuvasti noin 20 vuotta sitten. Unen merkitys avautui hänelle valve-elämän tapahtumien kautta.

Unessa seisoin peilin edessä josta näin itseni kokonaan, hetken kuluttua muutuin pieneksi tytöksi ja herättyäni olin ihmeissäni mitä tämä kaikki mahtoi tarkoittaa, uni toistui tasaisin väliajoin ja mietin olenko ehkä sairastumassa. Kului noin puolivuotta niin totesin olevani raskaana silloin ymmärsin unen tarkoituksen ja minulle oli täysin selvää, että lapsi tulisi olemaan tyttö, niinkuin olikin. Muistan kun kävin testeissä koska olin jo riskisynnyttäjä ikää yli 40v ja hoitaja sanoi että soittavat ja kertovat tuloksista ja jos haluan tietää lapsen sukupuolen niin sekin selviäisi muistan sanoneeni, että ei tarvitse kertoa sillä tiedän että saan tytön ja niinhän se olikin. En ollut enään suunnitellut tekeväni lapsia mutta olin maailman onnellisin kun sain tietää olevani raskaana kaikki sujui upeasti.

Lapsen ollessa noin kolme viikkoinen pidin häntä sylissä ja katseemme koh-tasi en unohda koskaan miten katsoi suoraan lävitsemiä hyvä etten pudottanut koko lasta sillä tunne oli todella kummallinen. Aamuisin kun menin vuoteen luokse hakeakseni hänet hän hymyili aina minulle ja pienestä vauvasta on kasvanut ihana sydämellinen nainen joka kunnioittaa toisia ihmisiä eikä hauska eikä arvostele muita. Kun tyttäreni muutti kotoa pois tuntui kuin minulta olisi viety joku ruumiinosa niin koville otti ensin pistin vastaan mutta onneksi tajusin pian etten voi rajoittaa hänen elämäänsä. Kiitän jumalaa siitä että olen saanut hänet ja tiedän että sain siitä ilmoituksen välityksellä puolivuotta ennen raskauttani.

Ritva, 65-vuotias. (TKU/O/17/21).

Ritva kuvailee kertomuksessaan mieleenpainuvaa yhteyttä, joka hänellä oli tyttärensä. Pieni lapsi katsoi hänen lävitseen tavalla, joka sai Ritvan tuntemaan olonsa todella kummalliseksi. Unen perustava metafora on pieni tyttö, joka edustaa äidin ja tyttären välistä

---

⁹ Carlos Castaneda (1925–1998) oli kirjailija ja antropologian tohtori, joka tuli tunnetuksi meksikolaisen shamanismin oppia käsittelevistä teoksistaan. Teoksissaan Castaneda kuvailee yaqui-shamaani don Juan Matuksen filosofiaa sekä omaa opintietään hänen alaisuudessaan.

erottamatonta yhteyttä. Pienen tytön hahmo esiintyy sekä osana Ritvaa että hänen tyttärensä. Unessa Ritva muuttuu peiliin katsoessaan pieneksi tytöksi. Tarina ei kerro tarkkaan, tunsiko Ritva vielä olevansa oma itsensä muututtuaan tytöksi, vai näkikö hän peilissä mahdollisesti tulevan tyttärensä. Joka tapauksessa kahden yksilön välinen yhteys näyttäytyy unessa fyysisenä yhteytenä, metamorfoosina. Pieni tyttö ei ole Ritvasta lähtöisin vain synnytyksen kautta, vaan vaikuttaa olevan osa häntä itseään.

Ritva tulkitsee unen pienestä tytöstä ilmoitukseksi Jumalalta. Raskaus on vastaus toistuvaan unikokemukseen, mikä tekee Ritvan hyvin onnelliseksi. Yllättävässä raskaudessa yli 40-vuotiaalle riskisyntyäjälle on jotakin ihmeenomaista. Ritvan ikä ja Jumalan ilmoitus tuovat mieleen Raamatun kertomuksen Abrahamista ja vaimostaan Saarasta, jotka saavat myös lapsen vanhoilla päivillään. Jumala ilmestyy Abrahamille kolmen miehen hahmossa ja kertoo Saaran synnyttävän poikalapsen seuraavan vuoden aikana (1. Moos 18:10, 1992). Lupaus vanhalle pariskunnalle toteutuu, kun poika Iisak syntyy. Saara toteaa tarinassa: ”Jumala on antanut minulle aiheen iloon ja nauruun, ja jokainen, joka tästä kuulee, iloitsee ja nauraa minun kanssani.” (1. Moos 21:2-6, 1992.) Lisäksi kun raskausaika sujuu Ritvan kertomuksen mukaan upeasti vaikuttaa siltä, että kaikki etenee kuin suunnitelman mukaisesti. Myös lapsen sukupuoli tulee ylimaallisesti tietoon jo raskauden toteamishetkellä.

Kuvaukset lapsen luonteesta ja käyttäytymisestä syventävät Ritvan kokemuksesta tyttärestään ihmeellisenä lahjana. Lapsen hymyily, sydämellisyys ja kunnioitus toisia kohtaan luovat vaikutelman lapsen poikkeavuudesta muihin ihmisiin. Raamatun ihmeelliset syntymäkertomukset jatkuvat Mariaan, joka sai myös ilmoituksen tulevasta lapsestaan (Luuk. 1:28, 1992). Jumalan ihmeestä syntynyt lapsi on myös ihmisen hahmossaan poikkeuksellinen yksilö, jonka voima ja viisaus tekevät vaikutuksen moniin (Luuk. 7:22–23, 1992). Metafora pienestä tytöstä saapuu päätepisteeseensä, kun tytär on kasvanut aikuiseksi ja muuttaa pois kotoa. Ritva ottaa tyttären lähdön raskaasti. Hänestä tuntuu kuin häneltä olisi viety jokin ruumiinosa. Pienessä tytössä on lapsen viattomuutta, jonka Ritva kykenee unessa tuntemaan osaksi itseään. Ritvassa asuu hyvyys, joka ruumiillistuu hänen tyttärensä syntymässä, kuten hyvään maahan kylvetty siemen antaa suuren sadon. Ihmisen hyvyden lisäksi uni vakuuttaa Ritvan Jumalan hyvyydestä, mikä vahvistaa hänen uskoaan.

6.3.3 Maailmankatsomuksen muuttuminen

Maailmankatsomuksen vahvistumisen kanssa yhtä yleisiä olivat unikokemukset, jotka herättivät kertojissa kiinnostuksen maailmankatsomuksellisia kysymyksiä kohtaan. Unikokemuksen koetusta voimakkuudesta riippuen herännyt kiinnostus vaihteli uteliaisuudesta suoranaiseen murrokseen. Useimmiten kertojat eivät kokeneet, että heidän nykyiset selitysmallinsa olisivat riittämättömät unen tapahtumien ymmärtämiseen, mutta kokemuksen poikkeavuus on jättänyt heidät silti avoimeksi uusille kokemuksille ja katsomuksille. Kertoja on esimerkiksi jäänyt kaipaamaan unessa koettua onnen tunnetta, mikä on herättänyt mielenkiinnon meditoinnin aloittamiseen (TKU/O/17/27). Samoin unessa nähty kristillinen symboliikka lapsesta ja hohtavasta valosta on saanut kertojan kiinnostumaan kristinuskosta (TKU/O/17/30). Toisaalta avoimuus uusia kokemuksia kohtaan on syntynyt näkemällä unta uuden koulun kotitalouden luokasta ilman tietoutta kotitalouden luokkien olemassaolosta (TKU/O/17/17). Unen ja sen seurausten on koettu vaikuttaneen jopa uranvalintoihin. Eräs kertoja koki unessa nähneensä varjo-olentoja, jotka hän yllättäen tulkitsi kuolleiden sukulaistensa heijastumiksi. Tapahtumat saivat hänet kiinnostumaan ihmismielen potentiaalista ja esoteerisista aiheista, jotka ovat ohjanneet hänet historian tutkimuksen pariin (TKU/O/17/4).

Aineistoni laajin unikertomus on kirjoittajalta, joka esiintyy ilman nimi- ja ikätietoja. Unessa kertojan henkilöhistoria ja rakkauselämä yhdistyvät hänen kokonaisvaltaiseen kokemukseensa omasta mielenterveydestään. Kertoja kamppailee todellisuuden, totuuden, terveyden ja sairauden määritelmien parissa yrittäen suhteuttaa niitä omaan elämäänsä. Viittaa unen kirjoittajaan jatkossa nimimerkillä Anonyymi.

Anonyymin uni jakautuu kahteen osaan, joissa ensimmäisessä hän suunnittelee alakulttuurista festivaalia, ja toisessa viettää aikaa mielisairaalassa. Analyysissäni keskityn unen toiseen osaan, jonka tapahtumat sijoittuvat mielisairaalaan, koska osa sisältää myös ensimmäisen osan tematiikkaa. Kirjoittaja on itse jakanut unen mielisairaala-osion kolmeen pienempään osaan, jotka hän on nimennyt labyrintiksi, muotinäytökseksi ja kirjaksi. Ete-

nen analyysissäni mainittujen kolmen osan mukaisesti säilyttääkseni kertomuksen alkuperäisen muodon. Metaforien analyysi paljastaa unen tapahtumista uusia yksityiskohtia ja merkityksiä.

6.3.3.1 Labyrintti

Nimimerkki Anonyymin unen ensimmäinen osa, labyrintti, on seuraava:

Olin mielisairaalassa potilaana (paikka jossa olin tosimaailmassa ollut kahteen otteeseen ennen untani). Entinen tyttöystäväni tuli vierailulle katsomaan minua. Vein hänet huoneeseeni, jotta voisimme keskustella rauhassa. Päästyämme huoneeseen sieltä löytyi ovi, joka ei aiemmin ollut siellä. Kuljimme ovesta syvemmälle mielisairaalan sisäiseen labyrinttiin. Ovien takaa löytyi aina uusia ovia ja jos niitä ei ollut kuljimme maalausten ja peilien kautta syvemmälle. Jokaisen maalauksen kohdalla jouduimme esittämään omiin väleihimme ja yhteiseen historiaan liittyvän arkkityyppisen draaman. Draaman missä kyseisen maalauksen aihe liittyi meidän yhteiseen elämäämme. Olimme tässä kuitenkin taistelutovereita ja halusimme selvittää menneen yhdessä selviten kaikista näistä koitoksista.

Lopulta vastaan tuli maalaus joka esitti [...] lomakaupungin rantapromenaadia 1800-1900 –luvun taitteesta. [...] Keskellä promenaadia oli vanhan mallinen koristeellinen puhelinkoppi, jossa seisoi (taas) frakkiin pukeutunut ja silinteripäinen herrasmies puhumassa puhelimeen. Muutaman askeleen päässä odotti prameaan leninkiin ja hienoon hattuun pukeutunut nainen nojaten kädet ristissä aurinkovarjoon.

Tämä maalaus oli meille liikaa. Koimme sen tilanteina, jossa jumitan netissä tai puhelimesta toisen vetäytyessä omiin puuhiinsa torjuakseen mustasukkaisuuden tai huomioimattomuuden tunnettaan. Ehkä tämä oli suhteemme yksi kompastuskivi. Emme selviytyneet maalauksen tilanteesta ja koko labyrintti katosi välittömästi. Olimme kahden huoneessani ja ekstyytöystäväni ei muistanut mitään labyrinttimatkasta vaan oli raivoissaan minulle. Raivo oli säilynyt viimeisen maalauksen haasteessa epäonnistumisesta mutta taistelutoverius oli tiessään. Hän poistui paikalta ovet paukkuen ja jäin yksin suljettujen ovien taakse.

Anonyymi, ikä ei tiedossa. (TKU/O/17/19).

Kertomus sisältää kolme tunnettua rakkauteen liittyvää metaforaa. Ensimmäinen metafora on ”rakkaus on matka”, joka unessa esiintyy Anonyymin ja hänen entisen tyttöystävänsä yhteisenä matkana labyrintin halki. ”Rakkaus on matka” –metaforaa kielellistetään kuvaamalla rakkaussuhdetta objektin suhteena tilaan (Lakoff 2001, 279). Kielellisissä ilmauksissa suhde on usein matkalla kohti jotakin päämäärää. Rakastavaiset voivat olla samalla tiellä, joka tulee risteykseen tai päättyy kokonaan. Anonyymin kertomuksessa entiset rakastavaiset ovat myös yhteisellä matkalla, mutta tie on muuttunut labyrintiksi, joka monimutkaistaa yhteistä matkaa entisestään. Anonyymin labyrintissa ovet johtavat toisiin oviin, joiden takaa löytyy umpikujia. Toistuvat umpikujat konkretisoivat tunnetta päämäärättömyydestä, josta elämässä seuraa usein ahdistusta. Unen labyrintti syntyy korrelaatioissa Anonyymin tunnekokemuksen kanssa (ks. Bolognesi & Bichisecchi 2014 8). Anonyymi ja tyttöystävä onnistuvat jatkamaan matkaansa peilien ja maalausten läpi, mutta labyrintti koettelee heidän yhteenkuuluvuuden tunnettaan.

Toinen unessa sovellettu metafora on ”rakkaus on sotaa”. Rakkaus sotana esiintyy monissa käytetyissä ilmauksissa: suhteen eteen voi taistella, toisen ihmisen voi valloittaa tai piirittää, viettelystä voi käyttää aseena (Lakoff & Johnson 1980, 49). ”Rakkaus on sota” –metaforan kielelliset ilmaukset antavat usein ymmärtää, että rakkaussuhteen osapuolet taistelevat toisiaan vastaan. Anonyymin unessa metafora muovaantuu, kun Anonyymi toteaa hänen ja entisen tyttöystävänsä olevan taistelutovereita. Rakkaus on yhä sotaa, mutta kertomuksen rakastavaiset taistelevat samalla puolella näkymätöntä vihollista vastaan, joka haastaa heidät labyrinttiin asetetuilla tehtävillä.

Rakastavaisten seikkailu labyrintissa päättyy, kun he saapuvat lomakaupungin rantakatua esittävän maalauksen luo. Kertomuksen viimeisenä metaforana esiintyy ”rakkaus on näytelmä”, joka esiintyy pariskunnan esittäessä kohtauksia elämästään maalausten inpiroimina. Esitetyt näytelmät kuvaavat mahdollisesti Anonyymin näkemystä suhteesta performatiivisena. Hänellä on tahtoa selvittää näytelmien haasteet löytääkseen rakkauden uudelleen, mutta rantakatua esittävän maalauksen edessä suhteen rasitteet tulevat liian ilmeisiksi. Puhelinkopissa seisova mies ja hänen seuralaisensa muistuttavat pariskuntaa liikaa yhteisen historian puolista, jotka johtivat suhteen loppumiseen. Unen maalauksesta tulee suhdetta kuvaava metafora, joka konkreettisesti kuvaa suhteen päättymisen tuottamaa tuskaa.

Maalauksen tehtävässä epäonnistuminen aiheuttaa rakastavaisissa eriäviä tunteita. Anonyymi muistaa tapahtumien kulun, mutta entinen tyttöystävä ei. Tyttöystävä on jäänyt epäonnistumisesta raivoiseksi, jonka hän purkaa Anonyymiin. Yksipuolinen suuttumus vaikuttaa toistavan Anonyymien kokemaa pariskunnan suhteen tilaa, jossa hänen passiivisuutensa ajaa tyttöystävän etäämmäs. Samaan aikaan myös ”rakkaus on sota” –metaforan asetelma tarinassa kääntyy, kun Anonyymi kokee entisen tyttöystävän hylkäävän rakastavien taistelutoveriuden. Jäljelle jää vain sotaa ja vihanpitoa. Tyttöystävä poistuu paikalta, ja Anonyymi kokee tulleen hylätyksi.

6.3.3.2 Muotinäytös

Entisen tyttöystävän poistuttua Anonyymien uni mielisairaalassa jatkuu. Parisuhteen käsittely jää taakse, ja unen tapahtumat keskittyvät mielisairaalan käytäville. Anonyymi on nimennyt unen seuraavan osan muotinäytökseksi.

Lähdin kulkemaan osaston käytäviä: tappamaan aikaa. Yhdessä päädyssä kaksi tai kolme potilasta tuli luokseni kertomaan että heillä olisi asiaa minulle. He olivat hämärästi tuttuja mutta viestivät katseillaan ja käytöksellään toisilleen salaliittomaiseen sävyyn, mikä sai oloni hiukan epävarmaksi. [...]

He alkoivat tykittää minua kysymyksillä tuuliin: ”väitkö ettet muka muista minua?”, ”etkö muista mitä olemme kokeneet yhdessä?” [...] Kysymykset [...] riisuivat minua kuoreistani ja muistoja alkoi todellakin tulla mieleeni. He olivat tovereitani jonkinlaisessa (valheellisen) todellisuuden vastaisessa vastarintaliikkeessä [...]. Olimme toimineet monesti yhdessä, mutta olin vain jumittunut arjen tuomaan muistinmenetykseen. ”Pian, seuraa meitä! Seuraava isku on lähellä. Siksi tulimme hakemaan sinut mukaan”.

Poistuimme huoneesta täynnä taistelutahtoa ja tulimme osaston yleisaulaan. Hyökkäyksemme oli muotinäytös, jonka hullut olivat järjestäneet hoitajille. Hoitajat istuivat huoneen yhdellä laidalla ja keskellä huonetta kulki potilaita lakanoihin ja tyynyliinoihin [...] pukeutuneena. Minut istutettiin alas lattialle ja käteeni työnnettiin taskulamppu, jota pidin pystyssä kuin soihtua. [...]

Istuessani lattialla minua alkoi nukuttamaan [...]. Nukahdin unessa. Heräsin siihen että iso koira nuoli kaulaani. [...] koira muuttui pieneksi lohikäärmeeksi [...]

Katsoin ympärilleni ja aloin huomaamaan muotinäytöshullujen lakanoiden ja esiintymisten läpi suoraan heidän 'hulluuteensa': mitä he koittivat esittää tai mitä he kokivat olevansa. Sitten tajusin että lohikäärme oli yhä siinä ja vielä enemmän: hoitajatkin näkivät sen eivätkä pitäneet sitä epänormaalina. Tästä tajusin että olimme voitolla. Ahdas todellisuus alkoi antaa periksi.

Anonyymi, ikä ei tiedossa. (TKU/O/17/19).

Unen vaihe käsittelee tarkemmin Anonyymien suhtautumista mielisairaalaan paikkana. Unessa Anonyymi tutustuu mielisairaalan näyttämään todellisuuteen, johon hän ei koe itseään sopivaksi. Anonyymi on valve-elämässään vierailut sairaalassa aiemmin, ja unen tapahtumat konkretisoivat hänen suhtautumistaan instituutioon. Anonyymien tunnetilat näkyvät mielisairaalan tapahtumissa ”sisäinen on ulkoista” –metaforan avulla (Kövecses 2002, 217). Metafora tuo yksilön sisäisen tai sosiaalisen maailman näkyviin fyysisenä maailmana samaan tapaan kuin aiemmin mustien miekkojen unessa demonin pelko ja voimattomuus näyttäytyivät ahtautena. Mielisairaala edustaa koettua valheellisuutta, jota vastaan Anonyymi käy taisteluun.

Unessa Anonyymille paljastuu hänen olevan osa valheellisen todellisuuden vastaista vastarintaliikettä, kun epäilyttävästi käyttäytyvät mielisairaalan asukit tulevat keskustelemaan hänen kanssaan. Aluksi Anonyymien on vaikea omaksua uutta identiteettiään, sillä hän kärsii valheellisen todellisuuden aiheuttamasta muistinmenetyksestä.

Anonyymi käy toveriensa kanssa taistoon mielisairaalan edustamaa valheellista todellisuutta vastaan. Hyökkäykseksi tarkoitettun muotinäytöksen aikana Anonyymi saa käteensä taskulampun, jota hän pitää kuin soihtua. Soihtu on symboli, joka on mahdollisesti juurtunut metaforasta ”ymmärtäminen on näkemistä”. Ymmärtäminen esiintyy kielessä näkemisen ja näkemisen mahdollistavan valon kautta (Kövecses 2002, 59). Voimme esimerkiksi nähdä mitä toinen puhuja puheellaan tarkoittaa, mikä voi saada meidät näkemään jonkin asian uudessa valossa. Soihtuun symboliikkaa käytetty monissa myyteissä, joista tunnetuin lienee kreikkalainen Prometheus-myytti (Platon 2001, 11).

Unikertomuksen edetessä Anonyymi huomaa kykenevänsä näkemään mielisairaalan asukkaiden ulkokuoren läpi suoraan heidän väitettyyn hulluuteensa. Sairaalan asukkaat joko kokevat tai esittävät oman hulluutensa, mutta joka tapauksessa vaikuttaa siltä, että hulluus on mielisairaalan suggestiota, jonka todellisen luonteen Anonyymi kykenee näkemään. Soihdun valossa Anonyymi ymmärtää sairaalan todellisuuden olevan muutettavissa. Merkki muutoksesta on lohikäärme, joka yliluonnollisena olentona tulee osaksi mielisairaalaan ilman, että mielisairaalan henkilökunta kiinnittää asiaan huomiota. Lohikäärme on kuin mielisairaalan potilaiden hulluus. Unessa henkilökunta kykenee näkemään sen, mutta pitävät sen olemassaoloa normaalina. Samoin Anonyymi toivoo, että mielisairaalan potilaiden, hänet itsensä mukaan lukien, väitetty hulluus tulisi henkilökunnan nähtäväksi ja ymmärrettäväksi samalla tavalla: ainutlaatuisena, mutta normaalina.

6.3.3.3 Kirja

Ahdas todellisuus alkaa antaa periksi, kuten Anonyymi asian ilmaisee. Taistelu todellisuuden luonteesta jatkuu unen kolmannessa osassa, jonka Anonyymi on nimennyt kirjaksi.

Välittömästi syliini laskeutui tai ilmestyi valtava ikivanhalta näyttävä kirja. Avasin sen satunnaiselta aukeamalta ja aloin tutkimaan sen vähintäänkin kiehtovaa sisältöä. Vasemmalla sivulla oli historian kulkua kuvaava taulukko, oikealla puolella puolestaan kartta. Kartassa olevat paikat: luonnonmuodostelmat, kaupungit ja valtakunnat olivat historian vaiheita ja tärkeitä tapahtumia. Ranskan vallankumous oli kaupunki, 1960-luku saari rannikolla. Taulukko puolestaan oli hypertarkka [...] Se sisälsi kaiken tärkeän [...] Kaikki kätevästi ja normaalin tuntuisesti yhdellä sivulla, koko maailman (tai ainakin ihmisen) historia. Vertaillessani sivuja keskenään tunsin [...] aikatasojen alkavan romahtaa kasaan yhdeksi nyt hetkeksi. Kirja oli kuin avain aikaan. Etäisyydet aikojen välillä olivatkin geometrisiä etäisyyksiä [...].

Seuraavaksi avasin kirjan toiselta satunnaiselta aukeamalta. Se muistutti edellistä siinä että vasemmalla puolella oli taas taulukko. [...] Se oli jonkinlainen koodiavain, joka selvitti miten eri alojen taiteilijat ja tarinankertoajat, olivat oikeasti todellisuuden ulkopuolella eläviä entiteettejä, jotka kertoivat

yhä suurempaa tarinaa. [...] Tämän aukeaman tulkitseminen sai erilaiset todellisuuden narratiivit ja arkkityyppiset tarinat hiljalleen romahtamaan kaasaan yhdeksi aukinaiseksi tosi tarinaksi.

Todellisuus alkoi todellakin olla vapaa ja aukinainen. [...] Ympärilläni oli yhä enemmän meitä todellisuuskapinallisia ja valmistauduimme vielä yhteen taisteluun [...].

Anonyymi, ikä ei tiedossa. (TKU/O/17/19).

Anonyymiin syliin putoava kirja esittää konkreettista kuvaa todellisuudesta, joka odottaa mielisairaalan kulissien takana. Kirja kuvaa ihmisen historiaa taulukkojen ja karttojen avulla. Poikkeava esitys historian kulusta vaikuttaa Anonyymille totuudelliselta, mikä auttaa häntä edelleen oivaltamaan unen todellisuuden harhaisuutta. Kirjaa voidaan käsitellä metaforan ”elämä on tarina” avulla, sillä sen esittämä tarina on kertomus ihmiselämästä, joka kytkeytyy maailmanhistorian tapahtumiin (ks. Kövecses 2002, 65). Kirjan tarina esittää Anonyymin elämän osana ihmiskunnan historian jatkumoa. Anonyymi koee unessaan olevansa yhtä maailman kanssa, ei vain nykyhetkessä, vaan kaikkina aikoina. Unessa oivallus johtaa eri aikatasojen romahtamiseen yksittäiseen nyt-hetkeen. Anonyymi on samaan aikaan osa sekä omaa aikaansa että jonkinlaista maailmankaikkeuden aikaa, joka käsittää kaikki koetut elon hetket.

Kirja kuvaa Anonyymin elämää ennen kaikkea osana ihmisajattelun traditioita. Anonyymin esoteerinen tietämys kasvaa entisestään, kun toinen kirjan aukeama paljastaa historian taiteilijoiden ja tarinankertojien todellisen luonteen. Taiteilijat ja tarinankertojat ovat kirjan mukaan todellisuuden ulkopuolella eläviä entiteettejä, jotka kertovat osia samasta Tosi tarinasta, joka on oikea todellisuus. Tosi tarinan paljastuminen romahduttaa kaiken Anonyymin unimaailmassa olemassa olevan tiedon todellisuudesta. Aiempi todellisuus, jonka rakennusosien on oletettu olevan tosia, osoittautuu vääräksi. Romahdus toteuttaa toista metaforaa ”looginen rakenne on fyysistä rakennetta” (Kövecses 2002, 83–84). Olemassa olevan tiedon varassa loogiseksi rakennetun todellisuuden talo sortuu, kun kirjan paljastama Tosi tarina tulee nähtäväksi. Samoin aiemmin kuvitellut näkemykset ajasta muuttuvat täysin, kun niille luodut rajat rikkoutuvat ja yksi nyt-hetki paljastuu. Vallitseva

käsitys todellisuudesta, jota sairaala edustaa, alkaa unessa kadota. Anonyymi jatkaa taisteluaan voittaakseen sairaalan todellisuuden tarjoaman määrittelyn sairaudesta, jonka hän kokee itseään ja tovereitaan alistavaksi.

Kirjan paljastukset muistuttavat länsimaisen esoterian traditioista, joissa tietoa maailmasta etsitään *gnosiksesta*, joka tarkoittaa yksilöstä ja kosmoksesta saatavaa kokemuksellista tietoa jumalallisuuden luonteesta (Stuckrad 2004, 1). Kreikan kielen sana *gnosis* viittaa hengelliseen tietoon. *Gnosis* on lähtökohtaisesti erilaista kuin esimerkiksi tieteellinen tieto, jonka hankkiminen perustuu asioiden ja ilmiöiden vertailuun. Hengellinen tieto ylittää subjekti–objekti-jaottelun, jonka avulla ihmisen minä erottaa itsensä ulkomaailmasta (Versluis 2004, 28). Länsimaisen esoterian näkökulmasta minuus ei ole vakaata, vaan liukuva, minkä vuoksi minän ja kosmoksen välillä ei ole selkeää rajaa. Minä ei ole rajoittunut vain itseensä, vaan sillä on potentiaali muuttua ja ymmärtää yhteytensä kosmokseen ja lopulta jumalallisuuteen (Stuckrad 2004, 4).

Gnosiksen löytämisen edellytys on, että maailmankaikkeus konseptualisoidaan luettavaksi. Todellisuuden rakennuspalikat ovat kirjaimia ja numeroita, jotka hallitseva saavuttaa hengellistä tietoa. (Stuckrad 2004, 91.) Yleinen länsimaisen esoterian konsepti on Luonnon kirja, joka tavataan muun muassa pythagoralaisessa traditiossa ja kabbalismissa. Saksalaisen mystikko ja luonnontieteilijä Jakob Böhmen mukaan Luonnon kirja on sisäistä jumalaista tietoa luonnosta ja maailmasta, joka on tieteellistä tietoa suurempaa (Stuckrad 2004, 92). Luonnon kirja on toinen lähde hengellisen tiedon saavuttamiseksi Jumalan kirjan eli Raamatun ohella. Kirjoista saavutetun hengellisen tiedon ja sitä seuraavan valaistumisen sanotaan johtavan Jumalan kirjan, Luonnon kirjan ja ihmisen lopulliseen yhdistymiseen (Stuckrad 2004, 92).

Hengellisen tiedonhankinnan traditio on salainen. Historian saatossa salaisuuteen on perehtynyt joukko salaisen tiedon haltijoita, joilla on tietämys *gnosiksesta*. *Gnosiksesta* on mahdollista saada tietoa esimerkiksi sana- ja numeromystiikan keinoin, jonka tarkoituksena on seurata sanojen ja numeroiden merkityksiä niiden selittämättömään alkulähteesseen paljastaakseen kosmoksen harmonian ja kaavat. (Versluis 2004, 29.) Sanat ja nume-

rot ovat eräänlainen metakieli, joka samaan aikaan sekä reflektoi että vie kohti transsensusia. Sanat ja numerot auttavat tulemaan tietoisiksi mysteereistä, joka johtaa ihmisyyden ylittämiseen ja jumalalliseksi tulemiseen. (Versluis 2004, 30.) Unessa Anonyymien kirjan taiteilijat ja tarinankertoajat vaikuttavat juuri edellä kuvatuilta salaisuuden haltijoilta, joilla on lopullinen hengellinen tieto. He jakavat tietoaan osissa sekä näyttäytyvät ajallisesti erillään toisistaan, jolloin Anonyymien on mahdollista paljastaa heidän viisautensa vain mystisen kirjan avulla.

Esimerkki hengellistä tietoa tarjoavasta kirjallisuudesta¹⁰ on juutalainen Kabbala, joka on mystinen Tooran tulkitsemisen traditio. Kabbalan romanttiset tulkinnat jakavat ymmärryksen kabbalasta universaalina, ikuisena viisautena, joka on läsnä monissa maailman uskonnollisissa ja hengellisissä perinteissä. Kuvattuun viisauteen viitataan myös käsitteillä ”metaforinen kabbala” tai ”toinen kabbala”. (Hanegraaff 2010, 110.) Unen kirja esittää tulkinnan historiasta, joka antaa Anonyymille hengellistä tietoa taulukkojen ja karttojen muodossa, joita hän kykenee tulkitsemaan syvällisesti yhdellä vilkaisulla. Rabbiinisessa ajattelussa Toora on elävä ja dynaaminen teksti, jonka lukeminen pisimmälleen vietyä on luomistyötä. Toora on universaali struktuuri, joka edeltää luomista, mikä tarkoittaa, että töissään Jumala itse konsultoi ja kontemploi Tooraa (Stuckrad 2004, 95). Kirjaimet ja luvut ovat Tooran rakennuspalikoita, sen metakieli. Esimerkiksi juutalaisen esoterian teos *Sefer Yetzirah* ontologisoi kirjaimet ja kielen ja yhdistää ne luomistyöhön. Kirjaimet ovat Jumalan tekemiä, ja mystikon on mahdollista käyttää niitä imitoidakseen Jumalaa. (Stuckrad 2004, 96.) Ymmärtäessään unen kirjan metakielen Anonyymi romahduttaa näkyvän todellisuuden, koska se osoittautuu harhaksi. Vanha rakenne sortuu ja uusi, avonaisempi todellisuus tulee näkyväksi.

Romahdusten jälkeen todellisuus on vapaa ja aukinainen. Sairaalan todellisuutta vastaan taistelevat kapinalliset lähtevät vielä viimeiseen taistoon. Taistelusta Anonyymilla ei ole muistikuvaa, mutta unen seuraava kohtaaus kertoo taistelun olleen voittoisa.

---

¹⁰ Tässä tutkielmassa salaisesta kirjallisuudesta käytetään esimerkkinä juutalaista Kabbalaa. Muita salaista tietoa vaalivia kirjoja ovat esimerkiksi ruusuristiläisyydessä tunnettu M-kirja, joka mainitaan anonyymeissa ruusuristiläisissä manifesteissa *Fama Fratemitatis Rosae Crucis* ja *Confessio Fratemitatis* sekä akaashiset aikakirjat, jotka tunnetaan myös elämän kirjana tai luonnon muistina. Akaashisista aikakirjoista ks. esim. Blavatsky, Helena (1984). *Hunnuton Isis, I.osa*. Helsinki: Ruusu-ristin kirjallisuusseura.

Olimme voittaneet, mutta samalla muuttuneet todellisuutta hallitseviksi fasisteiksi, aina estetiikkaa myöten. [...] Osa meistä syyllistyi julmuuksiin ja muutkin olivat hiljalleen muuttumassa sisältäkin päin pahiksiksi. [...] Kirja ja sen sisältämä avain oli mahdollistanut voiton, mutta tuloksena oli ollut oman hybriksemme aiheuttama painajaismaailma. Kaivoin esiin paperin ja aloin kirjoittamaan siihen kysymystä: ”mitä me voimme enää tehdä?” Kysymys oli osoitettu jäljellä olevalle vielä järjissään olevalle kapinallisten vastarinnalle. Tiesin että paperi vastaisi ja näin kun kirjaimet muuttivat muotoaan vastaukseksi: ”muistatko tämä (symboli) ? Voisimme käyttää sitä, jos muu ei auta”. Muistin symbolin kyllä jostain, vaikka herättyäni sen varsinainen muoto olikin unohduksen peitossa. Tiesin sen myös olevan hyvin merkityksenkäs. Päätin koittaa sitä ja piirsin sen ilmaan.

Samallaisen tunteen vallassa kuin aiemmin kirjan aiheuttamissa romahduksissa todellisuus, mutta tällä kertaa itse uni romahti kasaan ja viimeisenä asiana ilmestyi virheilmoitus. Jostain syystä englanniksi:

FUNNY THING JUST HAPPENED.

THERE IS NO FANTASY HISTORY HAS FORWARDED US.

YOU HAVE TO INVENT EVERY PARSEC YOURSELF.

Anonyymi, ikä ei tiedossa. (TKU/O/17/19).

Kertomuksen tapahtumien kääntyminen kapinallisten fasistiseksi hirmuvallaksi lienee osoitus siitä, että unen kirjan tarjoama ymmärrys ei ole vielä täysin tavoittanut Anonyymia. Analogia fasismiin yhdistettynä unen päättävään ilmoitukseen THERE IS NO FANTASY HISTORY HAS FORWARDED US kuvaa ihmisen oletettua kyvyttömyyttä oppia virheistään. Monet historian vallankumoukset ovat johtaneet diktatuureihin ja totalitarismiin, jolloin alun perin vallitsevaa järjestystä vastaan käynyt liike alkaa käyttää valtaansa väärin.¹¹ Anonyymi kertoo unen kirjan mahdollistaneen kapinallisten voiton, mutta inhimillinen ymmärtämättömyys ajaa hänet ja toverinsa hirmutekoihin.

Tilanteen ratkaisijaksi muodostuu jälleen kirjallinen esitys. Anonyymille kommunikoiva paperi tarjoaa hänelle symbolin, jonka ulkomuoto ei tule kertomuksessa ilmi. Symbolin voima romahduttaa kertomuksen viimeisen harhan, joka on uni itse. Symbolin voima saattaa olla lähtöisin kirjasta, jota Anonyymi selasi unessaan aiemmin. Tapa jolla Ano-

---

¹¹ Suomen valtiolle läheisistä diktatuureista ks. esim. Lee, Stephen J. 1999. *Stalin and the Soviet Union*. Lontoo: Routledge.

nyymi käyttää symbolia osoittaa yhteyden kabbalistiseen kirjainten ja kielen ontologisointiin (ks. Stuckrad 2004, 96). Pyhällä symbolilla Anonyymi kykenee, kuten aiemmin mainittiin, luomaan ja muuttamaan unen maailmaa. Symboli on osa unen maailman metakieltä, jonka avain on unen kirja. Anonyymin uni on tapahtumisissaan ja metaforissaan hyvin rikas, mutta perustavimmaksi kaikista nousee unen kirja. Taistelu pyrkii kohti vapautumista vallitsevasta todellisuudesta, jonka kirjan metafora tuhoaa pala palalta.

Anonyymi tulkitsee unen lopun virheilmoituksen elämänohjeena, jonka uni hänelle antaa. Tarinat ovat ajallisuutta perustavampia todellisuuden rakentajia. Ne luovat historian, jonka tehtävä on muistuttaa ihmisiä itsestään. Historian tapahtumissa on kätkeytyä viisautta, jonka avulla on mahdollisuus löytää Tosi tarina, joka on todellisuus. Anonyymi kirjoittaa:

Toinen rivi karkeasti käännettynä olisi: ”ei ole unelmaa/tarinaa josta historia meitä varottaisi/muistuttaisi”. Sen varsinainen merkitys ja viesti minulle oli, ettei historia synnytä tarinointia vaan tarinat luovat historian. Sama kuin kirjan paljastukset unessa: aika on taso, joka romahtaa ennen tarinoiden romahdusta. Tarinat ovat todempia. Toisin päin: ”There is history fantasy has forwarned us” – on tarina, josta historia meitä yrittää muistuttaa.

Anonyymi, ikä ei tiedossa. (TKU/O/17/19).

Unen virheilmoituksen kolmannen rivin Anonyymi tulkitsee muistutukseksi omasta vastuustaan ja luomiskyvystään. Tarinan askeleet on löydettävä itse, ja matka on tähtitieteellisen pitkä. Anonyymi kuvaa unen tarjoamaa vastuuta yli-inhimilliseksi, mikä on sittemmin aiheuttanut hänen elämässään vastoinkäymisiä. Anonyymi kertoo unen tarjonnan itseluottamusta, joka kuitenkin pahimmillaan ajoi hänet maaniseen vaiheeseen ja lopulta psykoosiin. Maailmankuvan ja todellisuuden kyseenalaistamisen kierre sai hänet etsimään unensa esittämää viisautta muun muassa Philip K. Dickin ja Hal Duncanin kirjallisuudesta. Anonyymin suhtautuminen tarinoihin muuttui, jolloin kirjallisuuden tarinoiden ja näkyvän todellisuuden rajat alkoivat hämärtyä. Hän kuvaa tilaansa hulluudeksi, joka kesti kolme vuotta. Sittemmin Anonyymi kokee toipuneensa unensa aiheuttamista mairingeista ja päättää kertomuksensa sanoin:

Nykyinen agnostismini on luonteeltaan sellaista, että hyvinkin hyväksyn kokemukset ja olen positiivisesti avoinna muiden maailmojen ja todellisuudentasojen olemassaololle, mutta en jaa energiaani juurikaan niihin suuntiin vaan keskityn omaan hyvinvointiini ja onnellisuuden löytämiseen. Taiteen

keinoin koitan jalostaa isoa harhaista kokemukksaani jonkinlaiseen muotoon, eikä aineisto tunnu loppuvan, vaikka työ onkin raskasta ja hidasta emotionaalisesti.

Anonyymi, ikä ei tiedossa. (TKUO/17/19).

Anonyymin maailmankatsomuksen murros kiinnitty erottamattomasti hänen kokemukseensa omasta mielenterveydestään. Kirjan muodossa näyttäytyvä metafora ”elämä on tarina” on kertomus Anonyymista ja hänen kamppailustaan sairauden määritelmän kanssa. Unen kirja on auttanut Anonyymia näkemään maailman uusin silmin ja suhteuttamaan oman kokemuksensa terveydestä ja sairaudesta lääketieteen määritelmiin. Kokemukset kehittyvät vastakkainasettelusta kohti sisäisen rauhan etsintää. Mielenterveyden järkkäminen on Anonyymin kertomuksessa vanhan järjestyksen viimeinen hetki, jonka jälkeen alkaa uudelleenrakentamisen projekti. Hänen minuutensa ikään kuin hajoaa maailmaan, mutta on jälleen koottavissa kohti omaa keskustaan. Omaan hyvinvointiinsa keskittyminen on ollut mielenterveyden tasapainon kannalta tärkeää.

6.3.4 Unet elämäntapaneuvojina

Mieleen painuneet unet ovat usein tuottaneet kertojille uusia kokemuksia tai tuntemuksia, jotka ovat olleet heille aiemmin vieraita. Joissakin tapauksissa kertojat ovat saaneet sisältöä konsepteihin, joita he eivät ole ennen kokeneet voineensa täysin ymmärtää, kuten pyyteetön rakkaus tai anteeksianto. Elämäntapaneuvojen teemaan kuuluvat unet, jotka esimerkiksi mainittujen konseptien kautta ovat synnyttäneet kertojissa kokemuksen elämänohjeesta tai opetuksesta. Joissain tapauksissa elämänohje on ollut selkeä motto, toisissa taas selkeästi toistuva näkemys. Eräässä unessa vaikeuksista pakeneminen johtaa kertojan väkivaltaiseen kuolemaan. Kertojan tulkinta unesta on, että pakeneminen on aina väärä ratkaisu, eikä hänen siksi tulisi pelätä epäonnistumista (TKU/O/17/6). Anteeksianntoa käsitellään kahdessa kertomuksessa, joista ensimmäisessä kertoja toteaa oppineensa kaunan kantamisen olevan turhaa (TKU/O/17/9). Toinen kertomus ei sisällä suoraa mottoa, mutta kertoja kuvailee yksityiskohtaisesti, kuinka hän on unen myötä ymmärtänyt anteeksiannon tarkoituksen (TKU/O/17/20).

Nimimerkki Tiina kertoo kahdesta unesta, jotka lukeutuvat elämäntapaneuvojen teemaan. Tiina kuvaa kertomuksensa ensimmäistä unta seuraavasti:

Olin unessa vieraalla maalla, ja matkalla jonnekin. Ympärilläni oli paljon ihmisiä ja kaikki tuntuivat tietävän mihin ovat menossa. Tunsin oloni levottomaksi, en tiennyt mihin minun pitäisi mennä ja missä olla.

Sitten käsivarsiani rupesi polttamaan ja hätänsin hieman. Kiskoin hihani ylös ja huomasin että käsiini paistaa aurinko. Täällä paistaa aurinko, ja on lämmintä. Rupesin nauramaan ja ymmärsin että olen jo perillä, joka hetki olen perillä. Heräsin nauraen ja sitten itkin.

Tiina, 33 vuotias. (TKU/O/17/16).

Unikertomuksessaan Tiina kokee epävarmuutta matkansa suunnasta. Vieraalla maalla matkaamisen epävarmuuteen yhdistyy muiden matkantekijöiden itsevarmuuden synnyttämä ahdistus. Tiina hätäntyy tuntiessaan poltetta käsivarressaan, mutta kiinnitettyään huomionsa poltteeseen unen mieliala vaihtaa suuntansa. Tiinalle merkityksellisen unesta tekee vapautumisen tunne, kun hän auringon lämmössä ymmärtää aiemman päämäärättömyyden tunteensa olleen aiheeton.

Unen tunneilmaisua voidaan analysoida metaforisen ajattelun rakenteen avulla. Metaforat toimivat tunteiden välittäjinä, ja erityisesti voimakkaille tunteille on muodostunut tyypillisiä ilmaisuja kielessä. Metaforinen ajattelu muuttaa tunnetilat konsepteiksi, joita voidaan ilmaista ja tulkita kielellisesti (Bolognesi & Bichisecchi 2014, 7). Esimerkiksi positiivisia tunteita voidaan kuvata kirkkaan loistavana valona (Gibbs 1994, 126). Tunteet ilmenevät muun muassa ruumiinkokemuksina, ja ruumiinkokemuksista syntyvät ensimmäiset metaforiset konseptit (Lakoff & Johnson 1980, 57–58).

Tiinan tarinassa ruumiinkokemuksen tulkinta muuttuu, kun kokemuksen syy tulee ilmi. Tiina hätäntyy polttavasta tunteesta käsivarressaan, mutta rentoutuu huomattavasti lämmön tunteen johtuvan auringonvalosta. Lämpö ja valo leviävät myös hänen tunnetilaansa, joka saa hänet nauramaan ilosta. Aurinkoisuus yhdistetään metaforisesti ilon tunteeseen

(Kövecses 2002, 122). Lämmön tunne tekee häneen vaikutuksen myös unen jälkeen.

Tiina kuvaa suhtautumistaan uneen:

Vaikka uni ei kuulostakaan ihmeelliseltä, eikä siinä tapahdu paljoa, niin olen kuitenkin kokenut sen erittäin merkitykselliseksi. Opin niihin aikoihin olemaan enemmän tässä, ja lopettamaan menneiden ja tulevien vatvomisen. Pelko rupesi karisemaan minusta.

Tiina, 33 vuotias. (TKU/O/17/16).

Tiinan suhtautuminen ulkopuolisiin odotuksiin tiivistyy hänen kertomuksensa toisessa unessa:

Käytävällä oli pitkä penkki jolla me istuttiin. Tää oli oikeastaan kuin kohta-
taus elokuvasta Full Metal Jacket, jossa kasataan aseita käytävällä. Meidän
piti vaan kasata vauvanukkeja. Muut osasi, minä en. En saanut kasattua sitä
nukkeja, ja ajattelin että helvetti miten turhaa touhua. Jätin kasauksen muille
ja lähdin menemään avonaisesta ovesta. Pyöräilin heinikossa ja tunsin suun-
natonta vapautta.

Tiina, 33-vuotias. (TKU/O/17/16).

Toisen unen tapahtumaketju vaikuttaa samankaltaiselta kuin ensimmäisessä unessa, mutta toisesta unesta kiinnostavan tekee sen kuvasto. Tiinaan liitetyt odotukset tulevat näkyväksi armeijan kurinalaisena käytävänä, jossa kaikki osanottajat suorittavat samaa tehtävää. Jälleen kerran vaikuttaa siltä, että muut ihmiset ovat paremmin tietoisia päämäärästään ja osaavat koota vauvanukkeja paremmin. Turhautumisen tunne ajaa Tiinan poistumaan paikalta, mikä aiheuttaa hänelle suurta mielihyvää. Tiina kuvailee tuntemuksiaan seuraavasti:

En ole ikinä halunnut lapsia. Tuohon aikaan kumppanini oli kertonut pienillä hienovaraisilla vihjeillä lisääntymistoiveistaan. Minulla lastenteko tuntuu vain velvollisuudelta, kuin armeija. Asioita, joita ihmisen elämässään muka kuuluu tehdä. Vaan unessakin ovi oli avoin. Olen vapaa valitsemaan.

Tiina, 33-vuotias. (TKU/O/17/16).

Unen perustava metafora on vauvanukke. Nuken kokoaminen unessa tuo nähtäväksi sekä Tiinan omat ajatukset lastenhankinnasta että hänen kokemansa sosiaalisen paineen. Valve-elämän ajattelu ja tunteet ovat löytäneet uuden kokonaisuuden yhdistämällä lasten

ja armeijan kuvat toisiinsa (ks. States 105, 2001). Kahden kuvaston yhteentörmäys on synnyttänyt uusia assosiaatioita, jotka ovat jääneet Tiinan mieleen merkityksellisinä. Vauvanuken metafora vastaa Tiinan tulevaisuutta koskeviin kysymyksiin. Uni esittää ja vastaa kysymyksiin merkityksellisestä elämästä (ks. Bulkeley 1992, 204).

6.3.5 Anteeksiannon ja rauhan tunteet

Unien luokista traumaattinen menneisyys ja väkivalta jakavat usein anteeksiannon teeman. Kertojat ovat unissaan käsitelleet elämänsä ongelmakohtia ja raskaita muistoja, mutta unen tapahtumat ovat saaneet heidät näkemään tilanteen uudessa valossa. Esimerkiksi koettu kohtaaminen kuolleen isän kanssa on antanut kertojalle tilaisuuden pohtia lapsuusmuistojaan ja isäsuhdettaan. Ennen unikokemusta ajatukset isästä olivat aiheuttaneet kertojassa katkeruutta, mutta unen tuomat hyvät muistot saivat hänet antamaan isälleen anteeksi (TKU/O/17/9). Myös tönkään torjuntaan johtaneesta ihastuksesta yli pääseminen on helpottunut unissa, joissa kertoja on voinut keskustella ihastuksensa kanssa, ymmärtää tätä ja antaa hänelle anteeksi (TKU/O/17/3). Muissa kertomuksissa väkivaltaiset muistot ovat ajan myötä hälventyneet, ja uni on ollut lopullinen käänne tapahtuneen hyväksymisessä. Kertoja on esimerkiksi kyennyt unissaan antamaan anteeksi hänelle valve-elämässään fyysistä väkivaltaa tehneen henkilön. Anteeksianto on ympäröinyt kertojan valolla ja kirkkaudella, joka on saanut hänet tuntemaan suurta autuutta ja rauhaa (TKU/O/17/20).

Yleisimpänä rauhan tunne esiintyi kuolleiden läheisten teemaan kuuluneissa kertomuksissa. Kuolleen läheisen kohtaaminen on vaikuttanut olevan riittävä rauhan tunteen syntymiseen, sillä kaikissa tapauksissa kertoja ei ole kommunikoinut läheisen kanssa. Eräs kertoja oli elämässään ennen unikokemusta kuullut tarinan tädistään, jonka ainoa raskaus oli päättynyt kahdeksannella kuulla keskenmenoon perheväkivallan seurauksena. Lapsettoman tädin menehdyttyä kertoja näki tämän unessaan pitävän sylissään pientä valkeaa lasta (TKU/O/17/9). Kertoja kokee sanattoman kohtaamisen olleen tapa saada tietää, että tädillä on kaikki hyvin. Lyhyt tapaaminen oli myös toisella kertojalla, joka kohtasi äitinsä niityllä tämän kuolinyönä (TKU/O/17/29). Muissa kertomuksissa läheistä on nähty tois-

tuvasti tai hänen kanssaan on vietetty pitkän aikaa (TKU/O/17/23/; TKU/O/17/7). Lopulta viimeiset jäähyväiset on jätetty, ja kertojat kokevat saaneensa rauhan. Yhteistä on myös, ettei unia kyseisestä läheisestä olla nähty jäähyväisten jälkeen.

6.3.6 Surun ja ahdistuksen teema sekä muu-teema

Valikoin surun ja ahdistuksen teemaan kertomukset, joissa unet olivat herättäneet kertojissa vain kyseisiä tunteita. Kokonaisuudessaan kertojat pitivät unikokemuksiaan hyvinä viesteinä tai opetuksina, sillä luokittelin surun ja ahdistuksen teemaan vain kolme unikerromusta. Suhtautuminen suruun on teeman kertomuksissa muuttuvaista. Unikokemuksesta on esimerkiksi voinut kuluä jo pitkän aikaa, joten unen muisteleminen ei enää herätä samanlaisia tuntemuksia kuin ennen. Unen välitön merkitys tapahtuma-aikanaan on kuitenkin jäänyt kertojille mieleen. Lapsuudessa nähty uni spontaanisti liekkeihin leimahtaneesta junakorjaajasta on saanut kertojan kärsimään tapahtuma-aikaan voimakkaasta kuolemanpelosta, johon haettiin apua lääkäriltä (TKU/O/17/22). Sittenmin kuolemanpelko on ilmeisesti väistynyt, mutta uneen ei ole liitetty uusia tulkintoja. Toinen kertoja on alkanut viime vuosina kärsiä unihalvauksista, joissa kammottavat olennot ahdistelevat häntä (TKU/O/17/26). Kertojalla vaikuttaa kaiken kaikkiaan olevan taipumus muistaa lähinnä painajaisunia. Kolmas kertoja tulkitsee lähistölle iskevät pommikoneet merkiksi väistämättömästä tuhosta, joka kohtaa hänelle tuttuja ja turvallisia asioita (TKU/O/17/18). Kertoja kuvaa pommikoneiden symboliikan olevan niin vahva, ettei hänellä ole mahdollisuutta vaikuttaa tuhon suuruuteen.

Molemmat muu-teemaan valitut unet kuuluivat yllättäen ilmoitusunien luokkaan. Edellä mainituista ilmoitusunista kyseessä ovat kertomukset, joista ensimmäisessä tuntemattomaksi jääneet äänet kertovat kuvasymboliikan avustamana kertojalle, missä ja miten maailmanloppu saa alkunsa (TKU/O/17/28). Toisessa kertomuksessa valo-olento paljastaa kertojalle materian, tietoisuuden ja jumalan yhteyden (TKU/O/17/13). Vaikka kertomukset sisältävät hyvin vaikeasti lähestyttäviä tilanteita, eivät kertojat kuvaile tuntemuksiaan tai suhtautumistaan tapahtumiin juuri mitenkään. Ensimmäisen unen kertoja kokee tietävänsä tuhon tulevan hänen elinaikanaan. Myös toiselle kertojalle koettu tietämys jumalan

kasvavasta tietoisuudesta on ollut varmasti suuri paljastus, mutta hän ei reflektoi tunteuksiaan. Luokittelen kertomukset teemaan muu, koska en saa kertomusten sisällöistä riittäviä perusteita teemoitella niitä muulla tavalla. Myöskään kertomusten teemoittelu tunneilmaisun vähäisyyden mukaan ei tee kertomusten sisällölle oikeutta.

6.4 Kertomusten tyypilliset metaforat

Kertomusten teemoittelun yhteydessä huomattiin, että eri luokkiin kuuluvat kertomukset ovat voineet herättää kertojissaan hyvin samankaltaisia tunnekokemuksia. Näitä tunnekokemuksia on usein ilmaistu myös yhtenevin metaforin. Kertomukset muodostavat kokonaisuuksia, joissa unta edeltävä aika, unen tapahtumat ja unen synnyttämä muutos ovat osa kertomuksessa vallitsevaa konseptia. Kertojilla oli yhteneviä tapoja kuvata esimerkiksi elämää, ihmistä tai mielentiloja, jotka muodostivat lähtökohdan, eräänlaisen konseptuaalisen viitekehyksen, kertomuksen muille metaforille. Yleisimmät käytetyt metaforat muodostavat merkitysyhteyksiä, joita havainnollistan seuraavissa tyyppikertomuksissa.

Kertojille esitetyn kirjoituspyynnön jaottelun mukaisesti jaan myös tyyppikertomukset kolmeen osaan, jotka sisältävät kertomuksen alkutilanteen, unen tapahtumat eli koetun muutoksen sekä unen koetun merkityksen. Tyyppikertomusten esittäminen on haastavaa, koska yksittäiset metaforat voivat ottaa useita rooleja kertomuksen eri osissa. Esimerkiksi kertomuksissa hyvin yleinen metafora ”ymmärtäminen on näkemistä” voi kuvastaa sekä unen tapahtumaa että unen koettua merkitystä. Kertoja on saattanut unensa käännekohdassa nähdä jotakin uutta ja yllättävää, mikä on saanut hänet soveltamaan konkreettista näkemistään metaforisesti elämäntilanteeseensa. Kertoja voi nähdä elämäntilanteensa uudessa valossa ja ymmärtää uusia mahdollisuuksia, joita hän ei ole aiemmin tiedostanut.

Olen sijoittanut kertomusten alkutilanteiksi yleisimmät metaforat, jotka määrittävät kertomuksen konseptuaalisen viitekehyksen eli tavan, jolla kertoja kuvailee maailmaa, ihmisiä ja tunteuksiaan. Aineistoni kertomuksissa yleisimpiä määrittäviä metaforia ovat ”elämä on kahlittuna olemista”, ”elämä on matka”, ”ihmiset ovat kasveja”, ”mielentilat

ovat paikkoja” sekä ”emootiot ovat henkilön sisäisiä entiteettejä”. Metafora ”elämä on kahlittuna olemista” esiintyy yleisimmin vapautumisen teemaa käsittelevissä kertomuksissa. Kertojat ovat kokeneet esimerkiksi nykyisen elämäntilanteensa, suruprosessin tai menneisyyden trauman kahlitsevan heidät ahdistuksen, surun tai pelon mielentilaan. Merkityksellisiksi koetuissa unissa kertojat ovat kohdanneet traumansa ja oppineet suhtautumaan siihen uudella tavalla. Uutta suhtautumista kuvaavat metaforat liittyvät myös metaforaan ”elämä on kahlittuna olemista”, mutta ne korostavat kahleista vapautumista ja seurannutta helpotusta.

Kertojien uusi toiminta johtaa muutokseen sekä unessa että valve-elämässä. Onnen ja helpotuksen tunteet täyttävät kertojat jo unen aikana, kun he kokevat onnistuneensa vaikuttamaan tapahtumien kulkuun. Unen herättämät tunteet jatkuvat valve-elämään, jossa tapahtuneita muutoksia kuvataan esimerkiksi metaforalla ”muutos on liikettä”. Kertojat ovat löytäneet uusia suuntia, kun jokin heidän sisällään on niin sanotusti lähtenyt liikkeelle. Toisaalta unen merkitystä on voitu kuvailla jo mainitulla ”ymmärtäminen on näkemistä” –metaforan avulla. Myös metafora ”psykykinen voima on fyysistä voimaa” on kertomuksissa yleinen. Unet ovat antaneet kertojille psykistä voimaa, jonka avulla he voivat taistella mielessään olevia tunteita vastaan, jotka havainnollistavat ”emootiot ovat henkilön sisäisiä entiteettejä” –metaforaa. Unen koettu merkityksellisyys on antanut kertojille voimia päihittää esimerkiksi masennus tai ahdistavat muistot.

Toinen aineistossani yleinen elämää koskeva metafora on ”elämä on matka”. ”Elämä on matka” –metafora on alkutilanne, johon kertojat yhdistävät muita metaforia tarinan edetessä. Tunteuksia kuvattiin useimmiten ”mielentilat ovat paikkoja” –metaforan avulla. Mielentiloja kuvattiin esimerkiksi ahtautena tai avaruutena. Unessa tapahtuva muutosprosessi kuvattiin usein matkakertomuksena, jossa kertojat kulkivat alkutilanteen mielentilan paikasta toiseen paikkaan, joka saattoi näyttäytyä unissa myös konkreettisesti uutena ympäristönä. Matkakertomuksissa kiinnostava piirre oli, että useimmat niiden kirjoittajista olivat tutustuneet tai identifioituivat jonkinlaiseen uuspakanuuden muotoon. Kertojat tulkitsevat unissaan kohtaamiensa hahmojen tuoneen viestejä tai opastaneen heitä henkilökohtaisella matkallaan eteenpäin.

Joissain kertomuksissa metaforaa ”uskomukset ovat oppaita” on käsitelty konkreettisesti, kun oppaaksi on tulkittu esimerkiksi unessa esiintyvä eläin- tai henkiolento. Opas tai tuntemus opastamisesta on johdattanut kertojat löytämään uusia mielentiloja, jotka on koettu virstanpylväiksi matkalla tuntemattomaan päämäärään, jota kuvaillaan metaforan ”kuviteltu määränpää on kartta” avulla. Kuviteltua määränpäästä tavoitellaan etsimällä uusia reittejä tai jatkamalla osoitetulla polulla, kuten metaforassa ”keinot määränpään saavuttamiseen ovat reittejä”. Oppaiden johdattamana kertojat saavuttavat uusia mielentiloja eli uusia päämääriä elämässään. Unien merkityksellisyys on niiden tarjoamassa voimassa, kuten aiemmin mainitussa metaforassa ”psykkinen voima on fyysistä voimaa”. Matkakertomusten tapauksessa psykkinen voimavaroista puhutaan myös konkreettisenä voimana, joka vaikuttaa kuvauksissa kyvyltä omata henkistä energiaa. Jotkut kertojat ovat käyttäneet voimiaan suojautuakseen pahoilta hengiltä tai kommunikoidakseen henkiolentojen kanssa.

Kertojat kuvaavat henkilökohtaista muutostaan tai ihmisyyttä useimmiten metaforan ”ihmiset ovat kasveja” avulla. Yksittäisissä tapauksissa kertoja on käyttänyt myös metaforaa ”ihmiset ovat koneita”, tai kuvannut elämäntapahtumiaan metaforan ”elämä on rakennus” avulla. Molemmissa tapauksissa on kuvattu ihmisen elämän reistailua tai romahtamista. ”Ihmiset ovat kasveja” metaforaa on käytetty, kun kertojat ovat kuvanneet ihmisenä kasvamistaan, johon uni on vaikuttanut merkittäväällä tavalla. Lisäksi joissain tapauksissa henkilön elämän lähtökohtiin on suhtauduttu kasvin juurina. Kertojan menneisyyttä tai sukhistoriaa on kuvattu myös kertojan kanssa kommunikoidakseen entiteetiksi. Menneisyyden kanssa keskustelu tai muu tiedonvälitys on osa metaforaa ”menneisyys on henkilön sisäinen entiteetti”. Eräs kertoja suhtautui menneisyytensä käsittelyyn metaforan ”unet ovat parantajia” kautta. Metafora ”unet ovat parantajia” on ilmeisesti muunnos tai uusi metafora, jonka lähtökohta on metaforassa ”aika on parantaja”. Tässäkin tapauksessa unilla on mahdollisuus parantaa sekä kertojan henkistä että fyysistä terveyttä.

Ahdistuksen ja surun teemoja käsittelevissä unissa on voimakkaasti läsnä metafora ”psykologinen vaikeus on fyysinen vamma”. Vaikeita tunteita kuvataan halvaannuttaviksi ja haavoittaviksi. Samaan aikaan läsnä ovat myös kuvaukset raskaista tunteista ja ajatuksista, jotka kielellistävät metaforaa ”uskomuksen tärkeys on esineen paino”. Esimerkiksi uskomus kertojan elämää uhkaavasta tuhosta on niin merkittävä, että se herättää hänessä

voimattomuuden tunnetta. Toisaalta samoista metaforisista lähtökohdista on päästy myös kertojia helpottaviin lopputuloksiin. Esimerkiksi kertomukset kuolleiden läheisten kohtaamisesta alkavat usein kuvauksella psykologisesta vaikeudesta suhtautua läheisen menetykseen. Läheisen kohtaaminen unessa kuitenkin poistaa kuvatun fyysisen vamman tunteen. Unen koettu merkitys on usein helpotuksessa, joka kuvastuu esimerkiksi valon kokemuksessa. Lisäksi kokemuksen tuomaa tietoutta läheisen kohtalosta on pidetty arvokkaana, kuten metaforassa ”toivo on arvokas omaisuus”.

Kiinnostavaa oli, että kaikissa tapauksissa läheisen kuolema kuvattiin siirtymisenä johonkin toiseen todellisuuteen, esimerkiksi manalaan tai uuteen elämään. Kertajat sovelsivat metaforaa ”kuolema on siirtymistä” muiden yleisten metaforien sijaan, kuten ”kuolema on lepoa” tai ”kuolema on matkan loppu”. Kuolleita läheisiä tavanneiden kertojien taustat olivat moninaiset, mutta yhdistävänä tekijänä metaforan valinnalle lienee oman maailmankatsomuksen asiantuntijuus. Jotkut kertojista toivat esille sukuunsa tai perheeseensä liittyviä unien tulkintaperinteitä, jotka ovat luoneet pohjan heidän omille tulkinnoilleen.

Kaiken kaikkiaan tyyppikertomukset havainnollistavat yleisiä tapoja kielellistää merkityksellinen kokemus. Lisäksi ne antavat mahdollisuuden pohtia uskomus- tai kertomusperinteen vaikutusta käyttämiimme metaforiin. Elämä voidaan toisaalta nähdä kartalla tapahtuvana matkana, joka sisältää määränpäitä, oppaita, parantajia ja konflikteja. Toisaalta elämä voidaan nähdä kahlitsijana, vankilana, jonka pimeydestä on päästävä vapautteen ja valoon. Molemmissa tapauksissa psyykinen voima näyttäytyy myös fyysisenä voimana, jota kertojat tarvitsevat siirtyäkseen mielentilan maisemasta toiseen. Joissain tapauksissa käytettyjä metaforia olisi mahdollista verrata myös muunlaiseen aineistoon. Esimerkiksi aineistoni kuolemaa käsitteleviä kertomuksia voisi olla mahdollista vertailla muissa yhteyksissä kerättyihin kuolemaa käsitteleviin kertomuksiin. Tällöin olisi mahdollista kartoittaa uskomusperinteen vaikutusta käytettyihin metaforiin. Metaforien muutos olisi kiinnostava aihe myös uususkonnollisuuden ja -henkisyyden tutkimuksen alalla. Uusien uskomusperinteiden omaksumisen vaikuttaa käytettyihin metaforiin, jotka osaltaan vaikuttavat tapaan havainnoida ja tulkita maailmaa.

7 Lopuksi

Kulttuureissa esiintyvät metaforat antavat tietoa kulttuurille tyypillisestä ajattelusta. Samaan yleisinhimilliseen kokemukseen on löydettävissä lukuisia lähestymistapoja sekä kulttuurien välillä että niiden sisällä. Kulttuurin ja sen yksilöiden käyttämät konseptuaaliset metaforat ovat yhteydessä niihin arvoihin, normeihin, tapoihin ja rituaaleihin, jotka muodostavat niitä toisintavien maailmankatsomuksen. Monikulttuurisuuden kasvaessa ja yhteiskuntien uskonnollisuuden muuttuessa metaforien jäljittäminen voi olla kiinnostava tapa havainnoida ja pohtia ihmisten ajattelutapojen ja kognitioiden muutoksia.

Konseptuaalisten metaforien analysointi tuottaa tietoa ajattelutavoista, jotka ovat esimerkiksi omalle kulttuurillemme vieraita. Samaan aikaan ne tuottavat tietoa myös omasta järjestelmästämmme. Metaforien tutkiminen antaa mahdollisuuden tulla tietoiseksi meitä ohjaavista konsepteista, jonka myötä saamme mahdollisuuden vaikuttaa omaan ajatteluun ja toimintaamme. Tutkimuksen suurena tavoitteena, lopullisena päämääränä, on koskettaa jonkinlaista universaalia ihmiskokemusta, joka määrittelee mielen konseptien ja kielen rakenteiden lähtökohdat. Ajattelun yhteisen perustan kartoittaminen mahdollistaa entistä onnistuneempaa kulttuurienvälistä dialogia.

Konseptuaalisten metaforien käyttö unikertomusten analyysissä tasapainoilee kulttuurisen etäisyyden ja läheisyyden välimaastossa. Toisaalta metaforien analyysi on eheää ja suoraviivaista, sillä ne eivät ole sisällöllisesti raskaita. Ne eivät kannan merkitysten taakkaa samoin kuin esimerkiksi symbolit ja arkkityypit. Unikertomusten metaforien luetaan mielestäni haastavampaa sisällyttää jotakin, joka niihin ei kuulu, jolloin ylitulkitsemisen vaara on pienempi. Toisaalta huomaisin usein epäileväni metaforien kykyä paljastaa nyansseja kulttuurisessa ilmaisussa. Analyysini tulosten mukaan kertomuksissa käytetyt metaforat ovat yhtä sekä aikaisemmassa tutkimuksessa havaittujen metaforien että kertomusten herättämien tuntemusten kanssa, mutta kykenevätkö ne tavoittamaan unien tulkinnan kulttuuria? Tulkintaa on tehty lukuisten perinteiden, kuten pyhän kirjallisuuden, vastakohtien, tuntemusten ja symbolien näkökulmasta. Konseptuaaliset metaforat ovat

yksinkertaisimmillaan esikulttuurisia skeemoja ja asenteita, joiden uhka on jäädä etäälle kertomusperinteestä ja kulttuurisesta merkityksenannosta.

Unia esitetään nykyaikana sekä puhuttuna että tekstimuodossa, kasvotusten sekä etäältä. Perinteisesti onnistuneen tulkinnan avaimena on pidetty unen kokijan ja tulkitsijan välistä yhteyttä. Tänä päivänä tulkitsija ja kokija eivät välttämättä tunne toisiaan ollenkaan, eikä taustatietoja unelle tai kokijan elämäntilanteelle anneta. Tämä voidaan nähdä uhkana tulkinnalle tulkitsijan ja kertojan yhteyttä korostavassa perinteessä. Myös oma aineistoni olisi varmasti kertynyt erimuotoiseksi kerrottuna kokemuksina. Yritin taistella tekstimuotoisen esityksen ongelmia vastaan apukysymysten avulla, mutta toisaalta myös kerrotut kokemukset jättivät aukkoja, eikä mikään tulkinta ole kokonainen. Tehtäväni tässä tutkielmassa ei ollut luoda unille tulkintoja ja uusia merkityksiä täysin itsenäisesti. Aineistoni kertomukset ovat tulkintoja ja käännöksiä jo vanhoistakin kokemuksista. Tulevaisuudessa konseptuaalisia metaforia sekä perustavia metaforia tulisi koetella unikertomuksilla, joiden merkitykset ovat vielä avonaisia. Metaforien lopullinen käyttökelpoisuus terapian välineinä tulee ilmi, mikäli tulkinnat onnistuvat tavoittamaan uneksijan psykologian ja vapauttamaan tämän haitallisesta tiedosta ja asenteista. On mahdollista, että onnistunut metaforinen analyysi korvaa kokijan ja tulkitsijan välisen yhteyden tarpeellisuuden.

Tässä tutkielmassa olen pyrkinyt selvittämään konseptuaalisten metaforan teorian soveltuvuutta unien analyysiin. Teorian valossa tehty analyysi vaikuttaa tuottavan uskottavia tulkintoja unien merkityksestä. Länsimaisessa kulttuuriympäristössä, kielessä ja asenteissa, uni ja harha näyttäytyvät usein synonyymeina. Samoin totuuden ja epätoden jälkimmäistä osapuolta puhutellaan usein unena. Unet toimivat vastakohtana valveutuneelle ja rationaaliselle mielelle, joka nähdään ihmisajattelun keskuksena. Konseptuaalisten metaforien analyysi osoittaa, etteivät unet ole irrationaalisia tai täysin sattumanvaraisia. Unikertomuksista on löydettävissä samoja konsepteja ja merkitysyhteyksiä kuin valve-elämässä. Kun unia tulkitaan, niiden merkitykset tulevat oikeissa olosuhteissa kokijalleen näkyväksi. Mikäli metaforat paljastavat esimerkiksi tunnekokemuksia, jotka ovat kokijalleen relevantteja tapahtuma-aikaan, on merkitysyhteyden näkeminen luonnollista ja spontaania. Konseptuaaliset metaforat luovat käännöstä ja tulkintaa suoraan tavoittamattomissa olevasta kokemuksesta. Metaforat ovat kuin katuvalot, jotka risteävät valoisista

keskustoista pimeisiin lähiöihin. Asuinpaikasta huolimatta valot ovat kaikille samat. Ne parsivat kiireiset ja hiljaiset osat yhteen, ompelevat kaupungin.

Unien ja valve-elämän valaistus on siis sama, vaikka ympäristö vaihtelee. Tutkielmani lähdekirjallisuudessa vastaan tuli usein vanhan kansan viisaus ”ken uniinsa uskoo, se varjoaan pelkää”. Aineistoni kertomuksissa viisaus pitää ajoittain paikkansa, mutta vain tiettyyn pisteeseen saakka. Useimmiten pelko on ollut vain vaihe itsetuntemuksen ja koettun viisauden tiellä. Ehkäpä vanhassa viisaudessa on nähtävissä toinenkin puoli:

”Ken uniinsa uskoo, se varjonsa tuntee.”

Lähteet

Arkistoitu aineisto

Allekirjoittaneen kokoama tutkimusaineisto on arkistoitu Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen arkiston TKU-kokoelmaan.

Kyselyvastaukset

TKU/O/17/2
TKU/O/17/3
TKU/O/17/4
TKU/O/17/5
TKU/O/17/6
TKU/O/17/7
TKU/O/17/8
TKU/O/17/9
TKU/O/17/10
TKU/O/17/11
TKU/O/17/12
TKU/O/17/13
TKU/O/17/14
TKU/O/17/15
TKU/O/17/16
TKU/O/17/17
TKU/O/17/18
TKU/O/17/19
TKU/O/17/20
TKU/O/17/21
TKU/O/17/22
TKU/O/17/23
TKU/O/17/24
TKU/O/17/25
TKU/O/17/26
TKU/O/17/27
TKU/O/17/28
TKU/O/17/29
TKU/O/17/30

Kirjallisuus

Adler, Shelley R.

2011   *Sleep Paralysis: Night-mares, Nocebos, and the Mind-Body Connection.*
New Jersey: Rutgers University Press.

Allison, Randal S.

2011   Worldview. Teoksessa Charley T. McCormick & Kim Kennedy (toim.) *Folklore: An Encyclopedia of Beliefs, Customs, Tales, Music and Art*. Santa Barbara: ABC-CLIO.

Anderson, John Robert

1983   *The Architecture of Cognition*. Cambridge: Harvard University Press.

Avis, Paul

2013   *God and the Creative Imagination*. Abingdon: Taylor & Francis.

Björkqvist, Kaj & Nils G. Holm

1996   Conclusions. Teoksessa Nils G. Holm & Kaj Björkqvist (toim.) *World Views in Modern Society: Empirical Studies on the Relationship between World View, Culture, Personality, and Upbringing*. Religionsvetenskapliga skrifter 29. Turku: Åbo Akademi.

Bolognesi, Marianna & Bichisecchi, Roberto

2014   Metaphors in Dreams: Where Cognitive Linguistics meets Psychoanalysis. *Language and Psychoanalysis*, 3:1, 4–22.

Bregenhøj, Carsten

1992   Den nordiska drömboken 1641–1991. Traditionslinjer och nyskapande. Teoksessa Annikki Kaivola-Bregenhøj & Ulf Palmenfelt (toim.) *Drömmar och Kultur. Drömböcker och drömtolkning*. Tukholma: Carlssons.

Bulkeley, Kelly

1992   Dreams, Spirituality and Root Metaphors. *Journal of Religion and Health*, 31:3, 197–206.

Bulkeley, Kelly

1994   *The Wilderness of Dreams: Exploring the Religious Meanings of Dreams in Modern Western Culture*. Albany: State University of New York Press.

Bulkeley, Kelly

2007   Sacred Sleep: Scientific Contributions to the Study of Religiously Significant Dreaming. Teoksessa Deirdre Barrett & Patrick McNamara (toim.) *The New Science of Dreaming: Cultural and Theoretical Perspectives*. Westport: Praeger.

Crespo-Fernández, Eliecer

2013   Euphemistic Metaphors in English and Spanish Epitaphs: A Comparative Study. *Journal of the Spanish Association of Anglo-American Studies*, 35:2, 99–118.

Csikszentmihályi, Mihály

1991   *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: HarperPerennial.

De Fina, Anna

2015 Narrative and Identities. Teoksessa Anna De Fina & Alexandra Geor-gakopoulou (toim.) *The Handbook of Narrative Analysis*. New Jersey: Wiley-Blackwell.

Freud, Sigmund

1965 *The Interpretation of Dreams*. New York: Avon Books.

Geertz, Armin W.

2003 Ethnohermeneutics and Worldview Analysis in the Study of Hopi Indian Religion. *Numen* 50, 309–348.

Gibbs, Raymond W.

1994 *The Poetics of Mind*. Cambridge: Cambridge University Press.

Guthrie, Stewart

2013 Anthropomorphism. Teoksessa *Encyclopedia of Sciences and Religions*. Toimittaneet Nina P. Anzari, Anne L.C. Runehov & Lluís Oviedo. Berliini: Springer.

Gümüş, Hami Inan

2017 *American Missionaries in the Ottoman Empire: A Conceptual Metaphor Analysis of Missionary Narrative, 1820–1898*. Berliini: De Gruyter.

Hall, Calvin S.

1953 *A Cognitive Theory of Dream Symbols*. *The Journal of American Psychology*, 48, 169–186.

Hanegraaff, Wouter J.

2010 The Beginnings of Occultist Kabbalah: Adolphe Franck and Eliphas Lévi. Teoksessa Boaz Huss, Marco Pasi & Kocku von Stuckrad (toim.) *Kabbalah and Modernity: Interpretations, Transformations, Adaptations*. Leiden: Brill.

Jung, Carl Gustav

1969 Archetypes and the Collective Unconscious. Teoksessa Gerhard Adler & R.F.C Hull (toim.) *Collected Works of C. G. Jung, Volume 9*. Princeton: Princeton University Press.

Jung, Carl Gustav

1970 On the Nature of the Psyche. Teoksessa Gerhard Adler & R.F.C Hull (toim.) *Collected Workd of C. G. Jung, Volume 8*. Princeton: Princeton University Press.

Jung, Carl Gustav

1977 The Archetypes and the Collective Unconscious. Teoksessa Gerhard Adler & R.F.C. Hull (toim.) *Collected Works of C. G. Jung, Volume 18*. Princeton: Princeton University Press.

Kaivola-Bregenhøj, Annikki

1988 *Kertomus ja kerronta*. Helsinki: SKS.

Knox, Jean M.

2001 Memories, fantasies, archetypes: an exploration of some connections between cognitive science and analytical psychology. *Journal of Analytical Psychology*, 46, 613–635.

Koltko-Rivera Mark E.

2014 The Psychology of Worldviews. *Review of General Psychology*, 8:1, 3–58.

Kristo, Jure

1982 The Interpretation of Religious Experience: What Do Mystics Intend When They Talk about Their Experience? *The Journal of Religion*, 62:1, 21–38.

Kunzendorf, Robert G.

2007 "Symbolic" Images in Dreams and Daydreams. Teoksessa Deirdre Barrett & Patrick Mcnamara (toim.) *The New Science of Dreaming: Cultural and Theoretical Perspectives*. Westport: Praeger.

Kövecses, Zoltan

2002 *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Lakoff, John & Johnson, Mark

1980 *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.

Lakoff, John

1993 How Metaphor Structures Dreams: The Theory of Conceptual Metaphor Applied to Dream Analysis. *Dreaming* 3:2, 77–98.

Lakoff, John

2001 How Metaphor Structures Dreams: The Theory of Conceptual Metaphor Applied to Dream Analysis. Teoksessa Kelly Bulkeley (toim.) *Dreams: A Reader on Religious, Cultural, and Psychological Dimensions of Dreaming*. Lontoo: Palgrave.

Leeming, David Adams

1992 *The World of Myth*. Oxford: Oxford University Press.

Lloyd, Alan T.

2007 Evolution and the Interpretation of (REM Sleep) Dreams. Teoksessa Deirdre Barrett & Patrick Mcnamara (toim.) *The New Science of Dreaming: Cultural and Theoretical Perspectives*. Westport: Praeger.

McGlone, Matthew S.

2007 What is the explanatory value of conceptual metaphor? *Language & Communication* 27, 109–126.

Ochs, Elinor & Capps, Lisa

1996 Narrating the Self. *Annual Review of Anthropology* 25, 19–43.

- Pals, Daniel L.**
2006 *Eight Theories of Religion*. Oxford: Oxford University Press.
- Platon**
2001 *Protagoras*. Englanniksi kääntänyt Benjamin Jowett. Virginia: Virginia Tech.
- Perez Rull, Juan Carmelo**
2000 The Conceptualization of Emotions as Locations in English. *Revista Española de Lingüística Aplicada/Spanish Journal of Applied Linguistics*, 14, 353–363.
- Raamattu**
1992 Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Suomen piipaseura.
- Ricœur, Paul**
1978 *The Rule of Metaphor*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.
- Roesler, Christian**
2012 Are archetypes transmitted more by culture than biology? Questions arising from conceptualizations of the archetype. *Journal of Analytical Psychology*, 57, 223–246.
- Schlieter, Jens**
2013 Checking the Heavenly 'Back Account of Karma': Cognitive Metaphors for Karma in Western Perception and Early Theravāda Buddhism. *Religion*, 43:4, 463–486.
- Slingerland, Edward**
2003 *Effortless Action: Wu-wei as Conceptual Metaphor and Spiritual Ideal in Early China*. Oxford: Oxford University Press.
- Slingerland, Edward**
2004a Conceptual Metaphor Theory as Methodology for Comparative Religion. *Journal of the American Academy of Religion*, 72:1, 1–31.
- Slingerland, Edward**
2004b Conceptions of the Self in the Zhuangzi: Conceptual Metaphor Analysis and Comparative Thought. *Philosophy East and West*, 54:3, 322–342.
- States, Bert O.**
2001 Dreams: The Royal Road to Metaphor. *SubStance*, 30, 104–118.
- Stuckrad, Kocku von**
2004 *Locations of Knowledge in Medieval and Early Modern Europe: Esoteric Discourse and Western Identities*. Leiden: Brill.
- Ukkonen, Taina**
2000 *Menneisyyden tulkinta kertomalla*. Helsinki: SKS.

Versluis, Arthur

2004 *Restoring Paradise: Western Esotericism, Literature, Art and Consciousness*. Albany: State University of New York Press.

Yamane, David

2000 Narrative and Religious Experience. *Sociology of Religion*, 61:2, 171–189.

Internet-lähteet:

Adam Schneiderin ja G. William Domhoffin ylläpitämä sivusto Dreamresearch.net.
<<http://www2.ucsc.edu/dreams/>> 21.9.2017.

Eklektinen pakanaus. Pakanaverkko ry:n www-sivu <<http://www.pakanaverkko.fi/uskonnoista/eklektinen-pakanaus/>>. 12.4. 2017.

Paranormaaliblogin keskustelualue.
<<http://paranormaaliblogi.net/foorumi/index.php>> 10.7.2017.

Unientulkinta.net –sivuston unifoorumi
<<http://unientulkinta.net/unifoorumi/index.php>> 10.7.2017.

Sinikivi.com –sivuston keskustelualue
<<http://www.sinikivi.com/keskustelu-sinikivi-com/kategoriat>> 10.7.2017.

Astro.fi –sivuston keskustelualue
<<https://www.astro.fi/forum/index.php>> 10.7.2017.

Anna-lehden nettisivujen keskustelualue
<<https://keskustelu.anna.fi/forums/unien-tulkinta.44/>> 10.7. 2017.

Liitteet

LIITE 1. Kirjoituspyyntö

Hei!

Olen Eero Marila ja teen pro gradu –tutkielmaa Turun yliopiston uskontotieteen oppiaineeseen. Tarkastelen tutkielmassani merkityksellisiä unikokemuksia ja niiden vaikutusta kokijansa elämään tai elämäntätsumukseen. Tutkielman ohjaaja on uskontotieteen professori Matti Kamppinen.

Pyydän tutkielmaani varten vapaamuotoisia kirjoituksia merkittävistä unikokemuksista sekä niiden tulkinnoista. Vastaamaan ovat tervetulleita kaikki, jotka ovat tulkinneet näkemänsä unen hyvin merkitykselliseksi oman elämänsä kannalta. Uni on saattanut vaikuttaa esimerkiksi näkemykseesi hyvästä elämästä, omasta itsestäsi tai maailmankaikkeudesta. Halutessasi voit kirjoittaa myös useammasta unesta. Kirjoituksen apuna voit käyttää esimerkiksi seuraavia apukysymyksiä:

- Mitä unessa tapahtui?
- Millä tavoin uni on vaikuttanut elämääsi? Voitko erottaa elämässäsi ajan ennen unikokemusta ja sen jälkeen?
- Opettiko uni sinulle jotakin uutta itsestäsi tai maailmasta? Onko se vaikuttanut tapaaasi toimia elämässäsi?
- Vahvistiko uni jo olemassa olevia elämäntätsumuksellisia näkemyksiäsi?
- Miten sovellat unessa oppimaasi elämässäsi?
- Harjoitatko jotakin uskontoa tai koetko itsesi hengelliseksi? Onko uni vaikuttanut harjoitukseesi?

Kaikki kirjoitukset käsitellään anonyymisti ja luottamuksellisesti. Internetlomake ei jätä vastaajasta tutkijalle minkäänlaisia tietoja. Lomakkeeseen on kuitenkin jätetty vapaaehtoinen mahdollisuus lisätä kertomukseen kertojan etunimi ja ikä. Nimi- ja ikätietoja käytetään tutkimuksessa kirjoitusten keskinäisen vertailun apuna. Aineisto tallennetaan tulevaa tutkimus- ja opetuskäyttöä varten Turun yliopiston Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitoksen arkistoon.

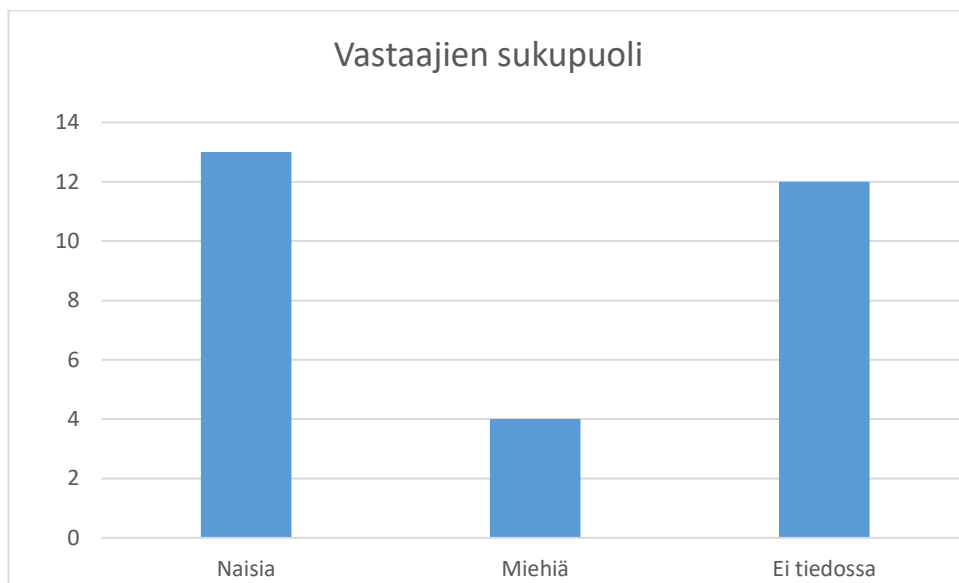
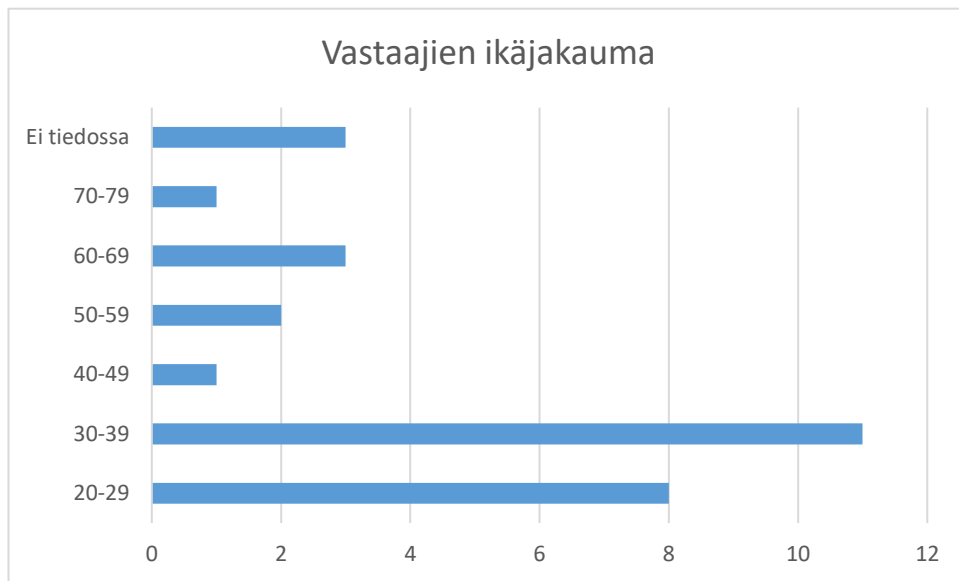
Kirjoituspyyntöön voit vastata oheisesta linkistä:

<https://goo.gl/forms/O9zOw1FugnPjvOvv1>

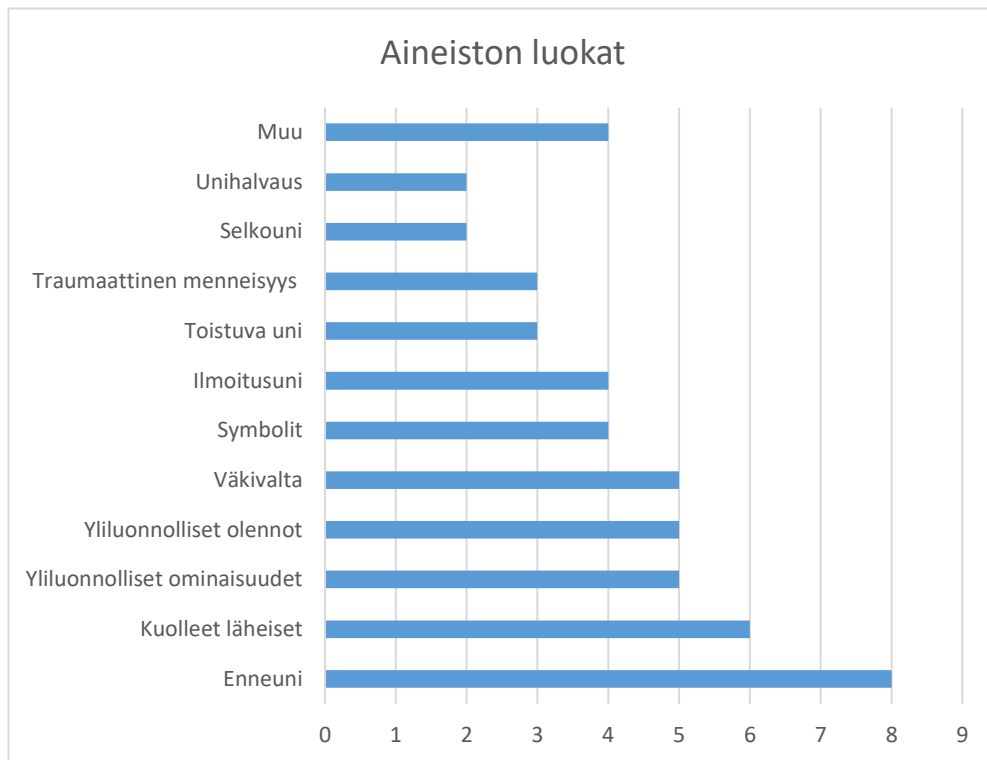
Arvokkaasta yhteistyöstä etukäteen kiittäen,

Eero Marila

LIITE 2. Vastaajien luokittelu: Ikä- ja sukupuolijakaumat

LIITE 3: Aineiston luokittelu

LIITE 4. Moses Armahin unikertomus englanniksi

One night I dreamt and saw Jesus personally. He was walking on something like a bridge. A big house was nearby. I had the house in front of myself, and the bridge on my side. I was standing there. I saw Jesus personally and he was walking like a person. He was a person, and he was clothed with a blue cloth. The wind was blowing; he was walking and his hair were all on his back. I was looking at him, and he was turning slowly. At a moment he gazed at me and I fell down. I put up and saw that he had gone. "This is Christ, he is going". Now Jesus returned again. He looked at me: as soon as my eyes met his, I fell down: three times. After this I could not see him again, and I came out of the dream. At that time I had not yet thought of founding a New Church. This is the first dream I had.

The second dream was that I dreamt that from my hair was growing a bunch of bananas. It grew and became mature. Then I saw somebody cut it down. That banana was "long-hands" [two kinds of banana grow in Ghana]. I was on the way come to get them plucking them to eat. But the person came and said: "Don't eat!" Then he brought me another kind of banana, a short one, which I ate. He told me: "Don't eat the long one, but eat this this." Then I came out of the dream. I was puzzled. From that day I dreamt that long banana, each time I smell it I vomit. I don't touch it at all. At first I did not understand the meaning of the bunch of banana. But now I understand it. I should found this church. The banana bunch was the symbol of the new church. Eat the short one means found the new church. (Bulkeley 1994, 155–156.)

LIITE 5. Jean M. Knoxin lainaus englanniksi

Innate mechanisms focus the infant's attention onto features in the environment which are crucial to the infant's survival; these mechanisms are biologically based and have arisen by the process of natural selection because they improve chances of survival. Innate mechanisms are activated by environmental cues, interacting with them and organizing them, leading to the formation of primitive spatial and conceptual representations (image schemas or archetypes). These form the foundation of which later, more complex representations can be built. (Knox 2001, 631.)

LIITE 6. Kelly Bulkeleyyn lainaus englanniksi.

Dreams do have a dimension of religious meaning; this dimension emerges out of the *root metaphors* in dreams. To understand fully the root metaphors of dreams requires an interdisciplinary integration of the different fields of dream study with a theory of interpretation and a theory of religious metaphor. (Bulkeley 1994, 134.)